

T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE TASARRUF
DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ-BARTIN İLİ KAMU VE ÖZEL
SEKTÖR ÇALIŞANLARI UYGULAMASI**

SEMA TOSUN

DANIŞMAN

DR. ÖĞR.ÜYESİ. İSMAİL FATİH CEYHAN

BARTIN - 2022

T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE TASARRUF DAVRANIŞLARININ
İNCELENMESİ-BARTIN İLİ KAMU VE ÖZEL SEKTÖR ÇALIŞANLARI
UYGULAMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sema TOSUN

BARTIN - 2022

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Dr. Öğr. Üyesi İsmail Fatih CEYHAN danışmanlığında hazırlamış olduğum “FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE TASARRUF DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ - BARTIN İLİ KAMU VE ÖZEL SEKTÖR ÇALIŞANLARI UYGULAMASI” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

17/08/2022

Sema TOSUN

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın her aşamasında desteğini ve tecrübelerini esirgemeyen, tezle ilgili her türlü sorunda bana yardımcı olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İ. Fatih CEYHAN'a, bugüne kadarki başarılarımın mimarı olan canım aileme, tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen arkadaşlarım Esma UZUNÖZ ve Mukaddes ALPTEKİN ESER'e sonsuz teşekkür ederim.

Sema TOSUN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

FINANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ İLE TASARRUF DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ -BARTIN İLİ KAMU VE ÖZEL SEKTÖR ÇALIŞANLARI UYGULAMASI

Sema TOSUN

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İsmail Fatih Ceyhan

Bartın-2022, sayfa: 103

20. yy'ın üçüncü çeyreğinden itibaren git gide gelişim hızı artan teknoloji ve globalleşme ile birlikte finansallaşma süreci de hızlı seyir göstermeye başlamıştır. Finansal piyasaların çeşitlilik arz etmesi ve kapsamının daha da genişlemiş olması nihayetinde, bu alanı iyi düzeyde kullanıp kontrol edebilecek bilgi sahibi tutum ve davranışları ekonomik bakımdan da iyi şekilde kontrol edebilecek kişilerin var olması, kişinin kendi bütçesi ve aynı zamanda da ülkenin ekonomisibakımından önem arz eder duruma gelmiştir. Yatırımsal ve tasarrufi araçlara hakim olup bunları iyi bir şekilde analiz edip yorumlayan kişi, alacağı tasarruf kararları ile bu sektörün şekil almasına da önemli bir etkide bulunacaktır. Bunların dışında ülke ekonomilerinin gelişip, sağlıklı bir biçimde gelişim gösterebilmesi için de kişisel manadaki tasarrufların katkısına gereksinim duyulduğu inkar edilemez bir realitedir. Finansal bilgi, tutum, davranışlar ve bunların dışında da sosyo-demografik birtakım niteliklerin, kişilerin tasarruf yapma kararı almalarında ne düzeyde etkisinin olduğu bu noktada önem taşımaktadır. Bireysel tasarruf adına güçlü bir tesirinin olduğu ifade edilen finansal okuryazarlık, ona uygun birtakım politik araç gereç ve dahi kanallar ile bu yönde gelişimi sağlanabilecek bir kavramdır.

Tüm bu kapsam dahilinde araştırmamızdaki temel maksat Bartın ilinde ikamet etmekte olan çalışanların sosyo-demografik nitelikleri ile birlikte finansal okuryazarlık bileşenleri olan;

finansal davranış, finans bilgisi, tutum düzeylerini ortaya koyabilmek adına ölçülmüş olan bu unsurların, bireylerin göstermiş oldukları tasarruf davranışlarını ve alacağı kararlar üzerinde etkisinin bulunup bulunmadığının neticelerini sunmaktır. Bu doğrultuda Bartın ilinde yürütülen ve toplamda 476 kişiye anket uygulanmış ve analiz sonucunda birtakım bulgulara ulaşılmıştır.

Finansal okuryazarlık düzeyi ile katılımcıların demografik özellikleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaş ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Medeni durum ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiye dönük elde edilen sonuçlara bakıldığında ise anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tasarruf yapma durumu ile katılımcıların demografik özellikleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, aylık gelir düzeyi, çalışılan kurum, hane halkı tipi kredi kartı kullanma durumu ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aylık gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiye dönük elde edilen sonuçlara bakıldığında ise anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler; Finansal Okuryazarlık, Finansal Bilgi, Tutum Davranış, Tasarruf Davranışı, Tasarruf.

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

EXAMINATION OF FINANCIAL LITERACY AND SAVING BEHAVIORS - PRACTICE OF BARTIN PROVINCIAL PUBLIC AND PRIVATE SECTOR EMPLOYEES

Sema TOSUN

Bartın University

Graduate School

Department of Business Administration

Thesis Advisor: Assist. Prof. İsmail Fatih CEYHAN

Bartın-2022 , pp: 103

Since the third quarter of the 20th century, the financialization process has started to show a rapid course with technology and globalization, whose development speed has increased gradually. The existence of people who can control the behavior economically has become important in terms of one's own budget and the economy of the country at the same time. The person who has a good command of investment and savings tools, who analyzes and interprets them well, will help this sector to take shape with the savings decisions he will make. Apart from these, it is an undeniable reality that the contribution of personal savings is needed in order for the country's economies to develop and develop in a healthy way. At this point, it is important to what extent people decide to save. Financial literacy, which is stated to have a strong effect on individual savings, is a concept that can be developed in this direction with some appropriate political tools and even channels. The main purpose of our research is within this scope. This study, which was measured in order to reveal the financial behavior, financial knowledge, and attitude levels of the employees residing in Bartın province, together with their socio-demographic characteristics, are the components of financial literacy. It is to present the results of the saving behaviors of individuals and whether they have an effect on the decisions they will take. In this direction, a survey

conducted in Bartın province and a total of 476 people were applied and some findings were reached as a result of analysis. When the results obtained regarding the relationship between financial literacy level and demographic characteristics of the participants were examined, it was concluded that there was no significant relationship between gender and financial literacy level. It has been determined that there is a significant relationship between age and financial literacy level. It was concluded that there is no significant relationship between marital status and financial literacy level. When the results obtained regarding the relationship between education level and financial literacy level are examined, it is concluded that there is a significant relationship. When the results obtained regarding the relationship between saving status and demographic characteristics of the participants were examined, it was concluded that there was no significant relationship between gender, age, marital status, education level, monthly income level, institution of employment, household type credit card use and saving status. When the results obtained regarding the relationship between monthly income level and financial literacy level are examined, it is concluded that there is a significant relationship.

Keywords: Financial Literacy, Financial Information, Attitude and Behaviour, The Behavior of Saving, Savings.

İÇİNDEKİLER

BEYANNAME	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. FİNANSAL OKURYAZARLIK	2
2.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı	2
2.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi.....	3
2.2.1. Finansal Okuryazarlığın Bireysel ve Toplumsal Önemi	4
2.2.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem ve Ekonomi Açısından Önemi....	5
2.2.3. Finansal Okuryazarlığın Sermaye Piyasaları Açısından Önemi	7
2.3. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler	7
2.3.1. Yaş	8
2.3.2. Cinsiyet.....	9
2.3.3. Eğitim	9
2.3.4. Aile Geçmişi	9
2.3.5. Finansal Memnuniyetsizlik.....	10
2.3.6. Finansal Öz Yetkinlik	10
2.3.7. Medeni Durum.....	10
2.4. Finansal Okuryazar Olma Bileşenleri	10
2.4.1. Temel Para Bilgisi	11
2.4.2. Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi.....	13
2.4.3. Para İdaresine İlişkin Bilgi.....	13
2.4.4. Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi	15
2.4.5. Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi	17
2.5. Dünyada Finansal Okuryazarlık Konusunda Rol Alan Kurumlar	18
2.5.1. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)	18

2.5.2. Dünya Bankası.....	20
2.5.3. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)	22
2.6. Finansal Okuryazarlık Endeksi.....	23
3. TASARRUF DAVRANIŞI.....	25
3.1. Tasarruf Kavramı.....	25
3.2. Tasarrufun Türleri	25
3.2.1. İç Tasarruf	26
3.2.2. Gönüllü Tasarruf	26
3.2.3. Zorunlu Tasarruf	26
3.2.4. Dinamik Tasarruf.....	27
3.2.5. Rezerv Tasarruf.....	27
3.2.6. Dış tasarruf	27
3.3. Tasarruf Teorileri	27
3.3.1. Mutlak Gelir Teorisi	27
3.3.2. Nispî Gelir Teorisi	29
3.3.3. Ömür Boyu Gelir Teorisi.....	29
3.3.4. Sürekli Gelir Teorisi.....	30
3.3.5. Rasyonel Bekleyişler Analizi	30
3.4. Bireysel Tasarrufun Belirleyicileri.....	31
3.4.1. Faiz Oranı	31
3.4.2. Gelir	31
3.4.3. Enflasyon.....	31
3.4.4. Ekonomik Büyüme.....	32
3.4.5. Diğer Faktörler	32
3.5. Psikolojik ve Sosyolojik Tasarruf Yaklaşımı	32
3.5.1. Tasarruf Stratejilerinde Zihinsel Muhasebe ve Kişisel Kontrol.....	34
3.5.2. Beklenti Teorisi.....	35
3.5.3. Sosyal-Bilişsel Öğrenme Kuramı	36
3.6. Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışı Arasındaki İlişki ve Konu ile Alakalı Bilimsel Araştırmalar.....	37
3.7. Türkiye’de Tasarrufların Görünümü.....	40
1980-1989 Dönemi	43
1990-1999 Dönemi	45
2000-2014 Dönemi	47

4. FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ VE TASARRUF DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ: BARTIN İLİ KAMU VE ÖZEL SEKTÖR ÇALIŞANLARI UYGULAMASI	52
4.1. Araştırmanın Amacı	52
4.2. Araştırmanın Modeli	52
4.3. Veri Toplama Araçları	53
4.4. Sayıtlar/Varsayımlar	54
4.5. Sınırlılıklar	54
4.6.Evren ve Örneklem	55
4.7. Veri Toplama Süreci.....	55
4.8. Veri Analiz Süreci.....	55
4.9. Araştırmanın Bulguları.....	56
4.9.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	56
4.9.2. Tasarruf Davranışı ve Finansal Okuryazarlık Düzeyini Yansıtan İfadelere Verilen Cevapların Dağılımları	63
4.9.3. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verdikleri Cevapların Dağılımları	64
4.9.4. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verdikleri Cevaplar İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Sonuçları	66
4.9.5. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyi İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Sonuçları	72
4.9.6. Katılımcıların Tasarruf Yapma Durumu İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Sonuçları	75
4.9.7. Tasarruf Davranışı İle Demografik Özellikler Arasındaki Karşılaştırma Sonuçları	77
SONUÇ VE ÖNERİLER	83
KAYNAKÇA.....	87
EKLER	101

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
2.1: Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler	8
3.1: Türkiye Ekonomisinde 1980-2016 Yılları Arasında Yurtiçi Tasarrufların Gelişimi (% GSYH)	44
3.2: Türkiye 2002-2016 Yılları Arasında Yurtiçi Tasarrufların Gelişimi (% GSYH) ve Kişi Başı Gelir Düzeyi	48
3.3: Türkiye 2002-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Hanehalkı Tüketim Harcamaları Gelişimi	49

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
3.1: Toplam,ÖzelveKamuTasarrufOranları,%	41
3.2: Türkiye’ de 1980-2016 Yılları Arasında Toplam Yurtiçi Tasarrufun Kamu/Özel Kesim Arasında Dağılımı ve GSYH İçindeki Yüzde Payı	43
4.1: Cinsiyet Dağılımları	54
4.2: Yaş Dağılımları	55
4.3: Medeni Durum Dağılımları	55
4.4: Eğitim Durumu Dağılımları	55
4.5: Aylık Gelir Düzeyi Dağılımları.....	56
4.6: Kurum Sektörü Dağılımları.....	56
4.7: Meslek Dağılımları.....	57
4.8: Hane Halkı Tipi Dağılımları	57
4.9: Hane Halkı Gelir Düzeyi Dağılımları	58
4.10: Finansal Gelişmelerin Nereden Takip Edildiğine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar	58
4.11: Finansal Gelişmelerin Hangi Sıklıkla Takip Edildiğine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar.....	59
4.12: Tasarruf Yapma Durumu Dağılımları	59
4.13: Tasarrufların Ne Şekilde Değerlendirildiğine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar	60
4.14: Kredi Kartı Kullanma Durumu Dağılımları	60
4.15: Tasarruf Davranışları ve Finansal Okuryazarlık Ölçek İfadelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	61
4.16: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar	62
4.17: Finansal Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Elde Edilen Sonuçlar	64
4.18: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Cinsiyet Arasındaki Farklılığının Ki-Kare Testi Sonuçları.....	64
4.19: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Medeni Durum ArasındakiFarklılığının Ki-Kare Testi Sonuçları	65
4.20: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Kurum Sektörü Arasındaki Farklılığının Ki-Kare Testi Sonuçları	67
4.21: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Tasarruf Yapma Arasındaki Farklılığının Ki-Kare Testi Sonuçları	68
4.22: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Kredi Kartı Kullanma Arasındaki Farklılığının Ki-Kare Testi Sonuçları	69

4.23: Finansal Okuryazarlık Düzeyi İle Demografik Özellikler Arasındaki Farklılığının Ki-Kare Testi Sonuçları	70
4.24: Tasarruf Yapma Durumu İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Testi Sonuçları	73
4.25: Tasarruf Davranışları İle Cinsiyet Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar	75
4.26: Tasarruf Davranışları İle Medeni Durum Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar	75
4.27: Tasarruf Davranışları İle Kurum Sektörü Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar	76
4.28: Tasarruf Davranışları İle Kredi Kartı Kullanma Durumu Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar	76
4.29: Tasarruf Davranışları İle Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar	77
4.30: Lojistik Regresyona Dahil Edilen Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikler	77
4.31: Finansal Okuryazarlık İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Tespitine Yönelik Yapılan Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları	78
4.32: Model Katsayılarının Omnibus Test Sonuçları	78
4.33: Hosmer and Lemeshow Testi	79
4.34: Hosmer-Lemeshow Testi İçin Gözlenen ve Beklenen Frekanslar	80
4.35: Finansal Okuryazarlık Düzeyi Modeline İlişkin Sınıflandırma Tablosu	80

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ark.	: Arkadaşları
CYFI	: Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı
GSYİH	: Gayri safi yurtiçi hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TL	: Türk Lirası
Vb	: ve benzeri
Vd	: ve diğerleri

1. GİRİŞ

Finans ve finansal sistemler, insanoğlunun yaşamını idame ettirdiği sürede, hemen her yerde karşılaşılabilecek olgulardır. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak insanoğlu bu sistemin içerisinde yer almaktadır. Çocukluk döneminden yaşlılık dönemine kadar finansal birtakım unsurlar ile bir şekilde karşılaşmaktadır. Bu süreçlerin yaşanmasına benzer biçimde, teknolojinin gelişmesi ve globalleşme ile birlikte finansallaşma süreci de hızlanmıştır. Finansallaşma süreci kendisi ile birlikte insanoğlunun günlük yaşantıda diğer unsurlara göre daha kolay bir biçimde üstesinden gelmiş olduğu ekonomik birtakım faaliyetlerden ve de durumlardan daha başka bir hale bürünmüştür. Finansal piyasaların ve finansal emtiaların çeşitliliği, insanların paralarını kolayca kontrol etmelerini, birikimlerini ve bütçelerini etkin kullanmalarını bile zorlaştırmaktadır. Halbuki, insanlar bu ekonomik mekanizmanın içerisinde gelişmişlik düzeylerini muhafaza etmek adına belirli bir oranda finansal bilgi birikimine bunu kontrol edebilme yeteneğine sahip olmak durumundadır. Tüm bu tasarruflar finansal okuryazarlık kavramı içinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte finansal okuryazarlıklarını, mantıklıbiçimde bütçeleylebilme, tedbir olarak hareket edebilme, tutum sağlayabilme gibi haller ile zenginleştirip elde ettikleri iyi yahut kötü şekilde değerlendirebilme hususunda da birtakım davranışlar sergilemektedirler.

İnsanların göstermiş olduğu bu tarz davranışlardan hususiyet ile çalışma içerisinde ele alınan konu ülke ve kişi ekonomisini direkt olarak tesir eden kişisel tasarruf davranışları olacaktır. Finansal okuryazarlık ve bireysel tasarruf davranışları demografik birtakım niteliklerin dahi katkısı ile ayrı ayrı olacak biçimde ele alınıp incelenecektir. Elde ettiği gelirinin harcamadığı bölümü, finans piyasasına aktarılıp ve bunu doğru bir yöntem ile kullanan birey hem milli ekonomiye hem de kişisel ekonomisine pozitif yönde etki etmiş olacaktır. Araştırmamız üç ana bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde finans ve okuryazarlık kavramları detaylı biçimde aktarılmış ve finansal okuryazarlık kavramı ile alakalı olan birtakım kavramlar sunulmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise tasarruf kavramı detaylı biçimde ele alınmış ve alakalı birtakım kavramlarla birlikte sunulmuştur. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise mevcut literatüre katkı sağlaması beklenen ve Bartın ilinde ikamet eden vatandaşlara uygulanan anket nihayetinde elde edilen çeşitli bulgular analiz edilip sunulmuştur. Araştırmanın son bölümünde, elde edilen sonuçlar ve bu bağlamda gelecekte yapılması gereken öneriler ortaya konmuştur.

2. FİNANSAL OKURYAZARLIK

2.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı

Literatür incelendiği zaman finansal okuryazarlık için ortak bir tanım bulunmadığı görülmektedir. Finansal okuryazarlık alanında yapılan çalışmaların çeşitlilik göstermesi farklı tanımların oluşmasına sebep olmuştur. Hatta bir terim olarak kullanımı bile ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Finansal okuryazarlık için İngiltere ve Kanada "finansal yeterlilik" terimini kullanırken ABD, Avustralya ve Türkiye "finansal okuryazarlık" kavramını kullanmaktadır. Bazı yazarlar ve kurumlar "finansal farkındalık" kavramını kullanmayı tercih etmektedir (Dağdelen, 2017: 3).

Finansal okuryazarlık için yapılan tanımlamalar şu şekildedir;

Finansal okuryazarlık; finansal bilgi ve becerileri kullanma yeteneği olup birey finansal kaynaklarını ömür boyu finansal refah için etkin bir şekilde yönetir (PACFL, 2008: 37).

ABD merkezli, öğrencilere anaokulundan üniversiteye kadar finansal okuryazarlık eğitimleri düzenleyerek bireylerin finansal okuryazarlık bilgisini arttırmaya çalışan kuruluşların oluşturduğu Jump\$tart koalisyonu tarafından finansal okuryazarlık tanımı “yaşam boyu finansal güvenliği sağlamak için finansal kaynakları etkin bir şekilde yönetmek için bilgi ve becerileri kullanma yeteneği” şeklinde tanımlanmıştır (Huston, 2010: 311).

Atkinson ve Messy(2012: 14)’e göre finansal okuryazarlık;sağlam finansal kararlar almak ve sonucunda kişisel refahı sağlamak için gerekli olan zihinsel ve fiziksel birtakım yetilerin bütünüdür.

Bir başka tanımlama, Mandell (2008: 165) tarafından ‘Bu, bireyin karmaşık ve güncel finansal araçları değerlendirip, uzun vadeli hedefleri doğrultusunda kararlı ve bilinçli bir şekilde kullanabilmesi’biçiminde yapılmıştır.

Finansal okuryazarlık, finansal kararlar almak için ihtiyaç duyulan bilgileri araştırmak, elde edilen bilgileri değerlendirmek ve bu bilgileri finansal sorunları çözmek için kullanmak olmak üzere üç temel beceriyi gerektirmektedir (Bayram, 2010: 3).

Karataş (2017: 17) finansal okuryazarlığı, bireylerin sürdürülebilir bir finansal durum sağlamak için paralarını ve diğer parasal kaynaklarını etkin bir şekilde yönetme ve bu bilgi ve becerileri finansal davranış ve tepkileri ile destekleme bilgi ve becerisine sahip olmaları durumu olarak tanımlamaktadır.

Mason ve Wilson'a (2000: 31-34) göre finansal okuryazarlık, olası finansal sonuçları bilmek, bir karar vermek için gereken bilgileri elde etmek, bu bilgileri anlamak ve doğru bir şekilde analiz edebilecek yeteneğe sahiplik olarak tanımlamışlardır.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere finansal okuryazarlık tanımlarında iki temel unsur göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi bireyin finansal refahını sağlayacak ve sürdürecektir şekilde mali kaynaklarını etkili bir biçimde yönetebilecek bilgi ve beceriye sahip olması, ikincisi ise bu bilgi ve beceriyi kullanma kabiliyetidir (Karataş, 2017: 4). Remund (2010: 290-291), finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan tanımlamalar ışığında aşağıdaki hususların ön planda olduğunu ifade etmiştir:

- Finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olma
- Finansal kavramlarla ilgili iletişim kurabilme
- Kişisel finansal yönetim yeteneği
- Doğru finansal kararlar verebilme yeteneği
- Finansal ihtiyaçları etkin bir şekilde planlayabilme.

2.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Ev bütçesinden artı kalan tasarruf ile alınacak yatırım kararından, çocukların eğitim masraflarına ve emeklilik planlarına kadar birçok alanda finansal karar vermek durumundayız. Finansal kararları doğru alabilmek için finansal bilgi zorunludur. Nitekim 2008 yılında Amerika'da gerçekleşen ekonomik krizin altında bireylerin faizlerin artmasının aldıkları ev kredilerini dolayısıyla da geri ödemeleri arttıracaklarını bilmemesi yatmaktadır. Bu bağlamda bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi, ülke ekonomisini etkiler boyutundadır. Bireylerin tasarruf alışkanlığı kazanması, bireysel olarak borçlanmadan kaçınmaları veya ödeyemeyecekleri düzeyde borçlanarak iflas ve haciz durumuyla karşılaşmaları doğrudan finansal okuryazarlık düzeyleriyle ilişkilidir. Bu açıdan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması doğrudan ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır (Temizel ve Bayram, 2011: 76).

Grohmann ve arkadaşları (2014: 2014: 22), Finansal okuryazarlığın iki temel faydası olduğunu ifade etmişlerdir. Birincisi, tasarruf ve borçlanma kararları alınırken, finansal okuryazarlık düzeyi finansal karar alma sürecini geliştirdiğinden ötürü bireysel refahın artmasını sağlar. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olanlar, finansal ürünleri seçerken

daha akılcı davranır ve kredi kartlarını daha rasyonel bir şekilde kullanırlar. İkincisi daha makro düzeyde değerlendirildiğinde, karmaşık finansal ürünlere olan talebin artmasıyla bireysel refahın artmasının yanında finansal kalkınmayı da destekleyici katkı sunar.

Jorgensen (2007: 13) finansal okuryazarlığın akılcıl kararlar alınmasındaki rolüne dikkat çekerek bu durumun kişinin finansal refahını ile aile ve evlilik hayatından duyulan memnuniyeti arttıracaklarını dile getirmiştir. Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, günümüzde tüm bireyler değişen finansal sorunlarla başa çıkabilecek düzeyde yeterli birikime sahip olmadığından aşağıdaki finansal sorumluluklar gün geçtikçe artmaktadır (Aktaş, 2011: 4):

- Finansal araçlarda meydana gelen gelişmeler
- Ürün çeşitliliğinin artması ve ürünlerin daha karmaşık hale gelmesi
- Artan çapraz ürün satışlarının doğurduğu bilgi ihtiyacı
- Finansal araçların henüz tam olarak bilinmeyen bir alan olması
- Finansal piyasaların daha karmaşık hale gelmesi
- Finansal yatırım araçlarına artan ilgi
- Bireyler tarafından finansal yatırım araçlarının kullanımının artırılması
- Kredi, emeklilik ve sigorta gibi ürünlerde artan kişisel sorumluluk
- Artan yaşam beklentisi, geleceğe dönük planlamanın yapılmasının gerekliliği.

Yukarıda maddeler halinde sıralanan finansal okuryazarlığın önemi, çeşitli kaynaklarda finansal okuryazarlığın kişi ve toplumsal açıdan önemi, finansal sistemler açısından önemi, ekonomik açıdan önemi şeklinde açıklandığı da bilinmektedir (Ağırman ve Akyol, 2019: 10-18; Gökmen, 2012: 45-50). Aşağıda finansal okuryazarlığın önemi başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.2.1. Finansal Okuryazarlığın Bireysel ve Toplumsal Önemi

Finansal ürün ve hizmetlerin bireyler tarafından anlaşılması çok kolay değildir. Finansal bilgi düzeyi düşük bireyler verdikleri kararlar sonucunda, daha fazla faiz ödemesi, bilinçsiz yatırım ve zarar etme gibi bir takım olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Finansal bilgi düzeyi yüksek bireylerin, tasarruf eğilimleri artmakta, aldıkları önlemlerle zarar etme risklerini azaltmakta ve daha düşük maliyetle yatırımda bulunmalarını sağlamaktadır (Çam ve Çam, 2016: 99). Bireyler almak istediği getiri için girdiği riskin

farkına varmayabilir. Kanun koyucular bireyleri korumak için yasalarla tüketici haklarını koruma altına almıştır. Ancak yasalar tek başına bireyleri koruma yeterli olmayabilir. Bireylerin korunması için finansal eğitim de gereklidir. Finansal okuryazar olan bireyler daha yerinde finansal kararlar verebilir, daha doğru finansal davranışlar sergileyebilir (Gökmen, 2012: 45-46).

Finansal okuryazarlık finansal refahı korumak açısından önemlidir. Finansal refahı koruyabilmek için bilinçli ve doğru kararlar vermek gerekir. Doğru tutum ve davranışlar sergilenmelidir. Dolayısıyla tüketicinin finansal okuryazar olması finansal refahı ve sağlığı için gereklidir (Gökmen, 2012: 47-48).

Finansal hizmetler sektöründe bireylerin ihtiyaçlarını gidermek için çeşitli ürün ve hizmetler sunulmaya başlanmıştır. Bireyler gittikçe karmaşıklaşan bu ürünleri ve hizmetleri seçerken olumlu kazanımlar elde edebilmek için yeterli düzeyde finansal okuryazar olması gerekir (Er vd., 2014: 114).

“Finansal okuryazarlık düzeyinin artması bireyin hayatında finansal sorunların olmayacağı anlamına gelmez fakat bireyin karşılaşacağı finansal sorunlara daha etkili çözümler getirerek içinde bulunduğu durumu en az zararla atlatabilmesine yardımcı olur” (Altan ve Biçer, 2017: 482).

2.2.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem ve Ekonomi Açısından Önemi

Finansal okuryazarlık, ekonomide ve finansal sistemde kıt kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlar. Finansal okuryazar bireyler daha fazla tasarruf sağlar, kaynakları daha etkin kullanır ve ekonomik büyümeyi destekler (Gökmen, 2012: 48). Finansal okuryazarlık, bireyin alacağı finansal kararlar olup kişinin akılcı hareket etmelerini sağlayan bir beceridir. Son yıllarda küresel alanda yaşanan finansal krizler, finansal dolandırıcılık ve vurgunculuk, giderek karmaşıklaşan ve kırılganlaşan finansal sistem, düşük tasarruf oranları ve artan nüfus gibi birçok faktör bilinçli finansal okuryazarlık becerilerinin toplumun tüm kesimlerini etkileyebileceğini göstermiştir. Öte yandan özellikle Covid-19 pandemi sürecinde insanların dijital dünya ile etkileşiminin arttığı görülmüştür. Bu durum, yeni teknolojileri ve finansal ürünleri hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Bu süreçte, finansal okuryazarlığın daha kapsamlı ve karmaşık olan dijital finansal

okuryazarlığa evrildiği görülmüştür. Hayatımızı kolaylaştırmak ve dönüştürmeyi sağlayan bu teknolojilerin etkin, doğru ve güvenli bir şekilde kullanılması için temel bilgi ve pratiklere sahip olmak gereklidir (Alpay, 2021: 299).

Tasarruf sahibi ve yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin gelişimi, ekonomi ve finansal sistem açısından çok önemlidir. Finansal okuryazarlık düzeyi düşük olanlar yanlış finansal kararlar alabileceklerinden ötürü yanlış alanlara yatırım yapabileceklerdir. Bunun yanında, kimi yatırımcılar finansal hatalarından ötürü finansal sistemlerden uzaklaşabilmektedir. Bu durumda finans sektörü hacim olarak küçülür. Buna bağlı olarak da ülke ekonomisi negatif gelişim seyr eder. Buna karşın, finansal okuryazarlık düzeyi büyük oranda olan yatırımcı kişi sayıları arttıkça finansal bağlamdaki sunulmakta olan hizmetlere karşı talep de artar, böylece ekonomi daha hızlı büyüyebilir (Öner, 2018: 36).

Finansal okuryazarlık, yatırımcıların finansal riskler konusundaki bilgi ve farkındalıklarını artırarak karar verme sürecinde daha rasyonel hareket etmelerini sağlayan bir unsurdur. Kişisel finansal okuryazarlık düzeyinin artması, finansal piyasaların daha etkin çalışmasına ve finansal istikrarın gelişmesine, dolayısıyla tüm ekonominin verimliliğinin ve sosyal refahının artmasına katkıda bulunur. Dolayısıyla finansal okuryazarlık sadece bireyler için değil, finansal sistemin derinleştirilmesi ve finansal piyasaların etkinliğinin artırılması açısından da önemlidir. Bireyler finansal okuryazarlıklarını geliştirdikçe, finansal piyasalarda daha fazla şeffaflığa katkıda bulunmak için finansal kurumlar tarafından sağlanan bilgi düzeylerinin ve çeşitliliğinin artması gerekecektir. Öte yandan tüketicilerin ihtiyaçlarına uygun ürün ve hizmetlere ihtiyaç duyması, finansal piyasada yaratıcı, yenilikçi ve rekabetçi finansal ürün ve hizmetlerin geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca finansal okuryazarlığın yaygınlaşması, bireylerin tasarruf eğilimlerinin artmasına neden olmakta ve daha etkin bir sosyal güvenlik ağı sağlamaktadır. Yüksek tasarruf oranları, yatırım ve büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olup, ekonomik kalkınmaya ve finansal istikrara katkıda bulunmaktadır (Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016: 177).

Finansal okuryazarlık kayıt dışı finansı azaltır. Finansal okuryazar olan bireyler kayıt dışı finansal sistemin zararları ve yıkıcı etkilerinin bilincinde olacağından bu piyasadan uzak duracaktır. Kayıt dışı finansman yöntemleri bireylerin yanı sıra kurumlara da zarar verir. Yasal olarak hizmet veren ve vergisini ödeyen finansal kurumlar kayıt dışı yapılanmalara

karşı dezavantajlı duruma gelir. Bu durumda piyasanın etkili ve verimli çalışmasını bozabilir (Gökmen, 2012: 48-49).

Finansal okuryazarlık olgusu mevcut finansal sistemin kararlılığı ve istikrarı açısından kontrol düzeneği görevi görebilir. Bankalar ve çeşitli finansal kurumların aşırı riske girdiği durumlar olabilmektedir. Finansal okuryazar olan bireyler alacakları riskin farkına varabilir, büyük riske girmeyebilirler. Bu şekilde bankaların alacağı riskte azalmış olacaktır. Dolayısıyla toplumun finansal okuryazarlığı finansal kurumları da daha düzgün çalışmaya yönlendirecektir (Gökmen, 2012: 49).

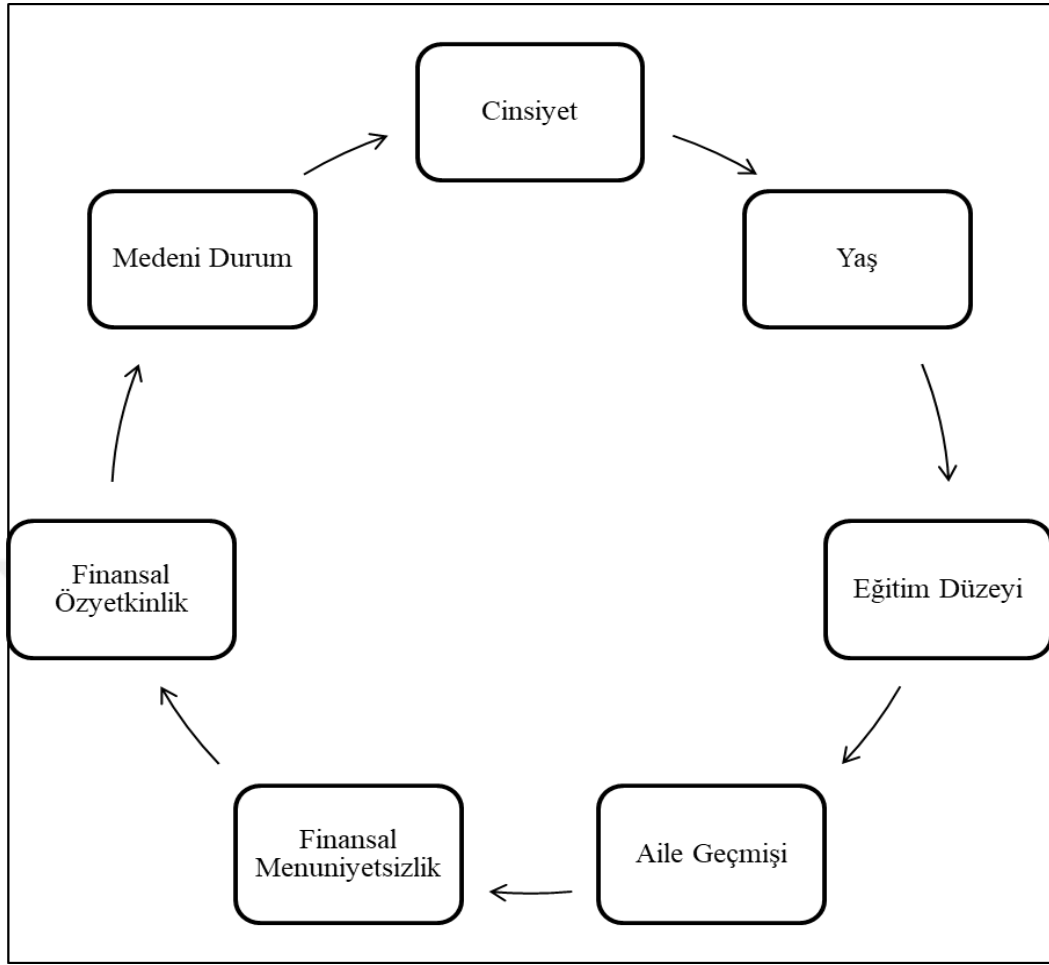
2.2.3. Finansal Okuryazarlığın Sermaye Piyasaları Açısından Önemi

Küresel finansal kriz, doğal kaynakların kıtlığı, kişisel sermaye piyasasının karmaşıklığı ve diğer nedenler finansal açıdan farkındalığın önemini arttırmıştır. Özellikle OECD ülkeleri ve diğer ülkelerde yapılan araştırmalarda, bireylerin finansal kararlar alırken finansal karar verme düzeylerinin daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Kişilerin finansal okuryazarlıkları olmasına rağmen bunun düşük düzeyde olduğunun bilincinde olmadıkları raporlanmıştır. Finansal okuryazarlık, gelişmiş ülkeler için de büyük bir sorundur. 2010 yılında ABD kabinesinin iki kilit üyesi, gençlerde finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının önüne geçilmediği takdirde bunun ülke olarak büyük finansal krizlere yol açabileceğini söylemiştir (Dağdelen, 2017:17).

Kişisel finansal okuryazarlık; sermaye piyasalarında finans varlıklarının karmaşıklığı, bilgi maliyeti ve planlama gibi engellerin devre dışı kalmasını sağlamaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2014: 1). Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan kişiler, borsada bilgi ve işlem maliyetlerini düşürebilmenin yanında yüksek primlerden faydalanabilmekte ve çeşitlendirilmiş portföy oluşturma yeteneğine sahip olabilmektedir (Dağdelen, 2017:19).

2.3. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler

Finansal okuryazarlığı derinden incelemek ve anlamak için bu kavramı hangi faktörün etkilediğini bilmek gerekmektedir. Bu faktörlerin bazıları bireylere doğuştan verilmişken bazıları ise hayatın bize farklı zamanlarda önümüze sunduğu faktörlerdir.

Şekil 2.1: Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.1. Yaş

Eitel ve Martin (2009) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, finansal okuryazarlığın yaşa bağlı biçimde farklılık oluşturduğu kaydedilmiştir. Benzer bir çalışmada, Harrison ve Chudry(2011) tarafından İngiltere'de yapılmış olup çalışmada yaş ile finansal okuryazarlık arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca, son sınıf öğrencilerinin finansal bilgi düzeylerinin daha gelişmiş olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuca benzer olarak Akben ve Altıok (2014) tarafından öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, ülkemizde yaş ilerledikçe finansal okuryazarlığın arttığı kaydedilmiştir. Almenberg ve Sæve-Söderbergh (2011) çalışmasında bireylerin yaşları ile finansal okuryazarlığın arasında pozitif bir ilişki olduğunu ve 35-50 yaşları arasında finansal

okuryazarlık düzeylerinin olabilecek en yüksek seviyesinde olduklarını sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra yaşlı bireylerde finansal okuryazarlık seviyesinin düştüğünü ve 65 yaşından itibaren bu seviyelerin en düşük seviyeye geldiği sonucuna varılmıştır.

2.3.2. Cinsiyet

Dikkate alınması gereken bir diğer faktör de cinsiyettir. Finansal okuryazarlık üzerine yapılan çoğu çalışmada cinsiyet tercih edilen değişkendir. Chen ve Volpe(2002), Avustralyalı öğrencilerle yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerin daha yüksek düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Macaristan'da yapılan bir diğer araştırma sonucunda da aynı sonuca ulaşılmıştır (Luksander vd., 2014). Türkiye'de yapılan araştırmalar sonucunda erkek öğrenci bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.(Sarıgül, 2014). Genel olarak literatür incelendiğinde finansal okuryazarlık düzeyinin kadınlara kıyasla erkeklerde daha yüksek olduğu kaydedilmiştir.

2.3.3. Eğitim

Eğitim seviyesi ileri düzeyde olan insanların finansal okuryazarlık ile alakalı durumları, eğitim düzeyi düşük olan insanlara kıyasla daha üst seviyede çıkmaktadır (Béres ve Huzdik, 2012).

Bir konu hakkında birey her zaman ne kadar bilirse o kadar doğru adımlar atar ve kararları ile doğru sonuçlara ulaşabilir. Finansal okuryazarlık için alınan eğitimde, zaman içerisinde edinilen bilgi ve becerilerin yanına eklenerek ekonomi alanında alınacak kararların daha iyi sonuçlar çıkarmasına yardımcı olacaktır.

2.3.4. Aile Geçmişi

Aile geçmişini önceki başlıklarda incelenen yaş ve eğitimin bir sonucu olarak görülebilir. Bu anlamda bireyler aileden kazandıkları bilgi birikimine hayatın çeşitli zamanlarında yaşadığı tecrübelerini ve eğitimlerini ekleyerek onlarda bu kazanımlarını ileride kurduğu aileye yansıtabilir.

Bireylerin aile geçmişleri ve finansal okuryazarlık seviyeleri arasında olumlu seyrinde bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle de aile bireyleri arasından annenin almış olduğu eğitim düzeyi, çocuklara bırakılacak yatırımlar ve tasarruflar finansal okuryazarlığı belirlemektedir.

İleri zamanlarda ise çocukların bu yatırım ve tasarrufları nasıl kullanıp, yöneteceği ise yine finansal okuryazarlık düzeyine bağlıdır (Lusardi vd., 2010: 14).

2.3.5. Finansal Memnuniyetsizlik

Memnuniyetsizlik kavramı finansal okuryazarlık için değerlendirilirse bazen iyi bazen ise kötü sonuçlar doğurabilmektedir. Refah seviyesi iyi bir hayata kavuşmak için kullanırsa iyi sonuçlar doğurabileceği gibi, eğer ki bu memnuniyetsizlik umutsuzluğa yol açarsa kötü sonuçlar doğurabilir. Finansal memnuniyet bireylerin yaşamlarının devamı ve refah seviyeleri yüksek bir hayat sürmeleri için yardımcı olmaktadır (Murphy, 2013: 74).

2.3.6. Finansal Öz Yetkinlik

Bireyin kendi eylemlerini gerçekleştirme yeteneği, öz-yetkinlik biçiminde tanımlanır. Özyetkinliğin finans boyutu, bireylerin finans alanlarında kendilerini aksiyonlarını sergilemekte ve bununla ilgili kişisel kararlarını alabilmeleri eğilimindedirler. Heckman ve Grable (2011: 51), üniversiteli öğrencilerde finansal okur-yazarlık ile finansal öz yetkinlik arasında yer alan ilişkiye odaklanmışlardır. Yapılan çalışma sonucunda, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha yüksek öz-yetkinliğe sahip oldukları sonucuna varmışlardır.

2.3.7. Medeni Durum

Medeni durum finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerden bir diğeridir. Ekonomik açıdan, bireysel biçimde faaliyet gösteren insanların evlilik hayatına uyum sağlama ve ev ekonomisine dikkat etmesi sonucunda bütçelerini daha temkinli ayarladıkları bilinmektedir. Bu durum, evlilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmasını göstermektedir. Lusardi ve Mitchell'in (2007) bu kapsamda yaptıkları çalışmada, medeni durumun finansal okuryazarlığı doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Agarwalla ve arkadaşlarının (2015) Hindistan'da yaptıkları çalışmada, evli insanların finansal okuryazarlıklarının daha ileri oranda olduğu gibi bir nihayete ulaşılmıştır.

2.4. Finansal Okuryazar Olma Bileşenleri

Literatürde finansal okuryazarlığın ölçülmesinde çok sayıda farklı bileşen kullanıldığı görülmektedir. Araştırmaların çoğunun temel para bilgisi, tasarruf ve yatırım bilgisi

başlıklarında oluşturulduğu görülmektedir. Atkinson ve Messy (2012)'e göre, bu gibi finansal bilgiyi temel alan araştırmaların yanında bireyin finansal tutum ve davranışlarının da incelenmesi ve ölçülmesi gerekmektedir. Çünkü bireyin yaşayış tarzı ve öncelikleri doğrudan finansal refahını etkilemektedir.

2.4.1. Temel Para Bilgisi

Para bir ülkenin ortak değer ölçüsü ve mübadele aracıdır. Ortak değer ölçüsünden kasıt, mal ve hizmet alışverişinde ortaya çıkan fiyatı yorumlarken kullanılan sabit gösterge olmasıdır. Ülke içerisinde ortak değer ölçüsünün olmayışı binlerce mal cinsinden fiyatı akılda tutma zorluluğunu beraberinde getirecektir. Para, ortak değer ölçüsü (hesap birimi olma) fonksiyonu ile bizi bu durumdan kurtarmakta, ekonomik ölçümler yapılmasını ve kayıt tutmayı kolaylaştırmaktadır. Paranın bu iki klasik fonksiyonunun yanında iki modern fonksiyonu da bulunmaktadır. Modern fonksiyonlardan ilki, Ekonomi Politikası aracı olma fonksiyonu diğeri ise paranın tasarruf ve borç verme aracı olma fonksiyonudur. Ekonomi politikası aracı olma fonksiyonunda, merkez bankası para politikalarını aktif kullanarak kullanmaktadır. Para başlı başına bir yatırım aracıdır. Hızla değer kaybetmediği sürece de yatırım aracı olarak kullanılabilir. Öte yandan birey paranın yatırım fonksiyonu özelliğinden yararlanarak; otomobil, gayrimenkul, altın alarak parasını değerlendirebileceği gibi, finansal araçlara da örneğin; hisse senedi, tahvil, vb. yönelebilmektedir. (Evlimoğlu ve Gümüş, 2018: 116-117). Bireylerin yatırıma yönlenebilmeleri için enflasyonu, finansal araçları kullanabilmesi için ise basit faiz, bileşik faiz kavramlarını bilmesi ve temel faiz hesaplamalarını yapabilmesi gerekmektedir.

Enflasyon, fiyatlardaki genel artış veya bir ülkedeki yaşam maliyetindeki artış gibi genel bir ölçüdür. Enflasyonu nedenlerine göre sınıflandırdığımızda; enflasyon talep enflasyonu, maliyet enflasyonu ve yapısal enflasyon olarak ayrılmaktadır. Talep enflasyonu, geçerli fiyat düzeyinde toplam talebin toplam arzdan daha fazla olması demektir. Bu durumda, fiyatlar genel düzeyi yükselmeye başlayacaktır. Maliyet enflasyonu, maliyetlerde bir artış yaşanması durumunda, fiyatlar genel düzeyinde görülen artıştır. Herhangi bir malın veya hizmet üretiminde kullanılan girdilerin fiyatlarındaki artışlar üretilen malın fiyatına da yansımaktadır. Fiyatlar genel düzeyinde, bu şekilde ortaya çıkan artış, maliyet enflasyonu olarak tanımlanır (Şimşek, 2019: 61). Hızlı nüfus artışı, kırsaldan kente göç, tarım ürünleri arzının yeterince esnek olmaması gibi faktörler başlıca yapısal enflasyon nedenleri arasında

yer almaktadır. Bununla birlikte dış ticaret dengesinin bozukluğu, hizmet sektörleri arasındaki farklılık, yeterli yatırımın olmaması gibi faktörler de yapısal enflasyon nedenleri arasında sayılmaktadır (Şimşek, 2019: 61).

Sebebi her ne olursa olsun, bireyin enflasyon denildiğinde anlaması gereken enflasyonun belirli bir ürünün fiyatının yükselmesi değil, fiyatların genel olarak yükselmesi yani kişinin aynı miktar para karşılığında aldığı ürün ve hizmet miktarını azaltan bir olgu olduğudur. Enflasyonun çift haneli olduğu ülkelerde tasarrufların yatırıma dönüştürülmeden saklanması, paranın enflasyon karşısında değer kaybetmesine sebep olacaktır. Enflasyondan kaçınmak için, bireyler tasarruflarını bankaların vadeli mevduat hesaplarında değerlendirilebilir ve faiz elde edebilirler. Faizler, basit ve bileşik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Basit faiz, yalnızca anaparanın belirli bir vade (aylık, altı aylık, yıllık) üzerinden hesaplanan faiz türüdür. Basit faizde, faiz hesabı yapılacak anapara miktarı tüm dönemler için aynı kalmaktadır. Vade bitiminde elde edilen faizler anaparaya eklenmez ve diğer vade dönemi başladığında faiz hesaplanırken dikkate alınmaz. Basit faizin getirisi aşağıdaki formül ile bulunur (Sarıgüzel, 2019: 4).

Basit Faiz Getirisi: Anapara x Faiz Oranı x Süre $F=A \times n \times t$

Bankalar vadeli hesaplar için faiz oranı yıllık verilmektedir. Bankanın 1 yıl vade ve %15 basit faiz taahhüt ettiği vadeli hesaba 1.000 lira yatırıldığında, faiz getirisi $1.000 \times 0,15 \times 1 = 150$ lira olacaktır.

Bileşik faiz, her dönem gerçekleşen faiz miktarının anaparaya eklenerek bir sonraki dönemde gerçekleşecek faiz miktarının hesaplanmasına denir. Yani basit faiz gibi sadece anapara üzerinden hesaplanmaz. Her dönem kazanılan para anaparaya eklenerek bu toplam üzerinden faiz değerlemesi yapılır. Bileşik faiz formülü aşağıdaki gibidir (Sarıgüzel, 2019: 8).

Bileşik Faiz Getirisi: Anapara $\times (1 + \text{Dönem Faizi})^{\text{Dönem Sayısı}}$ $I=A \times (1+t)^n$ (1.1)

2.4.2. Gelir Konusundaki Kavramlara İlişkin Bilgi

Gelir, TDK’de bir kişiye veya topluluğa belirli zamanlarda, belirli yerlerden gelen para olarak tanımlanmıştır. Vergi sistemimiz gelir kavramını tanımlarken iki teoriden yararlanmıştır. Bunlar, safi artış teorisi ve kaynak teorisidir. Safi artış teorisi, TDK tanımına paralel olarak belirli zamanlarda ortaya çıkan alım gücü artışıdır. Kaynak teorisinde ise bir kaynağa bağımlılık ve devamlılık esastır. Buna göre gelir, kişilerin sahip oldukları üretim faktörlerini üretim sürecine sokmaları karşılığında elde ettikleri değerler akımıdır (Dinçer ve Kalelioğlu, 2013: 88-89). Başka bir deyişle, üretim faktörlerinin (emek, sermaye, doğal kaynak, teşebbüs) üretim sürecine sokulmaları sonucunda faktör sahiplerinin elde ettikleri değerler akımı (ücret, faiz, rant, kar) gelir olarak kabul edilmektedir (Arıkan ve İnneci, 2016: 14).

Ücret, emeğin üretim sürecinde kazandığı fiyattır. Geçmişte emek denildiği zaman sadece bedensel insan gücü kastedilmekteydi. Günümüzde emek için, üretimde kullanılan bedensel ve zihinsel insan gücü tanımı yapmak daha doğru olacaktır.

Ülkemizde işgücü anayasamız tarafından korunmaktadır. Anayasamızın 55/1 inci maddesi, “ücret, emeğin karşılığıdır” demektedir. Bu maddeyle ücretsiz olarak insan gücü çalıştırmak yasaklanmıştır. Emek gibi üretim sürecine katılan her bir üretim faktörü, üretilen mal ve hizmetlerden gelir elde ederler. Girişimci (teşebbüs) üretim süreci sonunda, kar elde eder. Sermayenin getirisi faiz ve doğal kaynakların getirisi ise ranttır (Arıkan ve İnneci, 2016: 14).

2.4.3. Para İdaresine İlişkin Bilgi

Paranın yönetilmesi literatürde “finansal kontrol” olarak açıklanmaktadır. Finansal kontrol bireylerin üç temel davranışı üzerinde durur. Bunlar;

- a. Bireylerin bir bütçelerinin olup olmadığı,
- b. Bireylerin harcamalarının kaydını tutup tutmadıkları ve nasıl tuttukları,
- c. Bireylerin günlük yaşam maliyetleri için ne kadar paraya ihtiyaç duyduklarını doğru bilip bilmedikleridir (Kempson, 2009: 20).

Bütçe, haftalık, aylık ve yıllık olarak oluşturulabilen gelir ve gider tablosudur. Dikkat edilmesi gereken husus gelir ve gider beklentilerinin gerçeği yansıtması ve oluşabilecek nakit akışlarının zamanlarıyla kaleme alınmasıdır. Ayrıca beklenmedik harcamalar için de

belirli bir pay ayrılması gerekmektedir. Bütçe ile bireylerin oluşabilecek bütçe sıkıntılarını önceden tespit edilerek kontrol altına alması kolaylaşacaktır (Eskici, 2014: 12).

Bütçeleme finansal planlamanın ilk koşuludur. Hazırlanan bütçeye bağlı kalmak bireylerin arzu ettiği finansal hedeflere ulaşmasını sağlayacaktır. Finansal planlama, geleceği bugünden tahmin etmek ve geleceği şekillendirmek anlamındadır. Finansal planlar; kısa, orta ve uzun vadeli yapılabilirler. Finansal planlama; bütçeleme ve vergi planlaması, büyük tutarlı satın almalar (gayrimenkul, araba vb.) likidite yönetimi, gelirin ve varlığın korunması, yatırım, emeklilik ve miras planlaması gibi birçok bileşenden oluşur (Eskici, 2014: 12).

Finansal planlama oluştururken şu aşamalar kullanılır;

1. Finansal hedeflerin belirlenmesi
2. Bilinen net gelirlerin hesaplanması
3. Hedeflere ulaşmak yolunda alternatiflerin değerlendirilmesi
4. Hedefe ulaşmak yolunda en geçerli alternatifin seçilmesi
5. Planların uygulanması
6. Planların düzene bağlı denetlenmesi ve ihtiyaç olan değişikliklerin yapılması işlemlerini kapsayan bir zaman aralığıdır (Öncüler, 2018: 30).

Ulaşılmak istenen hedef ve bu hedefe ulaşma süresi gerçekçi olmalıdır. Bireyler kendilerine ev, araba satın alma gibi finansal hedefler seçebileceği gibi kredi ve kredi kartı borcunu kapatmak, rahat bir emeklilik yaşamak gibi amaçlar da seçebilir. İkinci aşamada bireyin finansal durumu ortaya çıkarılacaktır. Birey tüm varlıklarını (TL, döviz, ev, araba, gelir, hisse senedi vb.) ve tüm yükümlülüklerini (vergiler, kredi kartı taksiti, kredi taksiti vb.) yazılarak mevcut durum tespit edilecektir. Üçüncü aşamada, belirlenen finansal hedef için maliyeti en düşük yol hesaplanacaktır. Örneğin kiracı olarak ödenecek para ile ev alma hedefini gerçekleştirmek güç gözüküyorsa, kredi çekilerek bir ev alma seçeneği değerlendirilmelidir. Alternatiflerden maliyeti en düşük olan seçilip buna uygun bütçe oluşturulur ve plan uygulanmaya başlanır (Eskici, 2014: 11-12).

Finansal plan yaparken; vergi, kredi ve kredi kartı taksiti gibi yükümlülüklerin zamanında ödenmesi oluşabilecek ekstra maliyetler açısından çok önemlidir. Ayrıca bireylerin emeklilik yıllarını düşünmeleri geç olmadan emeklilik için birikim yapmaları gerekmektedir.

2.4.4. Tasarruf ve Yatırıma İlişkin Bilgi

Tasarruf, gelirin tüketim için kullanılmayan kısmı olarak tanımlanmaktadır. Tasarruf, tüketimin şu an gerçekleştirilmesinden kaçınarak gelecekteki bir tarihe ertelenmesi anlamına gelmektedir. Öte yandan dayanıklı tüketim mallarının (buzdolabı, televizyon, çamaşır makinesi vb.) alımı da bir tasarruf türü olarak sayılmakta; dayanıklı ürünlerin alımı toplam tüketimin dışarısında bırakılmaktadır. Tasarruflar, özel ve kamu tasarrufları olmak üzere ikiye ayrılır. Özel tasarruf, hane halkı tasarrufları ile şirket tasarruflarından oluşmaktadır. Ödenmek zorunda olan vergilerin, kişisel gelirden çıkartılmasıyla kişisel harcanabilir gelir bulunur. Hane halkı, geleceğin belirsizliğine karşı harcanabilir kişisel gelirin hepsini harcamayarak bir kısmını tasarrufa dönüştürür. Hane halkının tasarruf olarak ayırdığı kısım daha sonra ödünç verilerek yatırıma dönüşmektedir. (Kanık ve Dinç, 2017: 60).

Tasarruf-yatırım ilişkisinde klasik iktisat kuramı ve Keynesyen iktisat kuramı farklı iki görüşü savunmaktadır. Klasik iktisat kuramına göre, birey tasarruflarını otomatik olarak ekonomik yatırımlara dönüştürür. Faiz, tüketimden vazgeçmenin bedeli, tasarrufların arz fiyatıdır. Dolayısıyla faiz oranları tasarrufun belirleyicisidir. Keynesyen iktisatta ise bireylerin tasarruf edilmesinde etkili olan en önemli faktör gelirdir. Keynes'e göre tasarruflar gelirin artan bir fonksiyonudur ve klasik akımın öngördüğünün aksine tasarruflar faiz ile çok daha zayıf bir ilişki içindedir. Ayrıca Keynes'e göre yatırımlar tasarrufların bir fonksiyonu değildir. Bu modele göre tasarruflar otomatik olarak yatırımlara dönüşmemekte, yatırım kararlarının alınmasında geleceğe yönelik beklentiler önemli bir rol oynamaktadır (Kanık ve Dinç, 2017: 60).

Özel Tasarrufları 5 ana başlıkta toplanmıştır. Bunlar; (TCMB, 2015: 3).

1. Ekonomik Büyüme
2. Demografik Unsurlar
3. Finansal Etkenler
4. Enflasyon
5. Reel Faiz

Ekonomik Büyüme: Bir ülkede ihtiyaç duyulan mal ve hizmetleri üretmek için toplumun üretim kabiliyetinin zaman içerisinde artış göstermesi şeklinde tanımlanmaktadır .Bir yıl içerisinde yurt içerisinde üretilen hizmet ve malların toplamından, üretim için kullanılan toplam giderlerin düşülmesiyle nominal Gayri Safi Yurtiçi Hasılda (GSYİH) hesaplanır.

Bu veri geçmiş verilerle karşılaştırılarak, ülkenin ekonomik büyümesi tespit edilir. Ancak verilerin tutarlı sonuçlar verebilmesi için bu verilerin yıl içerisinde oluşan enflasyondan arındırılarak, reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) hesaplanması gerekir. Reel Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın (GSYH) ülke nüfusuna bölünmesi ile de kişi başına GSYH'deki (kişi başına düşen milli gelir) reel artışlar sayısal olarak tespit edilmiş olur (Türlüoğlu, 2019: 3). Ekonomik büyümenin kişisel gelirleri arttıracığı, gelirleri artan bireylerin de daha fazla tasarruf edeceği düşünülmektedir.

Demografik Unsurlar: Bireylerin tasarruf yapma eğilimleri yaşlarına göre farklılık göstermektedir. 15 yaş altı ve 65 yaş üstündeki bireylerin tasarruf eğilimlerinin düşük olduğu görülmektedir. Burada temel ekten, 65 yaş üzeri bireylerin emekli olmaları ve buna bağlı olarak gelirlerinin az olmasıdır. Herhangi bir gelire sahip olmayan, harcamaları aileleri tarafından karşılanan 15 yaş altı bireylerin de tasarruf yapması beklenmemektedir. Bu nedenle 15 yaş altı ve 65 yaş üzeri nüfusun toplam çalışan nüfusa oranının artması yurt içi tasarruf oranını negatif etkileyecektir. Tasarrufu etkileyen diğer bir demografik değişken kentleşme oranıdır. Şehirlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı olarak tanımlanan kentleşme oranı, tasarrufu azaltıcı etki yapmaktadır. Kırsal kesimde yaşayan kişilerin gelirlerinin değişken oluşu, bireylerin sosyal imkanlarının kısıtlı oluşu bireyleri tasarrufa yönlendirmektedir. Kentlerde düzenli maaş kazanan bireylerin böyle bir ihtiyati tasarrufa yönelmediği görülmektedir. Dolayısıyla kentleşme oranının artması, toplam yurt içi tasarrufları azaltıcı etki yaratmaktadır (TCMB, 2015: 3).

Finansal Etkenler: Finansal sistemin gelişmesi tasarruf ve yatırım fırsatlarının çeşitlenmesine yol açacak ve bireylerin tasarruf araçlarına erişimini kolaylaştıracaktır. Bu tarz derinleşmiş piyasaların uzun dönemde tasarruf artışına katkı sağladığı görülmektedir. Öte yandan finansal gelişmenin bireylere borçlanma kolaylığı sağlayacağı bu durumun tüketimi teşvik ederek, bireylerin tasarruf yapmaktan kaçınmasına sebep olacağı açıktır (TCMB, 2015: 3-4).

Enflasyon: Enflasyon fiyatlar seviyesinin yükselmesine sebep olacağından, hane halkının tüketim eğilimini olumsuz etkileyecektir. Fiyatların artması, harcamaların azaltılması ve tasarrufların arttırılması sonucunu doğuracaktır. Aynı zamanda enflasyonun artacağı düşüncesi, kişisel gelirler üzerinde belirsizlik yaratmasına sebep olacaktır. Hane halkı enflasyonun oluşturacağı bu belirsizlikten korunmak için ekstra tasarrufa gidecektir.

Reel Getiri: Belirli bir piyasada uygulanan faiz, nominal faiz olarak adlandırılır. Cari faiz olarak da adlandırılan bu faiz bankaların kredi verirken kullandığı faizdir. Reel faiz ise nominal faiz oranının enflasyon etkilerinden arındırılmış halidir. Enflasyon karşısında oluşabilecek değer kaybını hesaba aldığı için gerçek kazancı göstermektedir. Çeşitli çalışmalar göstermektedir ki, reel faiz oranının artması bireylerin harcamalardan vazgeçerek tasarruf ve yatırımlarını arttırmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden reel faiz ile tasarruflar arasında pozitif bir ilişki olduğunu söylemek doğru olacaktır.

2.4.5. Harcama ve Borçlanmaya İlişkin Bilgi

Finansal okuryazarlık durumunun dolayısı ile de finansal verimliliğin son unsuru borç okuryazarlığıdır.

Borç, ileride ödenmesi planlanarak alınan parayı ifade etmektedir. Bireylerin gelecekte eline geçecek parayı bugünden kullanmalarına olanak verir. “Şimdi al sonra öde” fikri de çoğu tüketiciye cazip gelmektedir. Bireyler anlık alım gücü yaratmak için kredi ve kredi kartı kullanarak ileriye dönük borçlanmaktadır. Ancak bu borçlanmaların bireylerin gelecekte sağlanacakları gelirleri azalttığı unutulmamalıdır. Çok gerekli olmadıkça borçlanmadan kaçınmak gerekmektedir. Eğer borçlanma önlenemiyorsa borçlanmayı asgari düzeyde tutmak ve geri ödemesini düzenli yapmak elzemdir (Abdulrahman ve Babangida, 2018: 4). Borçlanmanın kontrol altına alınmadığı durumlarda borcun bireyin gelirinin ve ödeme gücünün üstüne çıktığı görülmektedir. Bu durumda kalan bireylerin düzenli geri ödemelerini aksattıkları ve bu yüzden maruz kaldıkları borçlanma maliyetlerinin her geçen gün arttığı görülmektedir. Kontrolsüz borçlanarak, 2018 yılında bireysel kredi borcunu ödeyemeyip borcu yasal takibe intikal etmiş gerçek kişi sayısı yaklaşık, 903.000 kişidir. Bu sayının 2020 verilerinde yaklaşık 952.000 kişi olduğu görülmektedir. 2019 ve 2020 arasında kredi borcunu ödeyemeyip hakkında yasal takip başlatılan kişi sayısında 52.000 kişilik bir artış yaşanmıştır. 2020 yılında kredi kartı borcunu ödememiş ve borcu yasal takibe intikal etmiş gerçek bireysel kredi kartı kullanıcı sayısı yaklaşık, 803.000 kişidir. Kredi kartı borcu sebebiyle hakkında yasal takip başlatılan insan sayısı ise 2019 yılına göre 4.000 kişi azalmıştır. 2019 verilerinde bu sayı yaklaşık, 807.000 kişidir (TBB, 2021: 25).

Bireysel krediler ve kredi kartı kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. 2021 Kasım ayında 183 bin kişi ilk defa kredi kartı kullanmaya başlamıştır. Bankalar ve banka dışı finansal kuruluşlar tarafından gerçek kişilere kullandırılan bireysel krediler Kasım 2021 itibarıyla bir

önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 43,14 oranında artarak 861,0 milyar TL olmuştur. Kasım 2021 tarihi itibarıyla bireysel kredilerin yüzde 46'sını ihtiyaç kredileri, yüzde 33'ünü konut kredileri, yüzde 17'sini kredi kartları ve yüzde 4'ünü taşıt kredileri oluşturdu (TBB,2021: 24-13).

2.5. Dünyada Finansal Okuryazarlık Konusunda Rol Alan Kurumlar

2.5.1. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

İlk adıyla The Organisation for European Economic Cooperation (OEEC) 1948 yılında, ikinci dünya savaşından çıkmış Avrupa kıtasının yeniden ayağa kalkması ve bu doğrultuda hazırlanan Marshall planını yürütmek üzere aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 18 devlet ile kuruldu. Örgütün temel işleyişi, üye ülkelerin ihtiyaçlarını birbirlerinden karşılayarak birbirlerine destek olması ve üye ülkelerin üretimini arttırması üzerinedir. Bunun başlıca sebebi Truman Doktrini kapsamında Amerika tarafından sağlanan önceki yardımların, Avrupa'daki ülkeler tarafından, üretime aktarılmaması var olan borçların kapatılması ve gelen yardımların ithalat ürünlerine harcanması etkili olmuştur. OEEC örgütüyle Avrupa'daki ülkelerin üretime yönelmesi teşvik edilmiş ve Marshall planı kapsamında üye ülkelerin oluşabilecek ekonomik açıklarının kapatılması öngörülmüştür. Örgüt Avrupa'da yaptıkları ekonomik iş birliği ve dayanışma ile önemli bir başarı yakalamış ve yeni bir dönemi başlatmıştır. Örgüt bu iş birliğini 1961 yılında tüm Dünya'ya yaymayı hedefleyerek isimlerini (TheOrganisationforEconomicCo-operationand Development) Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü olarak değiştirmiştir. Üye ülke sayısını her geçen yıl daha da arttıran OECD'nin bugün aralarında kurucu üye olarak yer alan Türkiye'nin de bulunduğu toplam 36 üyesi vardır (OECD, 2011: 10).

Örgütün temel amacı “bireysel özgürlükleri koruyarak genel refah düzeyini arttırmak” tır. Bu bağlamda örgüt amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır;

1. Üye olan veya olmayan ülkelerde sağlıklı ekonomik kalkınmaya yardımcı olmak.
2. Uluslararası yükümlülöklere uygun olarak çok taraflı dünya ticaretinin büyümesine ayırım yapmadan katkıda bulunmak.
3. Ülkelerin mali istikrarı koruyarak, en yüksek sürdürülebilir ekonomik büyümeyi ve istihdamı sağlamalarını ve üye ülkelerde hayat standardını yükseltecek çalışmaların desteklenmesi böylece dünya ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamak.

4. Yeni gelişme ve sorunları anlamak ve bunlara çözüm üretmek konularında hükümetlere tavsiyelerde bulunmak.

OECD'ye üye ülkeler, 2002 yılında Finansal Okuryazarlığın önemini keşfettiler. Bireysel finansal okuryazarlığın gelişmesine yönelik eğitim çalışmalarının yanında, 2005 yılında Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi: Sorunların ve Politikaların Analizi (Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies) ve 2008 yılında Finansal Eğitim ve Sigorta ve Bireysel Emeklilik Konusunda Farkındalığın Artırılması (Improving Financial Education and Awareness on Insurance and Private Pensions) kitaplarını yayımlamıştır. Amerika'da 2008'de yaşanan finansal krizin etkenlerinden birinin finansal okuryazarlık eksikliği olduğu anlaşılmasıyla aynı yıl hem Uluslararası Finansal Eğitim Kapısı hizmete açılmış hem de hem Uluslararası Finansal Eğitim Ağı adıyla Uluslararası çalışma grubu kurulmuştur. Uluslararası Finansal Eğitim Kapısı: küresel kaynak, veri tabanı ve bilgi alışverişi sağlamaktadır (OECD, 2009: 2-23). Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE) 123 farklı ekonomiden üyesiyle yılda iki kez toplanmaktadır. INFE'nin başlıca amaçları şu şekildedir (OECD, 2019: 3);

1. Karşılaştırılabilir veri ve kanıtları toplamak
2. Etkiyi ölçmek için metodolojiler geliştirmek
3. Deneyim ve iyi uygulamaları paylaşmak
4. Araştırma ve karşılaştırmalı analiz geliştirmek
5. Politika araçları tasarlamak
6. Etkili uygulama ve izlemeyi teşvik etmek.

OECD aynı zamanda 1997 yılında lise öğrencilerinin farklı alanlardaki okuryazarlık düzeylerini ve okuma becerilerini ölçmeye yönelik Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'nı (PISA) geliştirdi. PISA ilk kez 2000 yılında farklı ülkelerden 15 yaşındaki lise öğrencilerine uygulandı. Her üç yılda bir uygulanmaya devam etmektedir. 2012 ve 2015 tarihlerinde yapılan PISA testlerinde bazı ülkelerde Finansal Okuryazarlık alanında da ölçüm gerçekleştirmiştir. Finansal Okuryazarlık sorularında, öğrencilerin para ve para işlemleri bilgisi, Finansal yönetim ve planlama bilgi, Risk ve kazanç bilgisi ile Finansal düzeyleri sınanırken bu bilgileri kazandıkları ortamlar; eğitim, aile, bireysel ve sosyal hayat tespit edilmektedir (Özkale ve Erdoğan, 2019: 774-775).

Türkiye PISA testlerine katılmaktadır. Ancak PISA'nın finansal okuryazarlık araştırmalarına katılmamaktadır. 2012 yılındaki Finansal okuryazarlık araştırması ekli PISA testlerine 18 ülke katılmıştır. Bu testlerin sonucuna göre, katılan ülkelerin finansal

okuryazarlık düzeyleri ile 0,83 oranında Matematik ve 0,79 oranında okuma becerileri arasında ilişki saptanmıştır. 2012 sonuçlarına göre finansal okuryazarlık düzeyi en iyi olan ülke Çin olurken onu Estonya ve Avusturalya izlemiştir. Fransa ve İtalya'nın PISA sonuçlarına göre Finansal Okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu ve Çek Cumhuriyeti ve Avusturalya'nın ise PISA sonuçlarına göre Finansal Okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (OECD, 2014: 69-84). 2015 yılı sonuçlarına göre, katılan ülkelerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile 0,79 oranında Matematik, 0,78 oranında Fen Okuryazarlığı ve 0,75 oranında okuma becerileri arasında ilişki saptanmıştır. 2015 sonuçlarına göre finansal okuryazarlık düzeyi en iyi olan ülke yine Çin olurken onu Belçika ve Kanada izlemiştir. Çin ve Belçika PISA testlerindeki başarısını Finansal okuryazarlıkta da korurken, İspanya ve Litvanya'nın Finansal Okuryazarlık seviyesi PISA sonuçlarından düşük çıkmıştır (OECD, 2017: 83-85, 97).

79 ülkenin katılımıyla gerçekleşen PISA sonuçlarını üç başlık altında açıklamaktadır. Bunlar; Okuma becerileri, Fen Okuryazarlığı ve Matematik Okuryazarlığı'dır. Türkiye 2018 yılında gerçekleştirilen PISA sonuçlarında; okuma becerileri alanında 40. Matematik Okuryazarlığı alanında 42. ve Fen Okuryazarlığı alanında 39. olmuştur (MEB Raporu, 2019: 26).

2.5.2. Dünya Bankası

Ülkelerin aralarında ticaret yapabilmeleri için paralarının değerlerini hesaplayabilmesi gerekmektedir. Ülke paralarının değerlerini belirlemeye yönelik tarihte çeşitli sistemler geliştirilmiştir. Bu sistemlerden en bilineni Altın Standardı Sistemi'dir. Bu sisteme göre, ülkeler ellerinde bulunan altın oranında para basmaktaydı. Böylece paralar arasında altına bağlı sabit bir kur oluşmuştur. Kurulan sistem, birinci ve ikinci dünya savaşına giren ülkelerin yüksek askeri harcamalarını karşılamak için ellerinde bulunan altını gözetmeksizin para basmasıyla sekteye uğramıştır (Çağlar ve Dışkaya, 2018: 6-7). İkinci dünya savaşından sonra Altın Standardı yerine kullanılmak üzere BrettonWoods sistemi geliştirilmiştir. Uluslararası ödemelerde kullanılacak bu yeni sistem ile Amerika doları altına, diğer tüm ülkelerin paraları ise dolara endekslenerek yeni bir sabit döviz kuru oluşturulmuştur.

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) 1946 yılında 44 ülkenin katılımıyla Amerika'da BrettonWoods sisteminin önemli bir parçası olarak kuruldu. Bu yüzden literatürdeBrettonWoods ikizleri olarak anılmaktadırlar. Uluslararası Para Fonu (IMF)

küresel ekonomik istikrarı sağlamak ve Uluslararası parasal iş birliğini korumak üzere kurulmuştur. Bu kapsamda IMF geçici ödemeler dengesi sıkıntıları çeken ve ekonomik kriz yaşayan ülkelerin bu sıkıntılar nedeniyle küresel ticarete aksama yaşamaması için maddi destekte bulunmakta ve küresel finans sistemini denetlemektedir. Dünya Bankası, ikinci dünya savaşı sonrası Avrupa'nın savaş ekonomisinden kolay çıkması ve tahrip olan Avrupa'nın yeniden yapılandırılması amacıyla Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası (IBRD) adıyla kuruldu (Öztürk, 2009: 4). Zaman içerisinde Dünya Bankası adını alan kurum bugün üç ana kurumun bağlı olduğu grup şeklinde hizmet vermektedir. Dünya Bankası grubu; IBRD, Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ve Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA) kurumlarından oluşmaktadır. Bugün Dünya Bankasının aralarında Türkiye'nin de olduğu 189 üyesi bulunmaktadır (Çağlar ve Dışkaya, 2018: 11-17).

Dünya bankası aynı zamanda Finansal Okuryazarlık alanında birçok çalışmayı desteklemekte ve bu alanda çalışmalar yürütmektedir. Dünya Bankası, uzun vadeli istikrar için tüketicinin koruması ve finansal okuryazarlık kavramlarının önemli olduğunu vurgulamaktadır. 2009'da gerçekleşen G-20 zirvesinde; tüketicileri, mevduat sahiplerini ve yatırımcıları kötü pazar koşullarından koruyacak ulusal ve Uluslararası standartlar geliştirilmesi kararı alınmıştır. Dünya bankası bu doğrultuda farklı alanlar için farklı standartlar geliştirmiştir (World Bank, 2010: 7). Finansal Okuryazarlık alanındaki standartlar şu şekildedir;

1. Nüfusun finansal bilgi kapasitesini arttırmak için geniş, kapsamlı bir finansal eğitim ve bilgi programı geliştirilmelidir.
2. Öğrencilerin mali durumlarını yönetme yetkinliği ve güvenini kazandırmak için planlı ve tutarlı bir finansal eğitim programı hazırlanmalıdır.
3. Devlet, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere bir dizi kuruluş finansal bilgi kapasitenin geliştirilmesi ve uygulanmasında yer almalıdır. Hükümet ulusal programın uygulanması ve geliştirilmesi için bir bakanlık atamalıdır.
4. İnsanların finansal bilgi kapasitelerini artırmak için kitle iletişim araçlarından finansal eğitim, finansal bilgi ve finansal rehberlik hizmetleri verilmelidir.
5. Tüketicilerin finansal kapasitesi, zaman zaman tekrarlanan geniş tabanlı bir hane halkı anketi ile periyodik olarak ölçülmelidir (World Bank, 2010: 11).

Görüldüğü üzere Dünya Bankası tüketicilerin finansal hizmet ve ürünleri anlamaları ve bilinçli karar verebilmeleri için Finansal Eğitimi mecburi görülmüştür. Dünya Bankası ayrıca 2012 yılında Küresel Finansal Yeterlilik anketi çalışması yürütmüştür. Bu anket çalışması aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 12 ülkeye uygulanmıştır. Anketin Türkiye ayağı Sermaye Piyasası Kurulu koordinasyonu tarafından gerçekleştirilmiştir. SPK'nın paylaştığı Finansal Yeterlilik Araştırması sonuçlarına göre; katılımcıların %84'ü basit bölme işlemine doğru cevap vermiştir. Basit bölme işleminde görülen başarı faiz sorularında azalarak %36'ya düşmüştür. Bileşik faizle ilgili soruda doğru cevapların oranı %26,1'dir. Ayrıca kırsalda yaşayan katılımcıların genel olarak tasarruf eğilimi gösterdiği, kentte yaşayan katılımcıların ise harcama eğiliminde olduğu görülmüştür. Katılımcıların %78'i eline para geçtiğinde bu parayı planlayarak harcadığını belirtmiştir. Araştırmaya göre güvenilir, getirisi yüksek olan, riski düşük ve bilinen finansal ürünlerin tercihi daha yüksek olmuştur. Şehirde yaşayan katılımcılar finansal ürünlerde yüksek getiriye önem verirken, kırsalda yaşayan katılımcılar ürünün değer yüksekliğine bakmaktadır. Ekonomik gelir düzeyi arttıkça ürünün faizsiz olup olmamasına verilen önem düşmekte aynı zamanda karlılık, likidite ve düşük riske verilen önem artmaktadır (SPK, 2012).

2.5.3. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI) 8-24 yaş arası çocuk ve gençlerin eğitimlerle tam ekonomik vatandaş olmalarını sağlama misyonuyla 2011 tarihinde kuruldu. CYFI tarafından geliştirilen ekonomik vatandaşlık modeli üç aşamadan meydana gelmektedir. Bunların ilki insanların finansal bilgi ve becerilerini ileri bir seviyeye taşımak için hazırlanan Finansal Eğitim içerikleridir. İkinci olarak bireylerin haklarını, başkalarının haklarını öğrendikleri ve pratik sorun çözme becerilerini geliştirdikleri sosyal eğitim gelmektedir. Bu eğitimin yanında bireylerin geçim sağlayabilecekleri işlere girmelerini sağlayacak eğitimler verilerek istihdam edilebilirlik becerileri geliştirilir. Üçüncü ve son aşama ise finansal içerme, kapsama (finansal tabana yayılma) olarak adlandırılmaktadır. Bu aşamada, bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan finansal ürün ve hizmetlere, uygun fiyatla ve güvenle erişebilecekleri finansal ortamın sağlanmasını ifade etmektedir. Bu aşamaların sağlanması bireylerin finansal kapasitesini ve finansal özgüvenini arttıracaktır. Finansal kapasitesi artan bireyler, finansal piyasalardaki hareketini arttıracaktır. Aynı zamanda, çocuk ve gençlerin kendi yaşamlarını kontrol etmeleri, başkalarının haklarını bildikleri için empati yapmaları

ve kendi haklarını bilmeleri haklarını savunmaları onların özgüvenini güçlendirecektir. Bu aşamalar Ekonomik Vatandaşlık için desteklenmelidir (CYFI, 2016: 12-13).

Bugün CYFI dünya çapında çocuk ve gençleri finansal ve sosyal hayata hazırlamak için etkinlikler düzenlemekte ve ülkelerin finansal eğitim sistemlerini düzenleyebilmesi için elindeki verileri paylaşmaktadır. CYFI 2012 yılından itibaren her yıl mart ayının belirlenen haftasını küresel para haftası olarak kutlamakta ve Ekonomik Vatandaşlığa dikkat çekmektedir. Küresel para haftası etkinliklerinde bugüne kadar 175 ülke, 40 milyon çocuk ve gence ulaşılmıştır. Bu etkinliğin Türkiye ayağını FODER üstlenmektedir. Küresel Para Haftası; kamu, özel sektör ve sivil toplum örgütünden temsilcilerin katılımıyla ülke genelinde gerçekleşmekte ve katılımcılara finansal eğitimler verilmektedir.

2.6. Finansal Okuryazarlık Endeksi

Finansal okuryazarlık, bütçeleri doğru yönetme ve yatırımları doğru değerlendirme bilgi ve becerisi olduğu için karar vermede büyük önem taşımaktadır. Küresel finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin bilgi tespiti amacıyla OECD (2005) tarafından bilgi düzeylerini tutarlı bir şekilde ölçecek şekilde bir anket hazırlanmıştır. Hazırlanan bu ankette finansal okuryazarlık üç alt başlık çerçevesinde incelenmiştir. Bunlar;

- Finansal bilgi
- Finansal davranış
- Finansal tutumdur.

Bu üç ana başlık “finansalokuryazarlıkendeksi” olarak adlandırılmakta olup aşağıda başlıklar açıklanmıştır.

Finansal Bilgi

Finansal bilgi, makro ve mikro ekonomik düzeyde olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Makroekonomik düzeyde finansal bilgiler, ekonominin genel yapısı ile alakalı cari fazlalıklar, yıllık bütçe planlarının toplamı ve sektör dış ticaret rakamlarını barındırmaktadır. Mikroekonomik finansal bilgiler ise bir ekonomide çalışma yürüten işletmelerin ve hanehalklarının ekonomik ve finansal yapısına tesir eden ve muhasebe bilgileri, muhasebe dışı bilgilerin, olduğu metin, tablo, ve sunumların yer aldığı gerçekler bütünüdür (Özdemir, 2011: 8-9). Bir kişinin finansal okuryazar olabilmesi için yeterli sayılabilecek belirli bir bilgi birikimine sahip olması gerekir. Bu altyapı, finansal bilgi olarak adlandırılır. Yeterli finansal bilgiye sahip olmayan kişiler, yatırım ve tasarruf konusunda sağlıklı ve yerinde kararlar veremeyebilirler.

Finansal Tutum

Finansal tutumlar, finansal olaylara karşı kişisel eğilimlerdir (Rai vd., 2019: 53). Başka bir tanıma göre, finansal tutumlar, bireyin belirli bir davranışı sergilemesinin nedenidir. Bazı ekonomik ve ekonomik olmayan inançlar nedeniyle belirli bir şekilde davranmaya yönelik yerleşik bir eğilim finansal tutumu yansıtmaktadır. Finansal tutum, finansal okuryazarlığın önemli bir unsurudur. Bunun nedeni, tüketicilerin finansal kararlarının tutumlarından etkilenmesidir (Atkinson ve Messy, 2012; Felipe vd., 2017: 848).

Finansal tutumlar, finansal bilgi ile finansal davranış arasındaki köprüdür. Finansal okuryazarlık olgusunun meydana gelmesine tesir etmektedir. Finansal bilgi ile alakalı olarak ele alınan veriler, finansal tutumların pozitif yahut negatif hâline göre finansal davranış olarak kendini gösterir. Bununla beraber, tutum ile davranış arasındaki ilişki net ve kolay bir şekilde anlaşılamamaktadır. Bunun nedeni, tutumların davranışların başlamasından, kullanımı ve bitimine kadarki geçen süreçte etkili olmasıdır (İnceoğlu, 2010: 18).

Finansal Davranış

Kişinin finansal refahı üzerinde önemli bir etkiye sahip olan finansal davranış, finansal okuryazarlığın ölçümünde dikkate alınması gereken bir kavramdır (OECD-INFE, 2011). Para yönetiminde, herbir davranış finansal davranıştır (Felipe vd., 2017: 849). Ekonomistlerin mali durumuiyleştirmeye dönük olumlu tavsiyeleri doğrultusunda sergilenen davranışlar da finansal davranışı yansıtır (Xiao vd., 2008: 55). Finansal bilgi ve finansal davranış düzeyini ölçmeye yönelik araştırmalarda satınalmadan önce düşünmek, faturaları zamanında ödemek, bütçe ve planlama yapmak, tasarruf yapmak, borçlanma, finansal seçeneklerini karşılaştırmak, finansal davranışlara verilebilecek örnekler olarak yer almaktadır (Gönen ve Özmete, 2007: 58).

3. TASARRUF DAVRANIŞI

3.1. Tasarruf Kavramı

Ekonomik istikrarsızlık, işsizlik, emeklilik ödeneği ve sağlık sigortası ve hizmetleri ile ilgili yapılan ödemelerin yetersiz kalması, finansal oynaklığın yarattığı gelirde azalma ve sosyal güvenlik hizmetlerinin yetersizliği kişileri tasarruf ile ilgili bir dizi tedbirler almaya yöneltmiştir (Çolak ve Öztürkler, 2012: 2).

Tasarruf olgusunun ekonomi dilindeki manası ile sosyal hayatta var olan ve halkın dilindeki kullanımı ve manası birbirinden farklılık göstermektedir. Tasarruf olgusunun ekonomik manası; gelecekteki zamanlara yönelik tüketim veya yatırım amacı ile kullanılmak üzere harcanabilecek parasal gelir üzerinden herhangi bir harcama yapmayıp bunları biriktirme manasını taşır iken; halkın dilindeki manası ise; sahip olunan varlığı kendi inisiyatifleri doğrultusunda kullanabilme yetkisi olarak isimlendirilir (Kıyılar ve Acar,2012:2).

Tasarruf, gelir gibi dinamik bir yapıya sahiptir ve bundan dolayı da herhangi bir gelir beklentisi olmadığı için iddihar durumu tasarruf kavramından uzaktır ve birebir olarak tasarruf sayılmamaktadır. Tasarrufun bu dinamik yapısı ekonomik mekanizma içerisinde bir tür yatırıma dönüşerek gelir elde edilmesini ve tekrardan tasarruf durumuna olanak sağlamaktadır. (Peterson,1994:40-41).

Tasarruf; maddi birikime ek olarak yürütölen bir kıymet niteliğinde olduğu ve ilerleyen bir zaman için kullanılmak niyetiyle adına hazırda bekletildiğinden dolayı gerçek yatırım ile beraber tanımlaması yapılabilmektedir. Tasarruf ve yatırım durumlarının her ikisinde de bir nakit akışı söz konusu olmaktadır ve her iki olguda da belirli zamanlar içerisinde sermaye birikimine eklemeler yapılmaktadır (Peterson,1994:40-41).

3.2. Tasarrufun Türleri

Bu başlık dâhilinde tasarrufun türlerinden genel olarak bahsedilerek açıklanmıştır.

3.2.1. İç Tasarruf

Bir ülke içindeki ekonomik işletmeler tarafından gerçekleştirilen yurtiçi tasarruflardır. Bu tür tasarruflar, yurtiçindeki ekonomik işletmeler (şirketler, haneler ve ülkeler) tarafından yapılır ve ekonomik kalkınma için iç mali kaynaklar yaratır (Taban ve Kar, 2015: 175). İç tasarrufun kaynaklarını; şirket tasarrufları, kamusal tasarruflar ve hane halklarının tasarrufları biçiminde ifade etmek mümkündür. Henüz dağıtımı yapılmayan şirket kârlarının belirli yatırımlara yönlendirilmesi ile şirket tasarrufları meydana gelmektedir. Kamusal tasarrufu ise bütçe fazlası oluşturmakta iken olası bütçe açıkları da milli tasarrufu azaltan bir faktör niteliğindedir. Tüm bunların dışında milli tasarruf üzerinde demografik birtakım niteliklerin de belirleyici bir nitelikte olduğu fikri yaygındır. (Yıldırım vd., 2008:555).

3.2.2. Gönüllü Tasarruf

Gönüllü tasarruf, tüketim boyutunda zaman zaman gerçekleştirilmekte olan birtakım gönüllü indirimlerden dolayı meydana gelmektedir. Özel şirketler, işletmeler ve haneler gönüllü tasarruf kaynaklarını oluşturmaktadır (Tapşın, 2011). Gönüllü tasarruf, yatırım ve sermaye birikiminin temelidir. Refah seviyesi yüksek olan ülkelerde yaklaşık olarak %15-20'si yatırıma yatırılırken, az gelişmiş ülkelerde bu oran oldukça düşüktür. Nitekim bu tarz ülkelerde halk ancak ve ancak temel gereksinimlerini karşılamakta ve henüz maddi olarak birikim yapabilecek bir gelir düzeyine ulaşmış değillerdir. (Han ve Kaya, 2008:73-74).

3.2.3. Zorunlu Tasarruf

Bir ülkenin mevcut hükümetinin zorlama ile ödünç alımları ve de vergilendirme yöntemleri düzeysel olarak geri kalmış ülkelerde kamu tasarrufunun sermaye birikimi adına en hassas ve önem arz eden kaynak olduğu fikri kabul görmektedir (Parasız, 2005:219). Çok sayıda ülkede devletin sağlamış olduğu sermaye birikimi mecburi ya da zorunlu tasarruf türü mahiyetinde bulunan vergi politikaları ile ileri düzeyde bir seviyede meydana getirilmiştir. Yürütülen bu politikaların etkisini arttırmak adına gönüllü tasarrufları azaltmadan yüksek gelirli kesimlerin pahalı ve lüks tüketimsel harcamalarını kontrol edebilecek ve sınırlandırabilecek yapıda bir vergi siyasetinin uygulaması gerekliliği bulunmaktadır. (Han ve Kaya 2008:77-78).

3.2.4. Dinamik Tasarruf

Direkt olarak yatırıma yönlendirilen varlıklar, dinamik tasarruflar şeklinde temsil edilir. Bu tasarruf şeklinde bazı kurumsal yatırım fonları; hisse senedi yatırımları, kar zarar belgeleri vb. belirli yatırım türleri sayılabilir. En uygun maliyetli tasarruf türünün dinamik tasarruf olduğunu söylemek oldukça yaygındır(İnan, 2007).

3.2.5. Rezerv Tasarruf

Rezerv; Fransızca kökenli olan bir kelime olup muhafaza edilmiş, biriktirilmiş bir varlığın kullanılabilecek oranı ve stoğu gibi anlamlar taşımaktadır. Öteki bir anlamı ise yer altında bulunan bir madenin mevcut toplam oranı, daha işlenmemiş olan maden kaynağı yahut ham biçimdeki petrol kaynağıdır (Sami, 1985:1109). Bu tanımlamalardan yola çıkılarak ifade edilebilir ki; rezerv tasarrufu önceden mevcut bulunup harcamaya hazır biçimdeki değerler ya da tüketimin zamansal olarak geciktirilmesi ile ileriki zamanlarda kullanılmak/harcanmak üzere biriktirilen değerler biçiminde tanımlanabilmektedir.

3.2.6. Dış tasarruf

Yabancı girişimcilerin milli ekonomiye yapmış olduğu yatırımlar veya yatırım fonları dış tasarruf olgusuna dahil edilebilir. Dış tasarruf çeşidinin, direkt olarak yabancı sermaye yatırımları sayesinde ölçek ekonomileri ile teknolojik gelişim ve değişimlere pozitif yönde etki ettiği için iç tasarrufların da yatırım formuna dönüşmesini kolaylaştırdığı ifade edilebilmektedir. (Han ve Kaya, 2008:98).

3.3. Tasarruf Teorileri

Tasarruflar üzerinde tüketim eğiliminin belirleyici niteliği bulunduğundan dolayı tasarruf teorileri de önem arz etmektedir. Bu başlık altında tasarruf teorileri genel anlamda ifade edilecektir.

3.3.1. Mutlak Gelir Teorisi

Keynes, insan doğası ile ilgili olarak edinilen bilgi ve deyimlerin her ne kadar gelir arttıkça tüketimin de arttığını gösterse de, insanların genel olarak gelirleri arttıkça tüketimlerini

artırma eğilimlerinin çok fazla olmadığını ile sürmektedir (Keynes, 1936: 66). Yani gelir miktarı mutlaka artacaktır, dolayısıyla gelir çoğaldıkça elde edilen gelirin ciddi bir kısmı tasarruf edilecektir (Sağlam, 2006: 4). Teoride, kişisel tasarrufun çeşitli nedenlerle savunulabileceği ancak ulusal tasarrufun toplam talebin bir sızıntısı olduğuna dikkat çekilerek bu durumun milli gelirde azalmaya yol açacağı savunulmaktadır (Çolak ve Öztürkler, 2012: 3).

Keynes'e göre hane halkının tasarruf yönelimi birden fazla sebebe bağlı bulunmaktadır. 1936 yılında yürüttüğü araştırmasında kişilerin tasarrufa yönelmelerini ve tasarruf kararı almalarını sağlayan temel olarak sekiz tane neden olduğunu ifade etmiştir. Bunlar aşağıda sunulmuş olduğu üzeredir; (Ayçalar, 2014)

- **Önlem:** Kişiler ilerleyen zamanlar için tahmin edilemeyen muğlak hâller için tasarruf yapmaktadırlar. Nitekim gelecek zamanların muğlak olması kişileri olası negatif durumlarda kullanılması öngörülen bir miktar rezerv birikimi yapmaya güdülemektedir.
- **Öngörü:** Kişiler ilerleyen zamanlarda beklenmekte ve muhtemel hâller bakımından tasarruf sağlaması durumudur. İnsanların yaşlılık zamanlarında muhtemel hastalık vb. olumsuz halleri için veya çocuklarının istikbaldeki eğitim şartlarının iyi bir düzeyde olması adına yeterli oranda para bulundurma arzusu onları tasarruf etmeye yönlendirmektedir.
- **Hesaplama:** Hâlihazırdaki tüketimi azaltarak daha sonraki zamanlarda daha fazla bir tüketim olanağına sahip olma realitesi insanları tasarrufa yönlendirmektedir. Kişiler bu sebepten dolayı elde ettikleri gelirlerin bir bölümünü tasarrufa ayırıp faiz elde etmeyi ve bu sayede ileriki zamanlarda daha fazla tüketim olanağı kazanmayı ummaktadır.
- **Gelişme ve ilerleme:** Cari dönem açısından küçük miktarda olmakla birlikte daha sonraki dönemlerde daha kaliteli yaşam imkanlarına ulaşmak içgüdüsünü ortaya çıkarabileceği için kişiler tasarruf yapmaktadırlar.
- **Bağımsızlık:** Kişiler elde ettikleri birikimleri sayesinde daha fazla özgür olduklarını ve bununla da çok fazla şeyi yapabilecek güçlerinin oldukları düşüncesi içerisinde dirler. Zamanla yapmış oldukları birikimler, insanlara güven duygusu vermektedir.
- **Girişimcilik:** İş hayatı ile alakalı birtakım projelerde gereksinim duyulacak olan rezervlerin güvencesini sağlamak adına tasarrufta bulunma ihtiyacını ifade eder.
- **Onur:** İstikbaldeki nesillere miras bırakma güdüsü kişilerin hâlihazırdaki tüketimlerini öteleme gibi bir davranışta bulunmaya yöneltmektedir.

- Para hırsı: Herhangi bir sebebe bağılı bulunmaksızın yalnızca para tutma ve harcamada bulunmama isteğı biçiminde meydana gelen tasarruf aktivitesidir.

3.3.2. Nispî Gelir Teorisi

Duesenberry'nin 1949'da geliştirmiş olduğı Nispî Gelir Teorisi temelde iki ana hipotez üzerine inşa edilmiştir. Ortaya atılan bu teoriye göre; tüketicilerin tüketim reaksiyonları birbirlerine bağılı durumdadır ve de tüketim ilişkileri tersine çevrilemez bir mekanizma içerisinde yer almaktadır. Tüketimsel ilişkilerin tersine çevrilemez olması gelirdeki bir azalma durumunun nihayetinde tüketimsel harcamaların aynı seviyede gerileyemeyeceğini ifade eder. Nitekim Keynes'in tüketim işlevine göre; gelirdeki artış ve azalış durumu eşit seviyede değışim göstermektedir. (Parasız, 2006:94).

Teoriye açısından aileler tüketimsel harcamaları içerisinde bulundukları gelir guruplarına bağılı olmaktadır. Ailelerin gelir dağılımda bulundukları konum onların tüketimsel harcamalarını tayin etmektedir. Hane halkları içerisinde bulundukları nispî gelir guruplarının harcoma modellerinden farklı ve bağımsız biçimde aksiyon gösteremezler. (Demiral, 2007: 353).

3.3.3. Ömür Boyu Gelir Teorisi

Bu teoriye göre kişiler tüketim ve tasarrufa dair aldığı kararlarda sadece cari gelir seviyesini değıl, yaşamları müddetince sahip olmayı düşündükleri geliri dahî baz almaktadır. (Paya, 1997:52).

Ömür Boyu Gelir Teorisi tüketici bireylerin bütün yaşamları süresince tüketimsel planlarında düzenli bir biçimde hareket edeceği hususunu dikkate almaktadır. Bu durumun sebebi kişinin düzenli olarak bir tüketim düzeyini yaşamı boyunca muhafaza etme arzusudur. Bu durumu gerçekleştirecek güç ise yaşamı süresince elde etmeyitasavvur ettiği gelir düzeyidir. (Uluatam, 1984:153).

Ömür Boyu Gelir Teorisine açısından emekliliğı olduğı dönem tasarruf seviyesinin düştüğü ve dahi mevcut birikim elden çıkmarıldığı dönemdir. Nitekim onlarca sayıdaki bilimsel araştırma yaşlı bireylerin emeklilik zamanında dahi tasarruf etmeye devam ettiklerini göstermektedir. Gelişmiş Avrupa ülkelerinde gayet yeteri durumda olan emeklilik

ödenekleri bireylerin yaşlılık döneminde tasarruf yapmalarına sebep olduğu gibi birtakım görüşler bulunmaktadır (Tapşın, 2011).

3.3.4. Sürekli Gelir Teorisi

Sürekli gelir, bir bireyin her yıl düzenli olarak kazandığı gelirdir. Bu teoriye göre, kişi gelecekteki ve şimdiki gelirinde bir azalmadan korkmaktadır. Bu nedenle de bugünkü tasarruflarını arttırır veya gelir artışı sağlayacağı düşüncesiyle tasarruflarını azaltır (Yaraşır ve Elif Yılmaz, 2014: 140).

Sürekli Gelir, kişinin; hayatının ilerleyen zamanlarında da sağlayabileceğini düşündüğü ortalama geliri ifade eder iken geçici gelir, devam etmesinin beklenmediği, diğer bir değişle ortalama gelirden bir sapmayı ifade eden gelirdir (Mankiw, 2010:534). Tüm bunlarla birlikte bireyin yaşamı boyunca sürekli olarak gerçekleştirmeyi amaçladığı tüketim de sürekli tüketimdir; hastalık, doğal afetler, geçici tüketim vb. acil ve acil durumlar nedeniyle yapılan harcamalardır (Tarı ve Çalışkan, 2005: 9). Bunun ile beraber sürekli ve geçici gelir toplamı de ölçülen geliri oluşturur. Bu kapsamda geçici gelirden meydana gelen değişimler sürekli gelir açısından etkisi olmayacaktır. Bu nedenle bireyler tüketim kararlarını uzun dönemdeki sürekli gelirlerine göre vereceklerdir (Ayçalar, 2014: 26). -27).

3.3.5. Rasyonel Bekleyişler Analizi

Rasyonel Bekleyişler Analizi, 1970’li yıllarda ABD’li iktisat bilimci Robert Hall tarafından geliştirilip sunulmuştur. İktisatçı Hall , sürekli gelir seviyesini ortaya attığı analiz ile tahmin yürütmeye çalışmış ve rasyonel bekleyişlerin tüketime etki edebilecek olası sonuçlarını incelemiştir. (Ünsal, 2005:438). Bu teoriye göre kişiler tüketimsel kararlarını devamlı türde nitelik taşıyan gelirlerine bakarak almakta olup ortalama biçimdeki tüketim davranışlarını tüketimlerini ancak beklenmeyen bir durum sonucunda farklılaştırmaktadırlar. Bu tarz durumlar için herhangi bir şeyi tahmin etmek olanaksızdır. İşte bu sebepten dolayı tüketicinin takip ettiği yol tesadüfidir (rassal) (Eren, 2006:153).

Hastalıklar, doğal afetler ve dahi miras gibi insanların hayatında olası fakat öngörülemez birtakım gelişmeler mevcut bulunmadıkça tüketim bütün dönemlerde birbirine benzer düzeyde varlığını idame ettirecektir. (Tapşın, 2011).

3.4. Bireysel Tasarrufun Belirleyicileri

Tasarruf sadece yüksek gelirli bireyler için değil, tüm fertler için de önemlidir. Bu sebep ile tasarruf seviyesini ileriye taşımak adına, insanların tasarruf etme yönelimlerine tesir eden unsurların anlaşılması gerekmektedir (Ergenekon, 1996: 4-5). Bu kısımda, bireysel tasarrufu etkileyen faktörler başlıklar halinde açıklanmıştır.

3.4.1. Faiz Oranı

Kişinin elindeki para belirli bir faiz oranında bankanın sabit mevduatına yatırıldığında, belirli bir gelir elde edilir. Ancak, bu durumda, eldeki paranın gerçek ekonomiye yatırılmadan atıl bir şekilde bekletilmesi tüm toplum için bu para tasarruf işlevi görmemektedir. Bunun yanında, faiz oranları değişkenlik gösterebildiğinden ötürü, tasarruf oranları da değişmektedir (Ergenekon, 1996: 12).

3.4.2. Gelir

Faiz miktarında bulunduğu üzere kişilerin sahip oldukları veya elde edeceğini tasavvur ettikleri gelir dahi tasarruf ve tüketimsel davranış adına önem arz etmektedir. Yalnızca hayatın devam ettirilmesi için gerekli olan veya mecburî gereksinimlerin karşılanabildiği bir gelir düzeyinde, elde edilen gelirin bütünü yahut çoğunluğu tüketim harcamalarına yönlenecektir. Bu duruma yakın olarak olarak şayet hanenin gelir seviyesi ileri oranda ise var olan bu ileri miktarda gelir seviyesinden dolayı tasarruf davranışı da pozitif biçimde etkilenecektir. İşte bu hâlde ise yüksek gelir seviyesine sahip gruplarda bulunan bireyler sahip oldukları gelirin bütünü tüketmeyeceklerdir. Elde edilen gelirin tüketimsel harcamalarını aşan bölümü herhangi bir maksat için ileriki bir zamansal aralıkta kullanılmak adına tasarruf edilecektir. Bu davranış biçiminin nihayetinde ise gelir seviyesinin artması ile tasarruf yapma davranışı da doğal olarak artış gösterecektir (Barret, 1975).

3.4.3. Enflasyon

Enflasyon, özel tasarrufları farklı kanallardan etkileyebilen bir diğer faktördür. Beklenmeyen enflasyonun kişileri daha temkinli davranmaya yönelttiği bunun da özel tasarrufu arttırdığı; beklenen enflasyonun ise ülkelerin mali piyasalarının da gelişmemesine bağlı olarak kişileri dayanıklı mallarını satın almaya yönlendirerek tasarrufları azalttığı ifade edilmektedir

(Aşırım, 1994: 235-236). Ayrıca gelecekte satın alınacak eşyaların fiyatlarının artacağı yönündeki endişeden ötürü malın şimdiki tüketiminin artması beklenen enflasyonun tasarrufları azaltıcı bir diğer yöndür.

3.4.4. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme tasarruflara tesir eden ve özel tasarruflar üzerinde pozitif yönde belirleyici rolde bulunan faktördür. Ekonomik büyüme nedeniyle insanların geliri artar ve birey ekstra gelirin tamamını harcamaz. Gelirdeki bu artış sonucunda, kişisel ve toplumsal açıdan tasarrufu arttırır. Loayza ve arkadaşları (2000: 180), 1965-1994 verilerine dayanarak 150 ülkenin analizini yaptığı çalışmada, kişisel gelir, büyüme oranı, enflasyon oranı ve ticaret sınırlarının tasarruflar üzerinde etkili olduğunu dile getirmişlerdir.

3.4.5. Diğer Faktörler

Tasarruf, psikolojik olarak farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Kimileri tasarruf olgusunu , halî hazırda elde edilecek zevki öteleme, özkontrol ve olası risklerden uzak durma gibi davranışların ortaya çıkardığı tepkimelerin bir nihayeti olarak ele alır iken başka araştırmacılar ise sosyoekonomik açıdan bakar ve tasarruf davranışını yaşa, gelir düzeyine ve eğitime göre değerlendirir (Ayçalar, 2014: 33-34).

İhtiyat, bireyin geleceğini güvenceleme gayretlerinin zeminini meydana getiren bir kavramdır. İstikbal kavramı soyut nitelik taşıdığından dolayı gelecek de olasılıklar taşıyabilmektedir.. Bu durum, alınan kararların mutlak sonuçlarının öngörülebilmesini beraberinde getirmektedir (Ayçalar, 2014: 37-39). Bu nedenle, kişiler olası afetler ve/veya acil durumlar için mevcut tasarruflarını artırmak yoluna gidebilirler.

3.5. Psikolojik ve Sosyolojik Tasarruf Yaklaşımı

Davranışsal ekonomi ile davranışsal finans kavramları kişilerin davranış biçimlerine önem atfetmektedir. Tasarruf davranışı kararları da kişisel kararlar nihayetinde oluşmaktadır. İnsan beyni rasyonel olmayan ve beklenmeyen kararlar verebilmektedir. Klasik teorilerin aksine kişiler düşünme yetileri ile korku heyecan, mutluluk, risk alma isteği gibi çeşitli duyguları ile birtakım kararlar almaktadırlar. Gösterdikleri bu davranışları ekonomik

kararlardan tasarruf kararlarına değin neredeyse her alanda verebilmektedirler. (Aydın ve Ağan, 2016: 1).

Psikolojik ve sosyolojik tasarruf kuramları, tüketici bireylerin zevkinin ve beklentilerinin durağan bir nitelikte bulunmadığını tam tersine finansal ya da sosyal teğvik ve koğullardan etkilendiğini varsaymaktadır. Yaşanılan ortamdaki değişme ve sahip olunan bilgiler ailelerin müdahalesini ve alacağı kararları etkilemektedir. Tasarruf tecrübesinden ve de tasarruf arzusundan da etkilenmektedir. Birtakım haneler finansal kaynakları ve özel tüketim gereksinimleri sebebiyle düzey olarak az biçimde tasarruf gerçekleştirebilir. Bu kuramlara bakılarak söylenebilir ki ; bir hanede tasarruf kararı tüketicilerin beklentileri ve duyuları, yakın çevresi ve dahi geçmişte edindikleri tasarruf deneyimleriyle belirlenmektedir (Furnham, 1985; Cohen, 1994).

Kişilerin tasarruf adına bireysel davranışsal teğviklerini ve sınırlamalarını oluşturmaları beklenmektedir. Davranışsal yaşam döngüsü kuramı (Shefrin ve Statman 2000: 609) davranışsal tasarruf kuramlarından biridir. Kişi plan yapan ve yapıcı durumunda algılanabilir. Bireyin bir miktar kendi öz kontrolünü sağlaması için, tercihlerin değiştirilmesi ve bir biçimde sınırlanması gerekmektedir. Bireyler karar alırken çekicilik, içsel çatışma hâli ve irade gücünün altında ezilir ve nihayetinde karar gücü ile tasarruf kararı alınır. Bireyler tasarruf kararı alır iken elde ettikleri gelirin nereden geldiğinin de psikolojik etsi altındadırlar.

Kişiler genelde içerde ya da dışarıda dayatılabilecek harcama imkanlarını sınırlandıran normları benimserler. Örnek vermek gerekirse bir kişi devletçe yürütölmekte olan emeklilik fonlarında gönüllü şekilde tasarruf gerçekleştirebilirler. Borçlanmaya belirli kısıtlamalar getirilmesi, bir takım tüketimler adına gerçekleşmediğı sürece mümkündür. Örneğın ailenin gerçekleştirdiğı tasarruflar ele alındığı zaman, bunun bir otonom biçimin doğal sonucu olduğunu söylemek mümkündür (Atkinson ve Messy, 2012: 16).

Davranışsal bakışta deneyimler, deneyime rağmen yapılan yanlışlar, sistemsel olarak verilen hatalı tercihler, algısal birtakım yönelimler, zihinsel ve duygusal eğilimler söz konusu olmaktadır. Yatırım gerçekleştirme düşüncesinde bulunan kişilerin, zihinsel süreç ve çok daha fazla maddi gelir elde etme arzusu ile yüksek düzeyde risk taşıyan fakat yüksek getiri

sağlayabilecek yatırım araçlarına meyletme durumu, zihinsel muhasebe olgusunu meydana getirmiştir. (Shefrin ve Statman, 2000: 613)

Kişilerin herhanig bir durumda karar verme süreçlerine etki eden farklı zihinsel durumlar söz konusudur; pişmanlık, pişmanlıktan uzak durma ve zihinsel hesap hâli. (Waweru vd., 2008). Pişmanlık insanların hata yaptıktan sonraki süreçte meydana gelen bir hissiyattır.. (Loomes ve Sugden, 1982:805). Zarardan kaçınma, kişilerin bir zararla satmaya isteksiz olduklarına vurgu yapmaktadır. (Barberis ve Huang, 2001). Zihinsel muhasebe ise bireylerin ekonomik işlemlerini düşündükleri ve değerlendirdikleri ve de portföylerini ayrı biçimde hesaplar halinde düzenlemiş oldukları süreçleri anlatmaktadır. (Barberis vd., 2001). Thaler (1999), zihinsel muhasebelerin meydana getirilmesinde, insanların keyifsel düzenlemelere giriştiklerini; kendileri adına en çekici ve zevk veren hesap kümesini tercih ettikleri fikrini ileri sürmektedir. (Zeelenberg ve Beattie, 1997).

Yürütülen birtakım ekonomik araştırmalarda ampirik ve davranışsal gözlemler, büyüyen bir ilgi alanı oluşturmaktadır. Temel olarak optimal davranış ile alakadar olan standart ekonomi kuramının aksine, davranışsal finans deneysel gözlemleri dikkate almakta ve de onları finans kuramına adapte etmeyi hedeflemektedir. Bu teorilerden bazıları aşağıda sunulduğu üzeredir.

3.5.1. Tasarruf Stratejilerinde Zihinsel Muhasebe ve Kişisel Kontrol

Zihinsel muhasebe temelde kişilerin zihinsel süreçte aldıkları kararlardan meydana gelmektedir ve de bir otokontrol niteliği taşımaktadır. Varlıklı bireyler sahip oldukları varlıkları zihinlerinde; birebir olarak hesap defterlerinde olduğu üzere gibi taksim ederler. Ayrı ve birbirine bağlı olmayacak şekilde kısımlara ayrılan bu varlık değerleri, zihinsel muhasebede kayıp ve kazanç durumunu vermektedir. İnsanlar bu zihinsel muhasebeleri ile ayırmış oldukları bütçeye uyumlu biçimde birtakım şans oyunları oynama faaliyeti gösterirler ve bunu yaparken oyunu oynarken bireysel bütçelerinden de para müdahil olur ve kazandıkları esnada yüksek seviyede bir keyif alırken kaybettikleri hâllerdeyse eşit oranda üzüntü yaşamazlar. (Thaler ve Sunstein, 2017: 70-71). Belirli bir aşama düzeni içerisinde değerlendirmede bulunan zihinsel: kararların alınış biçimi, değerlendirilmesi ve de sonuçların yorumlanmasını durumunu kapsamaktadır. Hesapta olmayan bir maddi kazancın değerlendirilmesi sürecinde tüketiciler birtakım yanlışlarda bulunabilmektedir. Zira bu

birey adına beklenmeyen biçimde sahip olunan kazanç, olağan kazanca nazaran daha sıradan bir şekilde kullanılabilir. (Thaler ve Sunstein, 2017: 70-71; Thaler, 1999).

Kendini kontrol etme davranışını yürütebilen birey zihinsel muhasebelerin kullanımını doğru bir şekilde yapıyor demek yanlış olmaz. Finansal kaynaklar otokontrol yoluyla tüketim davranışlarına pozitif ve fayda getirici bir şekilde dağılabilir. Bu sayede de olması gerekenden daha fazla tüketim gerçekleştirilmemiş olur.

3.5.2. Beklenti Teorisi

1738 yılında, ekonomist Bernoulli; insanların, olaylar bakımından muğlak olduğu zamanlarda yani belirsizlik ve risk durumlarının aktif olduğu bir atmosferde aldığı kararda, kendisi adına fayda getirisi en ileri düzeyde bulunana sahip olmak istemektedir. Birey karşılaştırmalı analiz yapar ve karar alır. (Abaan, 1998: 125).

1979 yılında *Risk Altında Karar Vermenin Analizi* ismi verilen ve Amos Tversky ile Daniel Kahneman'ın ileri sürmüş olduğu kuramda Bernoulli'nin devamlı faydasını en fazla düzeye getirecek kararların alınabileceği düşüncesini eleştirmiş, muğlak durumlar söz konusu olduğunda, daha önceki araştırmalarda rasyonaliteye dair bilgilerin yeterli seviyede olmadığı fikri ileri sürülmüştür. (Şimşek, 2018: 6)

Kahneman, mevcut hâli dayanaklandırmak için , bir olaylar silsilesi meydana getirmiştir. Bu olaylar silsilesinde katılımcılara iki soru sormuştur. Bunlar şu şekildedir; (Kahneman 2011: 323):

Size bir tercih önerisi sunuyorum;

- “Garanti bir biçimde 900 dolar mı almayı tercih edersiniz? Öteki alternatif olarak, %90 ihtimal dahilinde 1000 dolar elde etmeyi mi?
- Mutlak bir biçimde 900 dolar kaybetmeyi mi tercih edersiniz? Diğer seçenek olarak, %90 ihtimal dahilinde 1000 dolar kaybetmeyi mi? “

İlk alternatifte, garanti durumdaki cevabı tercih ettiyseniz, siz de genele uymuş bulunmaktasınız ve herhangi bir riske girmekten kaçındınız demektir. Paraların öznel kıymeti göz önünde bulundurulduğunda 900 doların daha çok bir öznel kıymeti bulunmaktadır. İkinci alternatifte şayet aldı iseniz ve %90 olasılığı tercih ettiyseniz siz de bir riskli şans oyununa dahilsiniz demektir. Öteki insanlar gibi sizler de, kaybetme olasılığı bulunduğu risk aldığınız anlamına gelmektedir. Karar alma anında; kişiler eğer ortada

olası bir kazanç var ise risk almazlar, kayıp söz konusu olduğunda ise risk alırlar diyebiliriz. (Wilkinson ve Klaes 2012: 168). Kişiler içerisinde bulundukları karar verme anında bir risk yahut muğlak bir durum konusu ise irrasyonel bir harekette bulunurlar ve kazanç sağlayacaklarını bilseler dahi herhangi bir riskli girişimde bulunmazlar. Risk yüklendikleri durum ise kaybetme durumunun olduğu pozisyonlardır. Bireyler, beklenen riskten ziyade algıladıkları risklere göre davranışlar sergiler. (Aycan, 2016: 1).

Beklenti kuramı, davranışsal boyutta kararda bulunma sürecinden söz etmektedir. Öteki bir konu ise bireylerin başka bir davranış hâlini inceleyen *Sosyal Bilişsel Öğrenme*'dir.

3.5.3. Sosyal-Bilişsel Öğrenme Kuramı

Asırlardır insan yaşamında öğrenmenin farklı boyutları olduğu bilinmektedir. Bunlardan bir tanesi de sosyal bilişsel öğrenmedir. Aristo'dan Platon'a süregelen bu düşünceye göre insanlar görerek ve de taklit etme yolu ile öğrenebilecektir. (Bacanlı vd., 2012: 75). Sosyal-Bilişsel Öğrenme teorisinde bireylerin toplumsal yaşantıda devamlı bir biçimde yeri olan ve etkileşim durumunda olan bir canlı olduğu bu sebepten davranışlarının incelenmesi ve bu davranışların nasıl edinildiği hususunda birtakım açıklamaların getirilmesi hedeflenmektedir.

Teori öğrencilerin model olarak isimlendirilen diğerlerini gözlemleyerek yeni davranış ve bilgi sahibi olabildikleri bir bakış açısı niteliğindedir. Model, başka bireylerin taklit etmesi adına örnek konumunda bir kişidir. Öğrenme, davranışa neden olabilecek ya da hareket etmeyebilecek anında gerçekleşmesi mecburi olmayan bilişsel bir süreci ifade etmektedir. Bir birey yeni davranışları gözlemler ve de onları zihinsel olarak işler. (Bandura, 1999: 25; Erden ve Akman, 1998).

Tasarruf gerçekleştirecek olan kişi, kendisine model aldığı kişinin tasarruf davranışını gözlemleyip zihinsel olarak işledikten sonra bunu davranışa dönüştürmesi muhtemeldir. Uygulama sırasında, davranış gerçekleştirene ipucu vermesi yaşanan süreci hızlandırabilir ve ona yardımcı olabilir. Kişinin bu türde davranış gerçekleştirebilmesi için fiziksel bakımdan gerekli olgunluğa ulaşmış olması koşulu gözetilir, ayrıca davranış sosyal olarak ayıplanmayacak nitelikte olmak durumundadır. (Koç, 2003: 228-229; Bursztyn vd. 2013).

Tüm bu durumlar çerçevesinde söylenebilir ki tasarruf davranışının, sosyal bilişsel kuram ile ilişkisinin ele alınıp incelenmesi bilim dünyasına katkı sağlayacaktır.

3.6. Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışı Arasındaki İlişki ve Konu ile Alakalı Bilimsel Araştırmalar

Finansal okuryazarlık bir kavram olarak yeni olmasına rağmen tek bir tanımı yoktur. Literatürde finansal okuryazarlığın birçok farklı tanımı bulunmaktadır (Tuncel ve Polat, 2022). Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için bilgilerini artırarak finansal tutum ve davranışlarına yön verme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2012). Ayrıca Türkiye Ekonomi Bankası (TEB) tarafından yapılan bir çalışmada finansal okuryazarlık, bireylerin parayı kullanırken elde ettikleri bilgilere dayanarak verdikleri genel rasyonel karar olarak ifade edilmiştir (TEB, 2020).

Finansal okuryazarlık; bireyin parayı etkin bir şekilde yönetmesi, parayı yönetirken risk faktörlerini algılaması, finansal araçlar hakkında doğru bilgilerin nasıl elde edileceğinin belirlenmesi, finansal araçların edinilmesi, finansal araçların etkin ve yetkin bir şekilde kullanılması anlamına gelmektedir (Tuncel ve Polat, 2022).

Oktay'ın (2019) çalışmasında finansal okuryazarlık düzeyinin kişilerin tasarruf eğilimleri üzerine olan etkisi incelenmiştir. Kırıkkale Üniversitesi'ndeki akademik ve idari personeller (438 kişi) üzerinde gerçekleştirilen anket uygulaması sonucunda, katılımcıların temel düzeyde ve ileri düzeyde finansal okuryazar olma durumları ile tasarruf eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Saraç (2014) Dumlupınar Üniversitesi'nde 797 öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerin finansal kararları nasıl aldıklarını ve onların finansal okuryazarlık düzeylerini ele almıştır. Elde edilen sonuçlarda, Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlığının düşük olduğu ve önceki araştırmalara paralel olarak, öğrencilerin bu durumun farkında olmadıkları tespit edilmiştir. Bununla beraber, okulda finans konusunda eğitim alanların almayanlara kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu kaydedilmiştir.

Fettahoğlu (2015) yaptığı araştırmada finansal okuryazarlık düzeyini ve hanehalkı bütçe yönetimi hakkında hane halkı bilgi ve davranışlarının nasıl olduğunu ele almıştır. Kocaeli

ilinde yapılan araştırmada 83 katılımcının yanıtları değerlendirildiğinde, katılımcıların temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, bununla beraber karmaşık ve bilgi gereken araç, ürün ve teknikler konusunda bilgilerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Kutlu'nun (2019) yaptığı çalışmada, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Fakültesi nc ve dördüncü sınıf ğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile btçleme ve tasarruf etme davranışları belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yaş ve sınıf gibi değişkenlerin yanı sıra btçleme ve btye bağlı kalma, borcu zamanında ödeme gibi davranışlara göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı buna karşın cinsiyet, aylık gelir ve kredi kartı kullanımına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Öcal'ın (2019) alışmasında, vatandaşların finansal okuryazarlık bileşenlerinin bireysel tasarruf davranışları ve kararları üzerinde herhangi bir etkiye sahip olup olmadığı ele alınmıştır. Toplam 760 vatandaşa uygulanan anket sonucunda, katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu kaydedilmiştir. Bunun yanında, finansal açıdan bilgi düzeyi ile tasarruf davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olanların yüksek lisans/doktora mezunu, 25-30 yaş aralığında ve 1 çocuğu olanlar olduğu tespit edilmiştir.

Güler (2015) Sakarya'da yaşayan 453 finansal tüketicisi ile yaptığı anket uygulaması sonucunda, katılımcıların yarısından fazlasının finansal okuryazarlık düzeylerinin çok düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada finansal okuryazarlık ile tasarruf davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Biçer ve arkadaşlarının (2016) yaptıkları çalışmada, finansal okuryazarlık düzeyi tutum, ilgi, harcama ve algı olmak üzere 4 boyutta ele alınmıştır. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde 1380 ğrencisi üzerinde uygulanan anket sonucunda, cinsiyet ile söz konusu boyutlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiş iken finansal eğitim alma durumuna göre finansal eğitim alanların algı boyutundaki finansal okuryazarlık düzeylerinin eğitim almayanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Klapper ve Panos (2011) tarafından yapılan küresel bir akademik çalışmada, Rusya'da finansal okuryazarlığın emeklilik tasarrufları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada, finansal okuryazarlık ile emeklilik planlaması arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Atkinson ve Messy'ye (2012) göre, bazı insanlar düşük eğitimlerine rağmen yüksek finansal okuryazarlık puanları elde ediyor. Araştırmalar, tüm faktörleri sabit tutan erkeklerin genellikle kadınlara göre daha fazla finansal bilgiye sahip olduğunu gösteriyor (Lusardi ve ark. 2010). Hsu'ya (2011) göre, evli kadınlar daha sonraki yaşamlarında finansal bilgi ekleme eğilimindedir. Öte yandan, bekar kadınlar kişisel mali durumları hakkında sınırlı bir anlayışa sahip olma eğilimindedir.

Thung ve arkadaşları (2012) Malezya'daki üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada finansal okuryazarlık, ebeveyn yönlendirmesi, arkadaş etkisi ve özdenetimin tasarruf davranışları üzerinde önemli bir etkisinin olup olmadığını ele almışlardır. Elde edilen sonuçlarda, tasarruf davranışları ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin pozitif olduğu kaydedilmiştir. Benzer şekilde, ebeveyn yönelimi, akran etkisi kendini kontrol etme ve tasarruf etme davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Beckmann (2013), Romanya'da hanehalkı tasarrufları ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, bu iki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada, eğitim düzeyi yüksek olan ve çocuk sahibi olanların tasarruf yapmaya daha meğilli olduğu tespit edilmiştir.

Her ne kadar da yürütülen araştırmalar ek bilgi edinmenin finansal hususlarda iyileştirilmiş birtakım davranışlara neden olabileceğini gösterse dahi yapılan araştırmalar artan bilgi düzeyinin otomatik olarak bu şekilde bir iyileşme ile sonuçlanmadığını biluor biçimde ortaya koymaktadır. (Oehler ve Werner, 2008).

Finansal okuryazarlık eğitiminin temel maksadı, sürecin nihayetinde finansal davranışları iyileştirecek türde bilgileri vermek olsa dahi daha fazla oranda bilginin varlığının iyileştirilmiş davranışa yol açacağı teorisi yanlış kabul edilmektedir. (Braunstein ve Welch, 2002).

Finansal okuryazarlık yalnızca kişisel düzeylerde tasarrufu öngörmekle kalmaz, aynı zamanda ülke çapındaki tasarrufları da öngörmektedir. Jappelli ve Padula (2011) 39 ülkeden gelen raporları ele alıp incelemiş ve finansal okuryazarlığın ulusal tasarruf düzeyini belirleyen bir unsur olduğunu ortaya koymuştur.

Bütün gelir düzeylerinde de yüksek oranda bir finansal okuryazarlık mümkün olmaktadır. Gelirin kendisi bir kişinin bilgi edinme, kendi maddi müreffeh haline, elverişli tutum ve davranışlar sergileme yetisini etkilemez. Nitekim düşük gelir düzeyi genel olarak borçlanmanın bitmesini gerçekleştirmek adına borçlanma gibi belli davranışların bir açıklaması ve uzun vadeli birtakım planlar oluşturma yahut kayıt altına alma gibi faaliyetleri göstermeme sebebi olarak görülmektedir.(Atkinson ve Messey, 2012).

3.7. Türkiye’de Tasarrufların Görünümü

Çalışmanın bu kısmında 1980 öncesinden 2014 yılına kadar tasarruf hareketleri sunulmaya çalışılmıştır. 2014 yılından sonra yaşanan ve çok sayıda ekonomik gelişmenin olmasından ötürü sadece bu yılların ifade edilmesi çalışmanın anlam bütünlüğüne katkı sağlayacaktır.

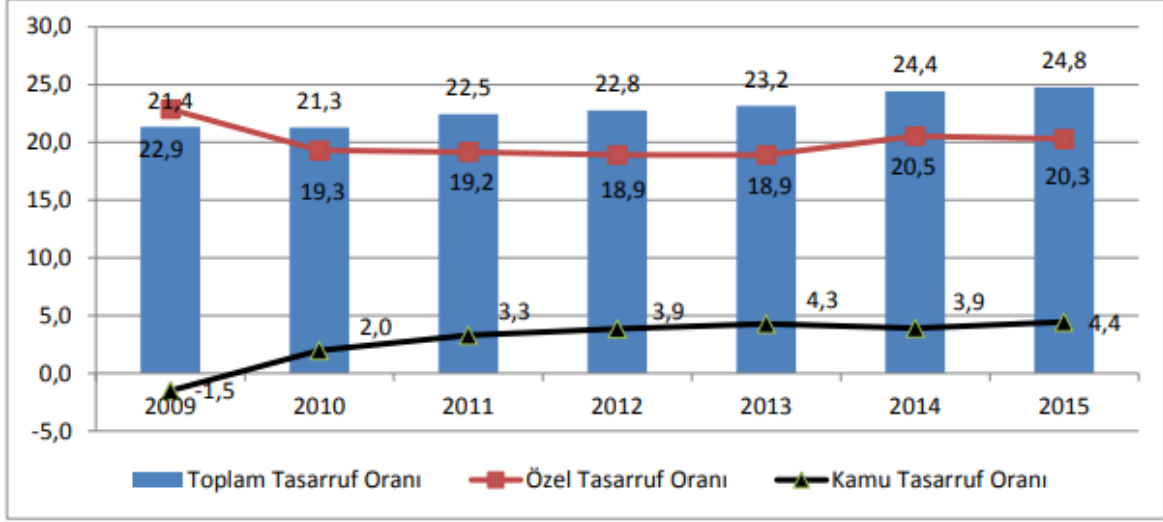
1980 Öncesi Türkiye’de Tasarruflar

İstiklal savaşından yeni çıkan ülkemizde Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından üretim ve sanayi bitme noktasına gelmiştir. 1923’te İzmir’de izlenecek olan kalkınma hareketleri ve politikalarının ortaya koyulması adına iktisat kongresi yapılmıştır. Kongrede yerli üretimin teşvik edilmesi ve lüks ithalattan kaçınılması gerekliliği özel girişimin destekleneceği ve tekelliliğe izin verilmeyeceği, yabancı sermayeye yalnızca mevcut yasalara uyum sağlaması ve iktisadi kalkınmaya katkıda bulunması koşulu ile izin verileceği gibi kararlar alınmıştır. Şayet mevcut ve çeşitli şartların yeterli gelmemesinden dolayı istenilen seviyede ivedi bir sanayileşme adımı atılamamıştır. (Eroğlu, 2007:65).

Devletin teşvik edici konumu ile birlikte piyasa mekanizmasının işletilmeye çalışıldığı 1923-1929 döneminde, gelir düşüklüğü sebebiyle ile sermaye birikiminin kaynağı olan özel tasarruflar ileri seviyeye taşınamamıştır. Verilen teşvikleri sanayi alanında kullanacak kapitalist sınıf meydana getirilememesinden dolayı ile ekonomiye dair planlanan siyaset başarılı olamamıştır. (Çetin, 2004: 119).

1923-1929 döneminde görüleceği üzere yatırımlarda ve tasarruf hususunda gözle görülür bir artış yaşanmıştır.

Tablo 3.1: Toplam,ÖzelveKamuTasarrufOranları,%

Kaynak: TÜİK, 2016

1929’da yaşanan dünya ekonomik buhranı Türkiye Cumhuriyeti’nin uygulamaya çalıştığı piyasa ekonomisine dayalı sistemin ötelenmesine ve sanayi sektörü için planlı kalkınma modeline geçilmesine neden olmuştur. Başka bir ifade ile 1929 Ekonomik Krizi sonrasında, devlet öncülüğünde sanayiye dayalı ekonomik model benimsenmiştir.

1930’lu yıllar Türkiye Cumhuriyeti’nin uyguladığı devletçilik politikası gereğince, dışa kapalı bir ekonomide, sanayileşmenin iç kaynaklar aracılığı ile geliştiği bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde bazı dış krediler kullanılmış, dış ticaret açığı ortadan kalkmıştır. Devletçilik politikasının uygulanması ile birlikte girişimcilere özel kredi vererek özel birikimleri desteklemek için Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Daha sonraki süreçte İş Bankası’nın kuruluşu gerçekleşmiştir.

1926 ‘da ilk şeker fabrikası İş Bankası tarafından Alpullu’da kurulmuştur. 1934’te kurulan Sümerbank ve 1936’da kurulan Etibank ile bütün ülke çapında devlet işletmeleri temelinde sanayileşme sürecine girilmiştir. 1930’lu yıllarda meydana getirilen bu kuruluşlar yalnızca 1930’lu dönemde değil, diğer yıllarda da ülke sanayisinin finansmanında önem arz eden birtakım roller üstlenmiştir.

1930'lu yıllarda yatırımlar %10'luk bir oranla gerçekleşmiştir. Dış kaynak kullanımı 1946 yılına kadar olumsuz değer almıştır. Yatırımlar yurtiçi tasarruflarla karşılanmıştır. 1930-1938 döneminde vergileme, iç ve dış borçlanma tasarruf kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın negatif etkisi ile yatırımlar 1940-1950 döneminde % 8'lere kadar düşmüştür. Savaşın finansman ihtiyacını artırması ve vergi gelirlerindeki düşüş, 1942 ve 1945 yılında iç borçlanmaya gidilmesine neden olmuştur. Alınan dış borçlar sermaye birikimi sağlayamamıştır.

1950'li yılların başında, Türkiye Ekonomisi'nde dış yardım, ithalat ve tarımda makineleşme süreci hız kazanmıştır. Nitekim 1954 yılındaki tarım üretiminde yaşanan düşüş ve Kore savaşının meydana getirdiği yüksek konjonktürün sona ermesi, ithalatın finansmanı için dış kaynak kullanımını zorunlu kılmıştır. 1954 yılından sonra yurtiçi tasarrufların artırılması için vergi sisteminde yapılan değişiklikler etki etmeyince, açık finansman ve cari harcamaların kesintileri yoluna gidilmiştir. Enflasyon ve aşırı değerli döviz kurunu Türkiye'nin kredibilitesini düşürdüğünden 1950'li yılların sonuna doğru dış tasarruf oranı %1'in altına inmiştir. 1950-1960 yılları arasında yatırımların GSMH'ya oranı %12-%15 arasında değişmektedir. Bu dönemde dış tasarruflar GSMH'nın %1-%3'ünü, iç tasarruflar ise GSMH'nın %9-%13 ünü oluşturmaktadır (Çetin: 2004,126).

1963-1980 döneminde Türkiye ekonomisinde sermaye birikim modeli olan ithal ikameci sanayileşme modeli benimsenmiştir. Çünkü ithali yasaklanan malların yurtiçi üretimi karlı hale gelmiştir. Bu dönemde dört tane kalkınma planı uygulamaya geçirilmeye çalışılmıştır. İlk planın kapsadığı 1963-1967 döneminde yatırımların GSMH içindeki payının yıllık ortalama %18,3, iç tasarrufların %14,8, dış tasarrufların ise %3,5 düzeyinde gerçekleşmesi hedeflenmiştir. İkinci kalkınma planının temelinde, Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerin kalkınabilmesi için yatırımların önemine ve bu yatırımların finansmanı için tasarrufların yükseltilmesinin zorluklarına değinilmiştir. İkinci kalkınma planı döneminde iç tasarrufların artırılarak GSMH içerisindeki payının %22,6 ya ulaştırılması hedeflenmiştir. Üçüncü kalkınma planı döneminde tasarruf miktarının artırılması için vergi sisteminin ıslah edileceği ve KİT'lerinyeniden yapılandırılması sonucu elde edilecek ilave kaynakların tasarruf artışlarına katkı yapacağı öngörülmüştür (Çetin: 2004, 128).

1980-1989 Dönemi

1970’li yıllarda baş gösteren petrol şokları, ihracatın ithalatı karşılayamaması nedeni ile dış ticaret açığının artması, enflasyonun %100’lerin üzerine çıkması ve ülke içindeki halk olaylarının şiddetlenmesi Türkiye’de köklü önlemlerin alınmasına zemin hazırlamıştır. Diğer bir ifade ile 24 Ocak 1980 kararlarının alınması için tüm şartlar oluşmuştur. Bu ortodoks nitelikli istikrar programı fiyat istikrarsızlığının nedeni olarak aşırı talep hususunu öngördüğünden, kamu harcamalarını ve yurtiçi talebi kısmayı öngörmüştür (Karaçor ve Alptekin, 2006: 309).

Tablo 2.2: Türkiye’ de 1980-2020 Yılları Arasında Toplam Yurtiçi Tasarrufun Kamu/Özel Kesim Arasında Dağılımı ve GSYH İçindeki Yüzde Payı

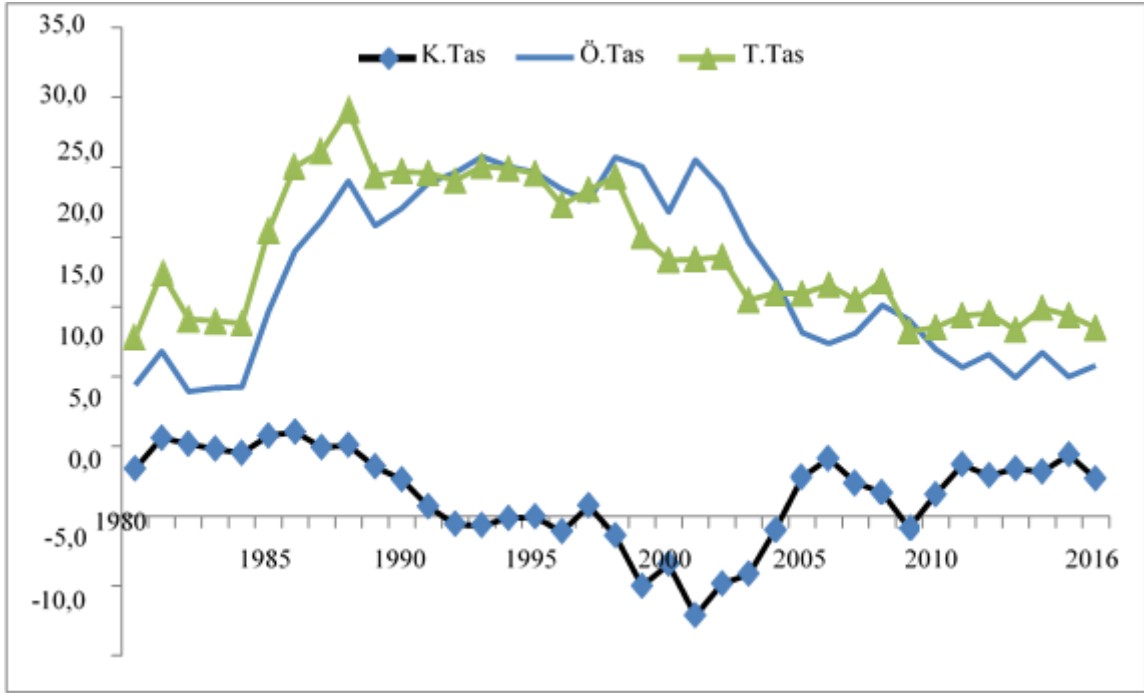
Yıllar	K.Tas	Ö.Tas	T.Tas	Yıllar	K.Tas	Ö.Tas	T.Tas	Yıllar	K.Tas	Ö.Tas	T.Tas
1980	3,4	9,4	12,8	1998	-1,4	25,7	24,3	2016	2,7	0,8	13,5
1981	5,6	11,8	17,4	1999	-5,0	25,1	20,1	2017	2,6	1,1	12,3
1982	5,2	8,9	14,1	2000	-3,4	21,8	18,4	2018	3,4	2,4	11,1
1983	4,8	9,2	14,0	2001	-7,1	25,5	18,4	2019	3,7	2,5	10,4
1984	4,5	9,3	13,8	2002	-4,8	23,4	18,6	2020	3,4	3,6	9,5
1985	5,8	14,7	20,5	2003	-4,1	19,6	15,5	-	-	-	-
1986	6,1	19,0	25,1	2004	-1,0	16,9	16,0	-	-	-	-
1987	4,9	21,2	26,2	2005	2,8	13,2	16,0	-	-	-	-
1988	5,1	24,0	29,1	2006	4,2	12,4	16,6	-	-	-	-
1989	3,6	20,8	24,4	2007	2,4	13,1	15,5	-	-	-	-
1990	2,6	22,1	24,7	2008	1,7	15,1	16,8	-	-	-	-
1991	0,7	23,9	24,6	2009	-0,8	14,1	13,2	-	-	-	-
1992	-0,6	24,6	24,0	2010	1,5	12,0	13,5	-	-	-	-
1993	-0,7	25,8	25,1	2011	3,7	10,7	14,4	-	-	-	-
1994	-0,1	25,0	24,9	2012	2,9	11,6	14,5	-	-	-	-
1995	-0,1	24,6	24,6	2013	3,4	9,9	13,4	-	-	-	-
1996	-1,1	23,4	22,3	2014	3,2	11,7	14,9	-	-	-	-
1997	0,8	22,6	23,4	2015	4,4	10,0	14,4	-	-	-	-

Kaynaklar: Kalkınma Bakanlığı, 2020, *Tahmini Değer

URL-1 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-I.-Ceyrek:-Ocak---Mart,-2022-45549> (Erişim Tarihi: 29.05.2022). ; URL-2 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kurumsal-Sektor-Hesaplari-2020-37186> (Erişim Tarihi: 29.05.2022).

24 Ocak 1980 tarihli kararla ihracata dayalı sanayileşme politikası ve uluslararası mal ve sermaye dolaşımına özgürlük getirilmesi fikri benimsenmiştir. Bu nedenle, yurt içi yatırımların finansmanında kullanılmak üzere ülkeye döviz girişi sağlanacağı düşünülmektedir. 24 Ocak 1980 tarihli karara göre, serbest piyasayı anlamaya yönelik

tedbirler alınmış, fiyatlar ve faiz oranları üzerindeki devlet kontrolünün kaldırılması amacıyla halkın ekonomik faaliyetleri kısıtlanmaya başlanmıştır (Kaya ve Efe, 2015: 261). Yukarıda belirtilen programlar kapsamında faiz artırımı, özel sektör sübvansiyonları, merkez bankası avansları ve emisyon azaltımları gerçekleştirilmiştir. Türk lirası yabancı para birimleri karşısında %48,6 değer kaybetmiş, ihracat kazançları vergiden hariç tutulmuş ve ihracat kredisi vergileri de kaldırılmıştır (Karaçor ve Alptekin, 2006:309).

Şekil 3.1: Türkiye Ekonomisinde 1980-2016 Yılları Arasında Yurtiçi Tasarrufların Gelişimi (% GSYH)

Kaynak: (Kalkınma Bakanlığı, 2016)

12 Eylül 1980'de gerçekleşen askeri darbe sonrasında net bir biçimde uygulamaya konulan yeni büyüme modelinde, siyasal ve sendikal faaliyetlerin yasaklanması, çalışan kesimin ücret artışı talepleri üzerinde aşırı baskılanmasına ve reel ücretlerin yüksek enflasyon karşısında gerileyerek, toplumun geniş kesimlerinde gelir kayıplarına yol açmasına, hem toplam talebin azalmasına hem de tasarrufların 1984 yılına kadar düşük seviyelerde gerçekleşmesine yol açmıştır (Tellan, 2008: 4).

1983 yılı kasım ayında yapılan milletvekili genel seçiminden sonra sivil hükümetin kurulması ile özel tasarruflarda belirgin düzeyde artış olmuştur. Batı ülkelerinde artan ekonomik per

formansın ve Türkiye'nin dışa açılma politikalarının olumlu bir yansıması olarak ihracat ve turizm gelirlerinin artması, ekonomik büyümenin sağlanması, makroekonomik dengelerin gerçekleşmesi, ticari ve resmi mevduatlara faiz ödeme zorunluluğunun getirilmesi, SPK ve İMKB'nin kurulması, reel faizlerin ve reel ücretlerin artırılması ve kambiyo rejiminde yapılan değişiklikler ile yabancı paraların yurtiçinde serbest dolaşımının sağlanması gibi politikaların uygulanması ile birlikte oluşan gelir artışları, özel tasarrufları artıran unsurlardandır (Kaya ve Efe, 2015: 262).

Sunulan tabloda da görüleceği itibari ile dönem başı olan 1980 yılı itibariyle Türkiye'de özel tasarrufların GSYİH içerisindeki payı %9,4 iken dönem sonunda %20,8'e ulaşmıştır. 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren özel tasarruflarda belirgin bir artış olduğu gözlemlenmektedir. 1984 yılı sonrasında özel tasarruf oranlarında görülen 5,4 puanlık artış 1983 genel seçimi sonucunda Türkiye'nin iç ve dış ekonomi politikasındaki başarının sonucudur.

1980-1989 yılları arasında kamu tasarrufları, en düşük olarak GSYİH'nin %3,4'ü en yüksek ise %6,1'i olarak gerçekleşmiştir. 1980'li yıllar, 1990-2014 dönemine göre kamu tasarruflarının en yüksek gerçekleştiği yıllardır. 1988 yılından sonra artan kamu harcamalarının vergi gelirleriyle karşılanamayarak, borçlanma yoluyla finanse edilmeye başlanması bütçe açıklarının artmasına yol açmıştır. Devlet bütçesi açıklarının artması enflasyona, enflasyonun artması ise faizlerin artmasına yol açmıştır. Bu dönemde borçlanma kısır bir döngü haline gelince kamu tasarrufları giderek azalmıştır. Ayrıca para arzını kontrol etmek için Merkez Bankası kaynaklarını kullanmak yerine kamu açığının finansmanında iç borçlara yönelmesi kamu kesiminden özel kesime kaynak aktarımına neden olmuştur (Kaya ve Efe, 2015: 262).

1990-1999 Dönemi

1980'li yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkeler yabancı kaynağı kendi ülkelerine çekebilmek için düzenlemelere gitmiştir. Türkiye'de ise 1989 yılında düzenlediği 32 sayılı karar doğrultusunda Türk Lirasının konvertibilesi sağlanmıştır. Bu finansal reformların sağladığı gelir artışı özel tasarrufları bir ölçüde artırmıştır. Tablo 2.2, özel tasarrufların 1989'dan 1993'e kadar %5 arttığını göstermektedir. 1988 yılından itibaren vergi gelirlerinin kamu harcamalarını karşılayamaması nedeni ile bütçe açıkları artmaya başlamış ve kamu tasarrufları azalmıştır. Kamu tasarruflarının azalan seyir izlemesi nedeni

ile toplam yurtiçi tasarruflar%25'in üzerinde kalıcı olamamıştır(Altuğ ve Öz, 2012: 2). Türkiye'nin diğer gelişmekte olan ülkeler gibi dış tasarruflara gereksinim duyduğu ve finansal liberalizasyon sayesinde ekonomik kalkınmalarını sağlayacağı tezi tartışmalarını da birlikte getirmiştir. Çünkü yüksek reel faiz ile birlikte artan yabancı kaynak, spekülative olmasından dolayı yatırımları besleyememiştir. Bu spekülative yabancı kaynaklar, bütçede faiz ödemelerinin payını artırması nedeni ile kamu tasarruflarının artışı önünde de engel oluşturmuştur (Atamtürk, 2007:7).

1989'dan sonra dış finansal serbestlik kararının alınması ile birlikte tasarrufların artması beklenmiştir. Ancak faiz oranlarının yükselmesi ile birlikte kamusal ve özel tasarruflar farklı yönde etkilenmiştir. Bu dönemde yüksek faiz oranlarının etkisiyle kamu kesiminden özel kesime kaynak transferi sonucu özel kesim tasarrufları artarken kamu tasarrufları azalarak toplumun ortalama tasarruf oranı yükselmemiştir. Enflasyon bu dönemde yükselmiş ve Türkiye büyük miktarlarda dış borç ödemeleriyle karşı karşıya kalmış ve kamu açığı oluşmuştur (Özcan ve Günay, 2012:3).

1989'da düzenlenen 32 sayılı karar doğrultusunda artan dış kaynak kullanımı ile yurtiçi tasarruflar yeterince artmamıştır. Çünkü yurtiçi tasarruflar dış kaynak girişine azalarak cevap vermiştir. 1988-1997 döneminde ortalama olarak GSMH'nin % 1,5 oranında dış kaynak kullanılan Türkiye ekonomisinde, 1998-2006 döneminde bu oran ortalama olarak % 4 düzeyine çıkmıştır. Dış kaynak kullanımındaki artışa rağmen, aynı dönemde ulusal tasarruflar ortalama olarak % 22,3 düzeyinden % 19,2 oranına gerilemiştir. Diğer bir ifadeyle, dış kaynak kullanımındaki artış ile birlikte yurtiçi tasarruflar artmamıştır (Atamtürk, 2007: 87).

1990-1999 döneminde Türkiye'nin yurtiçi tasarruf oranları 1980-1984 ve 2000- 2014 dönemine oranla daha yüksek gerçekleşmiştir. 1990'lı yılların neredeyse tamamında negatif değer alan kamu tasarruflarına rağmen, özel tasarrufların yüksek olması sayesinde ortalama toplam yurtiçi tasarruflar % 24,3 oranında gerçekleşmiştir.1998 yılı sonrasında kamu gelirleri kamu tüketimlerini karşılayamadığı için kamu tasarruf açığı oluşmuştur. Türkiye ekonomisindeki dengesizliklerin başlıca nedenlerinden biri olan kamu tasarruf açığı yatırımları da etkilemektedir. Kamu yatırımları yeterli düzeyde yapılamadığı için bu durum kamu tasarruf açığını dahada artırmaktadır. Kamu kesimi açığı, ekonominin parasal dengesini etkileyerek enflasyon açığına neden olmuştur (Özcan ve Günay, 2012: 3).

2000-2014 Dönemi

Türkiye 1999 Aralık ayında ekonomide ortaya çıkan dengesizlikleri ortadan kaldırmak için “enflasyonu düşürme programı” adında bir istikrar programı uygulamaya başlamıştır. Program, faiz oranlarını düşürerek ekonomide yatırımları artırmayı hedeflemektedir. Program başında, yüksek döviz girişiyle birlikte faiz oranlarında düşüş yaşanmıştır. Ancak uzun yıllardır yatırım yapmayan özel sektörü yatırım yapmaya teşvik etmemiştir. Merkez Bankası’nın kura müdahale etmemesi ile birlikte özel tasarruflarda düşüş olmuş ve talep enflasyonu yükselmiştir. Program tüketim eğilimini artırarak dış açığı etkilemiştir (Özcan ve Günay, 2012:3).

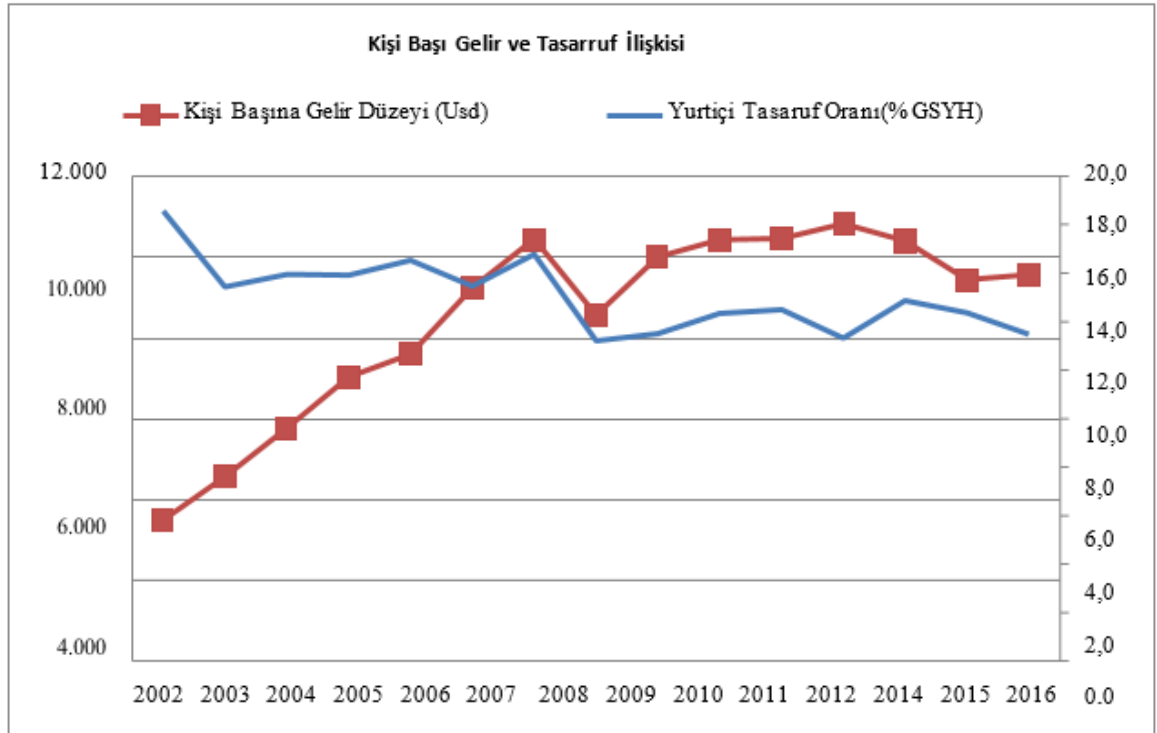
2001 Ekonomik Krizi ile birlikte makroekonomik göstergeler kötüleşmiştir. Güçlü ekonomiye geçiş programı ile birlikte uygulanan sıkı maliye politikası sayesinde kamu tasarruf açığı büyük ölçüde gerilemiştir. 2001 yılından sonra ortaya konan sıkı maliye politikası sayesinde bütçe açıklarının GSYİH içerisindeki payı % 16’dan %1 seviyesine kadar düşmüştür. İyileşen ekonomik koşullar özel sektörün yatırım artışlarını beraberinde getirmiştir. Ekonomik büyümede gerçekleşen artış ve faiz oranlarındaki düşüş, özel sektörün yatırımlarını artırmıştır. Özel kesim tasarruflarının yatırımları karşılamaya yetecek ölçüde olmaması ve aynı zamanda dış finansman koşullarındaki iyileşme özel tasarruflarda düşüşe neden olmuştur (Özcan ve Karagöl, 2014: 12-13).

1990-1999 döneminde GSYİH’nın ortalama olarak %24,3’ü olan özel tasarruf oranı, 2001 krizinden sonra devamlı azalarak 2006 yılında %12,4’e düşüyor. Ekonomik Araştırma Forumu 2001-2006 döneminde özel tasarrufların düşmesinin nedenlerini raporunda 2001 finansal krizinin atlatılmasıyla iyileşen beklentileri, küresel likidite koşullarındaki olumlu gelişmeler ve Türkiye’nin Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerine başlaması ile artan fon olanakları ve Türkiye aleyhine gelişen dış ticaret hadleri olarak sıralamıştır (Altuğ ve Öz, 2012: 3).

2000’li yıllar Türkiye’de yurtiçi tasarrufların düşüş eğilimine girdiği yıllardır. 1980-1999 döneminde GSYİH’nın ortalama olarak %21,8’ini oluşturan ulusal tasarruflar, 2000-2014 döneminde GSYİH’nın ortalama olarak %15,8’ine kadar gerilemiştir. Bu dönemde ulusal tasarruflardaki düşüşün temel nedeni Tablo 2.2’de görüleceği üzere özel tasarruflardaki 2003 yılından itibaren meydana gelen azalmadır.

2000 yılının başından 2014 yılının sonuna kadar yurtiçi tasarruflarda dikkat çeken bir azalma söz konusu olmuştur. Tablo 2.2’de 2001 krizinin etkisi ile görüleceği üzere kamu tasarruflarındaki % 7,1 oranındaki düşüş bu dönemde kamu kesimi tasarruflarındaki azalmanın en yüksek olduğu yıldır. Sonraki yıllarda kamu tasarruflarındaki artışa rağmen, 2001’de başlayan ve devam eden özel tasarruflardaki azalış, toplam yurtiçi tasarrufları azaltan ana etken olmuştur.

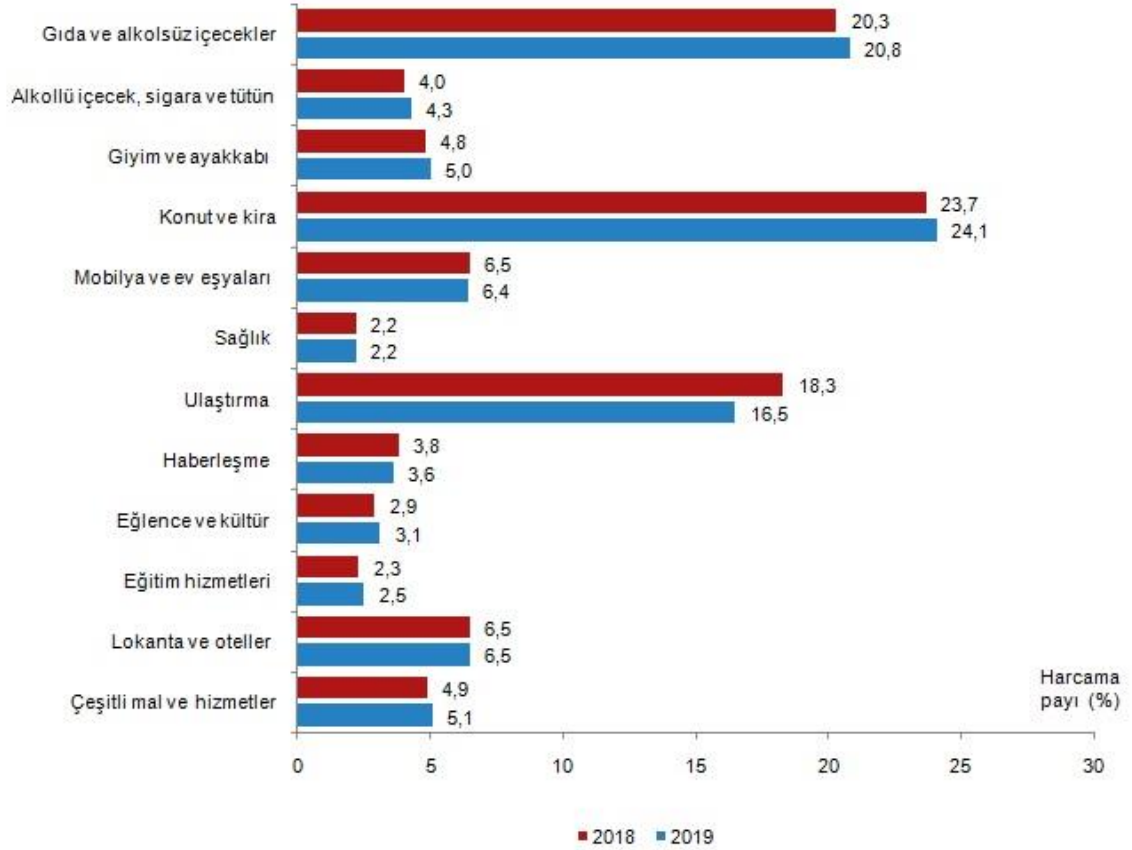
Ekonomik büyüme ile birlikte Türkiye hanehalkları gelecekte gelirleri artacağı düşüncesi ile hareket ederek cari tüketimlerini artıracaklardır. Dolayısıyla bugünkü tüketimlerini artıran bireyler cari tasarruflarını azaltmış olmaktadır. Grafik 2.2’de görüldüğü üzere 2000’li yılların başından itibaren 2014 yılına kadar ülkede kişi başına düşen gelir düzeyi artarken ulusal tasarruflar düşmüştür. Bu durum sürekli gelir hipotezini doğrularken, bireylerin gelecekteki gelirlerinin sürekli artacağı düşüncesi ile bugünkü tüketimlerini artırdıkları, tasarruflarını ise düşürdükleri şekilde yorumlanabilir.

Şekil 3.2: Türkiye 2002-2016 Yılları Arasında Yurtiçi Tasarrufların Gelişimi (% GSYH) ve Kişi Başı Gelir Düzeyi

Kaynak: (Kalkınma Bakanlığı, 2016)

Hanehalkının tüketim harcamalarındaki artış, özel tasarrufları önemli ölçüde azaltmaktadır. 2.3 de görüldüğü üzere Türkiye’de hanehalklarının tüketim amaçlı yaptığı harcamaların en yüksek payı %24,1 ile kira ve konut harcamalarına ait iken %20,8 ile gıda ve alkolsüz içecek harcamalarına, %16,5 ile ulaştırma harcamalarına aittir. Toplam tüketim harcamalarında ise en düşük pay %2,2 ile sağlık, %2,5 ile eğitim ve %3,1 ile de eğlence ve kültür harcamalarına aittir.

Şekil 3.3: Türkiye 2002-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Hanehalkı Tüketim Harcamaları Gelişimi

Kaynak: (Kalkınma Bakanlığı, 2016)

Aralık 2010 itibariyle aktif toplamı 1.007,6 Milyar TL olan bankacılık sisteminin 2015 Kasım sonu itibariyle aktif toplamı 2.347,7 Milyar TL olmuştur. Bankacılık sektöründe 2012 yılında gözlenen hızlı büyüme eğilimi 2013 yılının ilk yarısında da devam etmiştir. 2009 yılından bu yana sektörün aktifleri kredi ağırlıklı büyümüş, kredilerin aktifler içindeki payı 2015 Eylül ayı itibarıyla yüzde 62,4’e ulaşmıştır (www.bddk.gov.tr/ erişim: 05.04.2022). Artan kredi imkânları ise tasarruf yerine tüketim eğilimini hızlandırmıştır. Buna bağlı olarak, bankacılık sektörünün ağırlıklı paya sahip olduğu finansal sistemin aynı

zamanda ulusal tasarruf oranlarını düşürücü etkiye de yol açabileceği sonucu da ortaya çıkmaktadır. Zira özel sektöre sağlanandüşükfaizli kredi imkânları,bireylerinertelemişolduklarıharcamalarını hayata geçirmelerine yol açarak tasarruf için caydırıcı olabilmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye için finansal sistemde ağırlıklı paya sahip olan bankacılığa ek olarak, özel sektörün tasarruflarını değerlendirmesi için çok sayıda alternatif araçlar sunan sermaye piyasalarının geliştirilmesi önemlidir (Özcan ve Karagöl, 2014: 16).

Yatırımlar ile yurtiçi tasarruflar arasında pozitif bir ilişki olması nedeni ile gelişmekte olan ülkeler için tasarruflar büyük önem taşımaktadır. Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye'nin orta ve uzun vadeli kalkınma hedefleri doğrultusunda istikrarlı ve yüksek büyüme sağlaması önem taşımaktadır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından onuncu kalkınma planı çerçevesinde hazırlanan “Yurtiçi Tasarrufların Artırılması ve İsrafin Önlenmesi Programı Eylem Planı” na göre dış tasarruflara nazaran daha güvenilir ve kalıcı finansman kaynağı olan yurtiçi tasarrufların artırılması, artan yurtiçi tasarrufların üretken yatırımlara yönlendirilmesi ve israfin azaltılması amaçlanmaktadır. 2008 küresel ekonomik kriziyle birlikte %15 in altına düşen yurtiçi tasarrufların 2018 yılı sonunda %19 seviyesine yükseltilmesi, KOBİ ve diğer ticari kredilerin payının toplam krediler içindeki payının %73,5'e yükseltilmesi, tüketici kredilerin payı %20'ye, bireysel kredi kartlarının payı %6,5'e düşürülmesi hedeflenmektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse, yurtiçi tasarruflar sürdürülebilir büyümenin tek kaynağıdır. Gelişmekte olan ülkelere, kalkınmanın önündeki en büyük sorun yeterli tasarruf birikiminin sağlanamamasıdır. Bir ülkede tasarruf oranının düşük olması önemli bir sorundur. Tasarruf oranlarının azalması, toplam talep artması ile sonuçlanacağından milli gelir yükselecektir. Ancak tasarruf oranlarının düşük olması her zaman milli geliri artırmamaktadır. Ülkemizde 1998 yılında GSYİH'nın %24,3'üne denk gelen ulusal tasarruf oranı 2014 yılında %14,9'ye düşmüştür. Ulusal yatırımcılar, uzun yıllardan beri yatırımlarını finanse etmek için yurtdışı kaynaklara başvurmuşlardır. Ülke ekonomilerinin yönetimleri tasarrufların azalışına neden olan faktörleri incelemek ve tasarrufların sürdürülebilir büyümeye olan etkisini ortaya koymak için çalışmalar yapmaktadır. 2008 Küresel Finansal Krizi sonrasında Türk Hükümeti tarafından alınan önlemler ve verilen

teşviklerde yurtiçi tasarrufların artırılması konusu sık sık gündeme getirilmiştir (Sancak ve Demirci, 2012: 160).

Türkiye’de ulusal tasarruflar 2002 yılından itibaren sert bir düşüş göstermiştir. Tasarruflardaki düşüşün devam etmesi durumunda, Türkiye’nin ekonomi için daha fazla dış finansman kaynağına ihtiyacı olacaktır. Ulusal tasarrufların artırılması için devlet desteği ile hanehalklarını bireysel emeklilik fonlarına yönlendirme çabası hızla devam etmektedir. Türkiye için yapılan analizlerde tasarruflar ile faiz oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu istatistiki olarak kanıtlanmıştır. Ülkemizde ortaya çıkan tasarruf açığının kapatılması için kullanılan dış finansman kaynağı, faiz oranlarının yüksek olması nedeni ile ekonomi üzerinde yüksek risk oluşturmaktadır. Ekonomide ortaya çıkan şoklar sonucunda yabancı kaynağın ekonomiden ani çıkışı ciddi etkiler yaratarak piyasa riski oluşturmaktadır (Bozkurt, 2016: 10).

Türkiye’de son yıllarda cari işlemler açığı, GSYİH’nın oranı olarak makroekonomik anlamda dengesizliğin olduğunu göstermektedir. Bunun sonucu olarak da yatırım – tasarruf dengesizliği meydana getirmektedir. Zira cari açığın varlığı, yurtiçi tasarrufların yatırımları karşılamaya yetmediğini ortaya koymaktadır. (Sancak ve Demirci, 2012: 161).

4. FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ VE TASARRUF DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ: BARTIN İLİ KAMU VE ÖZEL SEKTÖR ÇALIŞANLARI UYGULAMASI

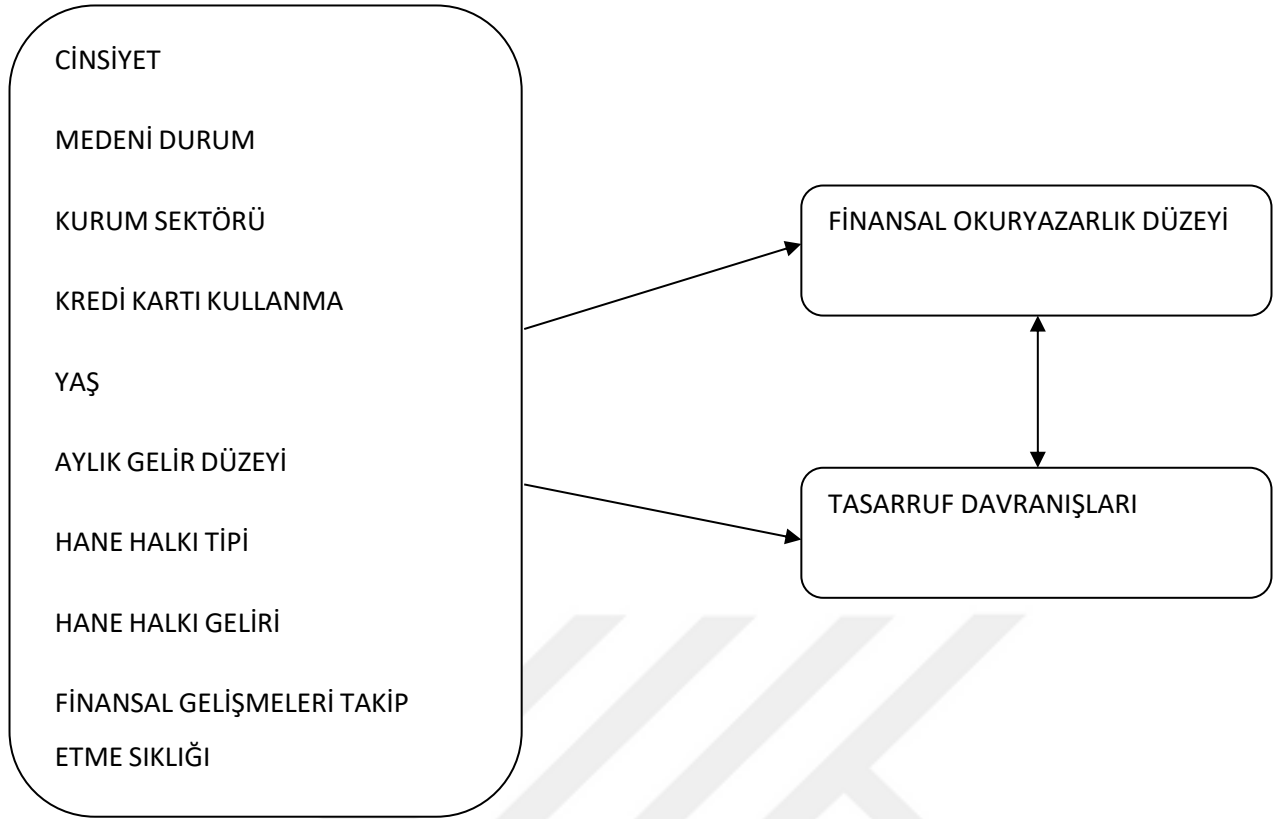
4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Bartın ilindeki kamu ve özel sektör çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile tasarruf davranışlarının karşılaştırılmasıdır. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

- H1. Finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikler arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H2. Tasarruf yapma durumu ile demografik özellikler arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H3. Tasarruf davranışları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H4. Tasarruf davranışları ile medeni durum arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H5. Tasarruf davranışları ile kurum sektörü arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H6. Tasarruf davranışları ile kredi kartı kullanma durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H7. Tasarruf davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H8. Tasarruf davranışları ile yaş arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H9. Tasarruf davranışları ile eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H10. Tasarruf davranışları ile aylık gelir arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H11. Tasarruf davranışları ile hane halkı tipi arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H12. Tasarruf davranışları ile hane halkı geliri arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H13. Tasarruf davranışları ile finansal gelişmeleri takip etme sıklığı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

4.2. Araştırmanın Modeli

Anket çalışması ile Bartın ilindeki kamu ve özel sektör çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeyi ile tasarruf davranışlarının karşılaştırılmaya çalışıldığı çalışmada, tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada tarama modelleri içerisinde betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, ele alınan konuyu olduğu gibi araştıran araştırma türüdür (Güngörmez ve Alkış, 2015: 945). Yapılan açıklama doğrultusunda bu çalışmada oluşturulan model aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

4.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın amacı doğrultusunda veri toplama tekniklerinden anket yöntemine başvurulmuştur. Anket içerisinde katılımcıların tasarruf davranışı ve finansal okuryazarlık ölçeği, finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili sorular ve katılımcıları tanımlayıcı nitelikte demografik sorular yer almaktadır. Tasarruf Davranışı ve Finansal Okuryazarlık Ölçeği içerisinde toplam 20 ifade yer almakta olup bu ifadeler için katılımcıların 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum ve 5: Kesinlikle Katılıyorum tarzında cevap vermesi sağlanmıştır. Çalışmada tasarruf davranışı ve finansal okuryazarlık ölçeğinin güvenilirlik düzeyi 0,90 olarak tespit edilmiştir. Finansal Okuryazarlık Düzeyi ile ilgili sorular kısmında ise toplam 5 soru yer almaktadır. Bu sorulardan ilk ikisi temel aritmetik işlem yeteneği, üçüncü soru enflasyonun işleyişi ve dört ile beşinci sorular ise paranın zaman değeri konusunda katılımcıların bilgi düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu sorulardan birincisi için katılımcıların A: 102TL'den fazla, B: Tam 102 TL, C: 102 TL'den az, D: Hiçbiri ve E: Bilmiyorum seçeneklerinde; ikincisi için A: 200TL'den fazla, B: Tam 200 TL, C: 200 TL'den az, D: Hiçbiri ve E: Bilmiyorum; üçüncüsü ise A: Bugünkünden fazla, B: Bugünkü ile aynı, C: Bugünkünden az, D: Hiçbiri ve E: Bilmiyorum; dördüncüsü için A: Arkadaşım, B: Kardeşi, C: Zenginlik düzeyi eşittir, D: Hiçbiri, E: Bilmiyorum; beşincisi için A: Bugünkünden fazla, B: Bugünkü ile aynı, C: Bugünkünden az, D: Hiçbiri

ve E: Bilmiyorum seçeneklerinde bulunmaları sağlanmıştır. Bu kısımda verilen cevaplar sonrasında üçten az soruya doğru cevap veren bireyler “Finansal Okuryazar Değil”, en az üç soruya doğru cevap verenler “Temel Düzey Finansal Okuryazar”, bu sorulardan en az üçüne doğru cevap vermekle birlikte Finansal Yeterlilik Sorularına verdiği yanıtların ortalaması en az dört olan bireyler ise “İleri Düzey Finansal Okuryazar” olarak kabul edilmektedir. Çalışmada, finansal okuryazarlık düzeyi sorularının güvenilirlik katsayısı 0,74 olarak tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlık, tasarruf davranışları içerisindeki sorular, Şahin’in (2017) yaptığı çalışmadan alınmıştır. Anket formunda yer alan demografik sorular içerisinde katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi ve aylık gelir düzeyi gibi sorular yer almaktadır. Bu kısımda ayrıca, Finansal gelişmeleri nereden takip edersiniz?, Finansal gelişmeleri hangi sıklıkla takip edersiniz?, Tasarruflarınızı ne şekilde değerlendiriyorsunuz? ve Kredi kartı kullanıyor musunuz? soruları yer almaktadır.

Uygulanan ölçek için Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Etik Kurulundan 2019-264 protokol numaralı Etik kurulu Onay Belgesi alınmış, etik sorunu oluşturabilecek sorular ve maddeler olmadığına kurul üyeleri tarafından oy birliğiyle karar verilmiştir.

4.4. Sayıtlar/Varsayımlar

Araştırmada kullanılan Demografik Bilgi Formu, Tasarruf Davranışı ve Finansal Okuryazarlık Ölçeği, Finansal Okuryazarlık Düzeyi ile ilgili soruların araştırmanın amacına uygun ölçme araçları olduğu varsayılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin tasarruf davranışlarını ve finansal okuryazarlık düzeylerini etkilediği varsayılmıştır. Bunun yanında, katılımcıların çalıştıkları sektörün (kamu-özel) tasarruf davranışı ve finansal okuryazarlık düzeylerini etkilediği varsayılmıştır. Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının kendilerine yöneltilen sorulara doğru şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.

4.5. Sınırlılıklar

Kamu ve özel sektör çalışanları üzerinde yapılan bu araştırmanın kapsamı, Bartın ili ile sınırlı tutulmuştur. Bu nedenle, bu araştırma sonuçlarının diğer bütün illere genellenemez olması araştırmanın sınırlılıklarından birini oluşturmaktadır. Bunun yanında, araştırma yüksek enflasyondan önce, 2020 yılının ilk yarısında anket çalışması yapılmıştır. Bu nedenle araştırma 2022 yılı itibarıyla elde edilenlerle sınırlıdır. Araştırmada katılımcılara sorulan “aylık gelir düzeyi” sorusuna verilen cevaplar anketin yapıldığı süre içerisinde değerlendirilmelidir.

Araştırma veri toplama aşamasında kullanılan literatür taraması ve kamu ve özel sektör çalışanlarının görüşlerinin alınmasında kullanılan Demografik Bilgi Formu, Tasarruf Davranışı ve Finansal Okuryazarlık Ölçeği, Finansal Okuryazarlık Düzeyi ile sınırlıdır.

4.6.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Bartın ilindeki kamu ve özel sektörde çalışanlardan oluşmaktadır. Örneklemi ise olasılıklı örnekleme yöntemlerinden biri olan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilenler oluşturmaktadır. Bu örnekleme yönteminde, ana kütledeki her bir eleman aynı seçilme şansına sahiptir. Evren içerisinde yer alan herbir eleman bağımsız bir şekilde seçilir ve bu seçim diğer elemanların seçilmesini etkilemez. Diğer bir deyişle, bir ögenin seçiminin başka bir ögenin seçimini etkilememektedir (Altunışık vd., 2012: 139-140). Bu çalışmada yapılan açıklamalar doğrultusunda toplam 476 kişilik örneklem kitlesi araştırmaya dahil edilmiştir.

4.7. Veri Toplama Süreci

Çalışmada verilerin elde edilmesi noktasında anket yöntemine başvurulmuştur. Anketler online ve yüz yüze olacak şekilde katılımcılara ulaştırılmıştır. Anketler Bartın ilindeki kamu ve özel sektörde çalışanlara uygulanmıştır. Uygulama sonucunda toplam 476 kişiden elde edilen veriler analiz edilmiştir.

4.8. Veri Analiz Süreci

Bu çalışmada kamu ve özel sektörde çalışanlara uygulanan anket sonucunda elde edilen verilerin güvenilirliklerinin tespiti noktasında Cronbach's Alpha katsayısına yer verilmiştir. Çalışmaya katılanları tanımlayıcı özelliklerin ortaya konmasında frekans dağılımlarına yer verilmiştir. Bunun yanında, anket formunda yer alan ölçek ifadelerine verilen cevapların tanımlayıcı istatistikleri olarak kişi sayısı, yüzde, ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda oluşturulan hipotezlerin test edilmesinde kategorik değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya konmasında ki-kare testine yer verilmiştir. Çalışmada, katılımcıların demografik özelliklerine göre karşılaştırma sonuçlarının ortaya

konmasında ikili değişkenlerde Mann-Whitney U testine; ikiden fazla değişkenlerde ise Kruskal-Wallis H testine başvurulmuştur.

4.9. Araştırmanın Bulguları

Bu kısımda ilk olarak araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının demografik bilgilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.9.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında anket uygulamasına katılanların demografik özelliklerine yönelik elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.9.1.1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının cinsiyet dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.1: Cinsiyet Dağılımları

	N	%
Kadın	259	54,4
Erkek	217	45,6
Toplam	476	100,0

Katılımcıların cinsiyet dağılımlarına yönelik elde edilen sonuçlarda %54,4'ünün kadın, %45,6'sının ise erkek olduğu tespit edilmiştir.

4.9.1.2. Katılımcıların Yaş Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının yaş dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.2: Yaş Dağılımları

	N	%
18-24 arası	58	12,2
25-34 arası	219	46,0
35-44 arası	135	28,4
45-54 arası	49	10,3
55 yaş üstü	15	3,2
Toplam	476	100,0

Katılımcıların yaş dağılımlarında %12,2'sinin 18-24, %46'sının 25-34, %28,4'ünün 35-44, %10,3'ünün 45-54 ve son olarak %3,2'sinin ise 55 ve üzeri yaşta olduğu tespit edilmiştir.

4.9.1.3. Katılımcıların Medeni Durum Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının medeni durum dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.3: Medeni Durum Dağılımları

	N	%
Evli	301	63,2
Bekar	175	36,8
Toplam	476	100,0

Katılımcıların medeni durum dağılımlarına bakıldığında %63,2'sinin evli, %36,8'inin ise bekar olduğu tespit edilmiştir.

4.9.1.4. Katılımcıların Eğitim Durumu Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının eğitim durumu dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.4: Eğitim Durumu Dağılımları

	N	%
İlkokul/İlköğretim	30	6,3
Lise ve dengi	98	20,6
Üniversite	297	62,4
Yüksek Lisans/Doktora	51	10,7
Toplam	476	100,0

Katılımcıların eğitim düzeyi dağılımlarında %6,3'ünün ilkokul/ilköğretim mezunu, %20,6'sının lise ve dengi okul mezunu, %62,4'ünün üniversite mezunu, %10,7'sinin ise yüksek lisans/doktora mezunu olduğu tespit edilmiştir.

4.9.1.5. Katılımcıların Aylık Gelir Düzeyi Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının aylık gelir düzeyi dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.5: Aylık Gelir Düzeyi Dağılımları

	N	%
2000-3000 tl	153	32,1
3001-4000 tl	81	17,0
4001-5000 tl	116	24,4
5001-6000 tl	69	14,5
6001 tl ve üzeri	57	12,0
Toplam	476	100,0

Katılımcıların aylık gelir düzeyine yönelik dağılımlarda %32,1'inin 2000-3000 TL, %17'sinin 3001-4000 TL, %24,4'ünün 4001-5000 TL, %14,5'inin 5001-6000 TL ve son olarak %12'sinin 6001 TL ve üzerinde aylık gelire sahip olduğu tespit edilmiştir.

4.9.1.6. Katılımcıların Kurum Sektörü Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının kurum sektörü dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.6: Kurum Sektörü Dağılımları

	N	%
Kamu	260	54,6
Özel	216	45,4
Toplam	476	100,0

Katılımcıların çalıştıkları sektöre yönelik elde edilen sonuçlarda %54,6'sının kamu sektöründe, %45,4'ünün ise özel sektörde çalıştığı tespit edilmiştir.

4.9.1.7. Katılımcıların Meslek Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının meslek dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.7: Meslek Dağılımları

	N	%
Öğretmen	151	31,7
Memur	65	13,7
Sağlık Çalışanı	23	4,8
Satış Elemanı	32	6,7
Yönetici	21	4,4
Muhasebeci	11	2,3
Mühendis	14	2,9
İşçi	41	8,6
Mimar	6	1,3
Polis	12	2,5
Akademisyen	2	,4
Diğer	98	20,6
Toplam	476	100,0

Katılımcıların mesleklerine yönelik elde edilen sonuçlarda, büyük çoğunluğun öğretmen olduğu tespit edilmiştir.

4.9.1.8. Katılımcıların Hane Halkı Tipi Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının hane halkı tipi dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.8: Hane Halkı Tipi Dağılımları

	N	%
Yalnız yaşıyorum	67	14,1
Anne babamla yaşıyorum	83	17,4
Evliyim ve çocuğum var	233	48,9
Evliyim çocuğum yok	64	13,4
Diğer	29	6,1
Toplam	476	100,0

Hane halkı tipine yönelik elde edilen sonuçlarda %14,1'inin yalnız yaşadığı, %17,4'ünün anne babasıyla yaşadığı, %48,9'unun evli ve çocuğunun olduğu, %13,4'ünün evli ancak çocuğunun olmadığı tespit edilmiştir.

4.9.1.9. Katılımcıların Hane Halkı Gelir Düzeyi Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının hane halkı gelir düzeyi dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.9: Hane Halkı Gelir Düzeyi Dağılımları

	N	%
2000-3000 TL	54	11,3
3001-4000 TL	59	12,4
4001-5000 TL	94	19,7
5001-6000 TL	68	14,3
6001 TL ve üzeri	201	42,2
Toplam	476	100,0

Hane halkı gelirine yönelik elde edilen sonuçlarda %11,3'ünün 2000-3000 TL, %12,4'ünün 3001-4000 TL, %19,7'sinin 4001-5000 TL, %14,3'ünün 5001-6000 TL ve son olarak %42,2'sinin 6001 TL ve üzerinde gelire sahip olduğu tespit edilmiştir.

4.9.1.10. Katılımcıların Finansal Gelişmeleri Nereden Takip Ettiklerine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının finansal gelişmeleri nereden takip ettiklerine yönelik elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.10: Finansal Gelişmelerin Nereden Takip Edildiğine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	N	%
Aile, akraba, arkadaş	167	17,5%
Gazete/Dergi	110	11,5%
Televizyon	274	28,8%
İnternet	402	42,2%
Toplam	953	100,0%

Katılımcıların finansal gelişmeleri nereden takip ettiklerine yönelik elde edilen sonuçlarda 167 kişi aile, akraba ve arkadaşından, 110 kişi gazete/dergiden, 274 kişi televizyondan ve son olarak 402 kişi internetten takip ettiğini ifade etmiştir.

4.9.1.11. Finansal Gelişmelerin Takip Edilme Sıklığı

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının finansal gelişmeleri hangi sıklıkla takip ettiklerine yönelik elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.11: Finansal Gelişmelerin Hangi Sıklıkla Takip Edildiğine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	N	%
Hergün	128	26,9
Haftada birkaç kez	137	28,8
Bazen	187	39,3
Hiç takip etmiyorum	24	5,0
Toplam	476	100,0

Finansal gelişmelerin ne sıklıkla takip edildiğine yönelik elde edilen sonuçlarda, 128 kişi finansal gelişmeleri hergün takip ettiğini, 137 kişi finansal gelişmeleri haftada birkaç kez takip ettiğini, 187 kişi bazen takip ettiğini ifade etmiş iken 24 kişi finansal gelişmeleri hiç takip etmediğini ifade etmiştir.

4.9.1.12. Katılımcıların Tasarruf Yapma Durumu Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının tasarruf yapma durumları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.12: Tasarruf Yapma Durumu Dağılımları

	N	%
Tasarruf Yapıyorum	385	80,9
Tasarruf Yapmıyorum	91	19,1
Toplam	476	100,0

Katılımcıların tasarruf yapma durumlarına yönelik elde edilen sonuçlarda %80,9'unun tasarruf yaptığı, %19,1'inin ise tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir.

4.9.1.13. Katılımcıların Tasarrufların Ne Şekilde Değerlendirildiklerine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının tasarruflarını ne şekilde değerlendirdiklerine yönelik elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.13: Tasarrufların Ne Şekilde Değerlendirildiğine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Tasarruflarınızı ne şekilde değerlendiriyorsunuz	
	N	%
Altın	200	31,9%
Bireysel emeklilik fonları	102	16,3%
Döviz	84	13,4%
Repo	5	0,8%
Bankada vadeli mevduat	73	11,7%
Hisse senedi/Devlet tahvili/Hazine Bonosu	16	2,6%
Diğer	146	23,3%
Toplam	626	100,0%

Katılımcıların tasarruflarını ne şekilde değerlendirdiklerine yönelik elde edilen sonuçlarda 200 kişi altın, 102 kişi bireysel emeklilik fonları, 84 kişi döviz, 5 kişi repo, 73 kişi bankada vadeli mevduat, 16 kişi hisse senedi/devlet tahvili/hazine bonosu, 146 kişi ise diğer yollarla değerlendirdiğini ifade etmiştir.

4.9.1.14. Katılımcıların Kredi Kartı Kullanma Durumu Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının kredi kartı kullanma durumları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.14: Kredi Kartı Kullanma Durumu Dağılımları

	N	%
Kredi Kartı Kullanıyorum	384	80,7
Kredi Kartı Kullanmıyorum	92	19,3
Toplam	476	100,0

Katılımcıların kredi kartı kullanma durumlarına bakıldığında %80,7'sinin kredi kartı kullandığı, %19,3'ünün ise kredi kartı kullanmadığı tespit edilmiştir.

4.9.2. Tasarruf Davranışı ve Finansal Okuryazarlık Düzeyini Yansıtan İfadelere

Verilen Cevapların Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının tasarruf davranışı ve finansal okuryazarlık düzeylerini yansıtan ifadelere verdikleri cevapların dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.15: Tasarruf Davranışları ve Finansal Okuryazarlık Ölçek İfadelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Beklenen Değer	SS
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Tasarruf yaparım çünkü tasarruf yapmanın gerekli olduğunu düşünürüm.	9	1,9	8	1,7	45	9,5	123	25,8	291	61,1	4,43	0,874
Gelecekteki hedeflerim için düzenli olarak bir kenara para koyarım.	30	6,3	42	8,8	97	20,4	132	27,7	175	36,8	3,80	1,206
Acil/beklenmedik durumlar için para biriktiririm.	29	6,1	36	7,6	88	18,5	126	26,5	197	41,4	3,89	1,201
Parayı harcamaktansa uzun bir dönem için saklamayı tercih ederim.	48	10,1	75	15,8	157	33,0	113	23,7	83	17,4	3,23	1,203
Ürün ya da hizmet satın alırken gerçekten gerekli olup olmadığını düşünürüm.	13	2,7	22	4,6	82	17,2	155	32,6	204	42,9	4,08	1,013
Ürün ya da hizmet satın alırken fiyat karşılaştırması yaparım	10	2,1	15	3,2	47	9,9	122	25,6	282	59,2	4,37	0,934
Tasarruf yapabilmek için harcamalarımı azaltmayı hedeflerim.	14	2,9	35	7,4	114	23,9	174	36,6	139	29,2	3,82	1,029
Enflasyon ve faiz oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini bilirim.	21	4,4	38	8,0	77	16,2	142	29,8	198	41,6	3,96	1,138
Finansal ürünler konusunda bilgi sahibiyim.	33	6,9	39	8,2	133	27,9	145	30,5	126	26,5	3,61	1,162
Finansal hedeflerim (eğitim, tatil, araç-gayrimenkul alımı vb.) veya harcamalarım için haftalık/aylık bütçe yaparım.	51	10,7	61	12,8	124	26,1	148	31,1	92	19,3	3,36	1,232
Genellikle bütçemin veya harcama planımın sınırları içinde kalırım.	25	5,3	40	8,4	104	21,8	178	37,4	129	27,1	3,73	1,107
Harcama yaparken gelirim ve bütçemi gözönünde bulundururum.	13	2,7	19	4,0	62	13,0	165	34,7	217	45,6	4,16	0,983
Harcamalarım ile ilgili finansal kayıtlarımı (fiş,faturavb.) saklarım.	57	12,0	81	17,0	118	24,8	107	22,5	113	23,7	3,29	1,320

Tüm ödemelerimi zamanında yaparım.	5	1,1	18	3,8	42	8,8	116	24,4	295	62,0	4,42	0,881
Kredi kartı kullanırken gelirim göre harcama yaparım.	17	3,6	30	6,3	56	11,8	126	26,5	247	51,9	4,17	1,088
Her ay kredi kartı bakiyemin (borcumun) tamamını öderim.	37	7,8	34	7,1	67	14,1	90	18,9	248	52,1	4,00	1,285
Borç ve/veya fatura ödemelerimi zamanında yaparım.	7	1,5	18	3,8	28	5,9	106	22,3	317	66,6	4,49	0,879
Borçlanmanın mali etkileri hakkında bilgi sahibiyim.	7	1,5	18	3,8	61	12,8	160	33,6	230	48,3	4,24	0,917
Bütçemi yönetme konusunda başarılıyım.	22	4,6	32	36,7	89	18,7	179	37,6	154	32,4	3,86	1,086
Para ile ilgili konular karmaşık değildir.	23	4,8	25	5,3	114	23,9	148	31,1	166	34,9	3,86	1,103

Yukarıdaki tabloda tasarruf davranışı ve finansal okuryazarlık ölçeği içerisinde yer alan ifadelerin betimsel istatistikleri yer almaktadır. Bu kısımda söz konusu ifadelere katılım düzeylerinin yanında ortalama ve standart sapma değerlerine de yer verilmiştir. Buna göre, en yüksek düzeyli ortalamanın “Borç ve/veya fatura ödemelerimi zamanında yaparım.” ifadesine ait olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %1,5’inin kesinlikle katılmıyorum, %3,8’inin katılmıyorum, %5,9’unun kararsızım, %22,3’ünün katılıyorum, %66,6’sının ise kesinlikle katılıyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

Finansal okuryazarlık ölçeği içerisinde katılımcıların en düşük düzeyli ortalama “Parayı harcamaktansa uzun bir dönem için saklamayı tercih ederim.” ifadesi ile sağladığı ortaya çıkmıştır. Bu ifadeye katılımcıların %10,1’inin kesinlikle katılmıyorum, %15,8’inin katılmıyorum, %33’ünün kararsızım, %23,7’sinin katılıyorum, %17,4’ünün ise kesinlikle katılıyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

4.9.3. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verdikleri Cevapların Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının finansal okuryazarlık problemlerine verdikleri cevapların dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.16: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar

	Doğru		Yanlış		Bilmiyorum	
	N	%	N	%	N	%
Vadeli mevduat hesabınızda 100 TL olduğunu ve yıllık faiz oranının %2 olduğunu farzediniz. Parayı hesabınızda tuttuğunuz takdirde, 1 yıl olduğunda ne kadar paranız olacağını düşünüyorsunuz?	85	17,9	323	67,8	68	14,3
Vadeli mevduat hesabınızda 100 TL olduğunu, paranızı yıllık %20 faizle bankada tuttuğunuzu ve hesabınızdan hiç para ya da faiz ödemesi çekmediğinizi farzediniz. 5 yıl sonra hesabınızda toplam kaç liranız olacağını düşünüyorsunuz?	132	27,7	255	53,6	89	18,7
Vadeli mevduat hesabınıza uygulanan yıllık faizin %1 ve enflasyonun %2 olduğunu düşünün. 1 yılsonra, buhesaptaki parayla ne kadar harcama yapabileceğinizi düşünüyorsunuz?	242	50,8	96	20,2	138	29,0
Bir arkadaşınıza bugün 10.000 TL miras kalmıştır. Arkadaşınızın kardeşine ise 3 yıl sonra 10.000TL miras kaldığını farzediniz. Miras nedeniyle hangisi daha zengin olacaktır?	281	59,0	142	29,9	53	11,1
Gelecek yıl (2021 yılında) gelirinizin ve herşeyin fiyatının iki kat artacağını farzedin. Gelecek yıl gelirinizle ne kadar harcama yapabileceğinizi düşünürsünüz?	215	45,2	210	44,1	51	10,7

Katılımcıların finansal okuryazarlık problemlerine verdikleri cevaplara yönelik elde edilen sonuçlarda, birinci problem için katılımcıların %17,9'unun doğru cevap verdiği, %67,8'inin yanlış cevap verdiği, %14,3'ünün ise bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir. İkinci problem için katılımcıların %27,7'sinin doğru cevap verdiği, %53,6'sının yanlış cevap verdiği, %18,7'sinin ise bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir. Üçüncü problem için katılımcıların %50,8'inin doğru cevap verdiği, %20,2'sinin yanlış cevap verdiği, %29'unun bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir. Dördüncü problem için katılımcıların %59'unun doğru cevap verdiği, %29,9'unun yanlış cevap verdiği, %11,1'inin bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir. Beşinci problem için katılımcıların %45,2'sinin doğru cevap verdiği, %44,1'inin yanlış cevap verdiği, %10,7'sinin ise bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

4.9.3.1. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyi Dağılımları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının finansal okuryazarlık problemlerine verdikleri cevaplardan yola çıkarak finansal okuryazarlık düzeyi dağılımları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.17: Finansal Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Elde Edilen Sonuçlar

	N	%
Finansal okuryazar değil	306	64,3
Finansal Okuryazar	170	35,7
Toplam	476	100,0

Katılımcıların %64,3'ünün finansal okuryazar olmadığı, %35,7'sinin ise finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir.

4.9.4. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verdikleri Cevaplar İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının finansal okuryazarlık problemlerine verdikleri cevaplar ile cinsiyet, medeni durum, kurum sektörü, tsarruf yapma, kredi kartı kullanma durumu arasındaki ilişkinin sonuçları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

4.9.4.1. Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Cinsiyet Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılanların finansal okuryazarlık problemlerine verdikleri cevaplar ile cinsiyetleri arasındaki ilişkinin ki-kare testi sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.18: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Cinsiyet Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Testi Sonuçları

Finansal Okuryazarlık Problemi	Verilen Cevap	Cinsiyet				X ²	p
		Kadın		Erkek			
		N	%	N	%		

Fin. Ok. 1	Doğru	43	16,6	42	19,4	1,457	0,48
	Yanlış	175	67,6	148	68,2		
	Bilmiyorum	41	15,8	27	12,4		
Fin. Ok. 2	Doğru	100	38,6	105	48,4	8,688	0,01
	Yanlış	99	38,2	83	38,2		
	Bilmiyorum	60	23,2	29	13,4		
Fin. Ok. 3	Doğru	26	10,0	17	7,8	19,145	0,00
	Yanlış	138	53,3	157	72,4		
	Bilmiyorum	95	36,7	43	19,8		
Fin. Ok. 4	Doğru	155	59,8	126	58,1	,935	0,63
	Yanlış	73	28,2	69	31,8		
	Bilmiyorum	31	12,0	22	10,1		
Fin. Ok. 5	Doğru	26	10,0	22	10,1	,138	0,93
	Yanlış	204	78,8	173	79,7		
	Bilmiyorum	29	11,2	22	10,1		

Finansal okuryazarlık problemlerine verilen cevaplar ile cinsiyet arasındaki farklılığa yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında ikinci ve üçüncü probleme verilen cevaplar ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İkinci probleme verilen cevaplarda kadınların %38,6'sının doğru cevap verdiği, %38,2'sinin yanlış cevap verdiği, %23,2'sinin bilmediği ortaya çıkmıştır. Erkeklerin %48,4'ünün doğru cevap verdiği, %38,2'sinin yanlış cevap verdiği, %13,4'ünün bilmediği ortaya çıkmıştır. Üçüncü probleme verilen cevaplarda kadınların %10'unun doğru cevap verdiği, %53,3'ünün yanlış cevap verdiği, %36,7'sinin bilmediği ortaya çıkmıştır. Erkeklerin %7,8'inin doğru cevap verdiği, %72,4'ünün yanlış cevap verdiği, %19,8'inin bilmediği ortaya çıkmıştır.

4.9.4.2. Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Medeni Durum Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılanların finansal okuryazarlık problemlerine verdikleri cevaplar ile medeni durumları arasındaki ilişkinin ki-kare testi sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.19: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Medeni Durum Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Testi Sonuçları

Finansal Okuryazarlık Problemi	Verilen Cevap	Medeni Durum				X ²	p
		Evli		Bekar			
		N	%	N	%		
Fin. Ok. 1	Doğru	53	17,6	32	18,3	2,050	0,36
	Yanlış	210	69,8	113	64,6		
	Bilmiyorum	38	12,6	30	17,1		
Fin. Ok. 2	Doğru	140	46,5	65	37,1	5,671	0,06
	Yanlış	113	37,5	69	69,4		
	Bilmiyorum	48	15,9	41	23,4		
Fin. Ok. 3	Doğru	23	7,6	20	11,4	9,196	0,01
	Yanlış	202	67,1	93	53,1		
	Bilmiyorum	76	25,2	62	35,4		
Fin. Ok. 4	Doğru	194	64,5	87	49,7	10,032	0,01
	Yanlış	77	25,6	65	37,1		
	Bilmiyorum	30	10,0	23	13,1		
Fin. Ok. 5	Doğru	29	9,6	19	10,9	5,442	0,07
	Yanlış	247	82,1	130	74,3		
	Bilmiyorum	25	8,3	26	14,9		

Finansal okuryazarlık problemlerine verilen cevaplar ile medeni durum arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında dördüncü ve üçüncü probleme verilen cevaplar ile medeni durum arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Üçüncü probleme verilen cevaplarda evlilerin %7,6'sının doğru cevap verdiği, %67,1'inin yanlış cevap verdiği, %25,2'sinin bilmediği ortaya çıkmıştır. Bekarların %11,4'ünün doğru cevap verdiği, %53,1'inin yanlış cevap verdiği, %35,4'ünün bilmediği ortaya çıkmıştır. Dördüncü probleme verilen cevaplarda evlilerin %64,5'inin doğru cevap verdiği, %25,6'sının yanlış cevap verdiği, %10'unun bilmediği ortaya çıkmıştır. Bekarların %49,7'sinin doğru cevap verdiği, %37,1'inin yanlış cevap verdiği, %13,1'inin bilmediği ortaya çıkmıştır.

4.9.4.2. Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Kurum Sektörü Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılanların finansal okuryazarlık problemlerine verdikleri cevaplar ile kurum sektörü arasındaki ilişkinin ki-kare testi sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.20: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Kurum Sektörü Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Testi Sonuçları

Finansal	Verilen Cevap	Çalışılan Kurum				X ²	p
Okuryazarlık Problemi		Kamu		Özel			
		N	%	N	%		
Fin. Ok. 1	Doğru	35	13,5	50	23,1	13,534	0,00
	Yanlış	195	75,0	128	59,3		
	Bilmiyorum	30	11,5	38	17,6		
Fin. Ok. 2	Doğru	123	47,3	82	38,0	9,660	0,01
	Yanlış	101	38,8	81	37,5		
	Bilmiyorum	36	13,8	53	24,5		
Fin. Ok. 3	Doğru	18	6,9	25	11,6	4,234	0,12
	Yanlış	170	65,4	125	57,9		
	Bilmiyorum	72	27,7	66	30,6		
Fin. Ok. 4	Doğru	175	67,3	106	49,1	16,682	0,00
	Yanlış	64	24,6	78	36,1		
	Bilmiyorum	21	8,1	32	14,8		
Fin. Ok. 5	Doğru	27	10,4	21	9,7	17,071	0,00
	Yanlış	219	84,2	158	73,1		
	Bilmiyorum	14	5,4	37	17,1		

Finansal okuryazarlık problemlerine verilen cevaplar ile çalışılan kurum arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında birinci, ikinci, dördüncü ve beşinci probleme verilen cevaplar ile çalışılan kurum arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Birinci probleme verilen cevaplarda kamu sektöründe çalışanların %13,5'inin doğru cevap verdiği, %75'inin yanlış cevap verdiği, %11,5'inin ise bilmediği ortaya çıkmıştır. Özel sektörde çalışanların %23,1'inin doğru cevap verdiği, %59,3'ünün yanlış cevap verdiği, %17,6'sının ise bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

İkinci probleme verilen cevaplarda kamu sektöründe çalışanların %47,3'ünün doğru cevap verdiği, %38,8'inin yanlış cevap verdiği, %13,8'inin ise bilmediği ortaya çıkmıştır. Özel sektörde çalışanların %38'inin doğru cevap verdiği, %37,5'inin yanlış cevap verdiği, %24,5'inin ise bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

Dördüncü probleme verilen cevaplarda kamu sektöründe çalışanların %67,3'ünün doğru cevap verdiği, %24,6'sının yanlış cevap verdiği, %8,1'inin ise bilmediği ortaya çıkmıştır.

Özel sektörde çalışanların %49,1'inin doğru cevap verdiği, %36,1'inin yanlış cevap verdiği, %14,8'inin ise bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

Beşinci probleme verilen cevaplarda kamu sektöründe çalışanların %10,4'ünün doğru cevap verdiği, %84,2'sinin yanlış cevap verdiği, %5,4'ünün bilmediği ortaya çıkmıştır. Özel sektörde çalışanların %9,7'sinin doğru cevap verdiği, %73,1'inin yanlış cevap verdiği, %17,1'inin bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

4.9.4.3. Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Tasarruf Yapma Durumu Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılanların finansal okuryazarlık problemlerine verdikleri cevaplar ile tasarruf yapma durumları arasındaki ilişkinin ki-kare testi sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.21: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Tasarruf Yapma Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Testi Sonuçları

Finansal Okuryazarlık Problemi	Verilen Cevap	Tasarruf Yapıyor musunuz?				X ²	P
		Evet		Hayır			
		N	%	N	%		
Fin. Ok. 1	Doğru	69	17,9	16	17,6	,111	0,95
	Yanlış	262	68,1	61	67,0		
	Bilmiyorum	54	14,0	14	15,4		
Fin. Ok. 2	Doğru	160	41,6	45	49,5	2,350	0,31
	Yanlış	149	38,7	33	36,3		
	Bilmiyorum	76	19,7	13	14,3		
Fin. Ok. 3	Doğru	37	9,6	6	6,6	,897	0,64
	Yanlış	236	61,3	59	64,8		
	Bilmiyorum	112	29,1	26	28,6		
Fin. Ok. 4	Doğru	229	59,5	52	57,1	,595	0,74
	Yanlış	112	29,1	30	33,0		
	Bilmiyorum	44	11,4	9	9,9		
Fin. Ok. 5	Doğru	39	10,1	9	9,9	,012	0,99
	Yanlış	305	79,2	72	79,1		
	Bilmiyorum	41	10,6	10	11,0		

Finansal okuryazarlık problemlerine verilen cevaplar ile tasarruf yapma durumu arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlarda tüm problemler açısından anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

4.9.4.4. Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Kredi Kartı Kullanma Durumu Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılanların finansal okuryazarlık problemlerine verdikleri cevaplar ile kredi kartı kullanma durumları arasındaki ilişkinin ki-kare testi sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.22: Finansal Okuryazarlık Problemlerine Verilen Cevaplar İle Kredi Kartı Kullanma Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Testi Sonuçları

Finansal Okuryazarlık Problemi	Verilen Cevap	Kredi Kartı Kullanıyor musunuz?				X ²	p
		Evet		Hayır			
		N	%	N	%		
Fin. Ok. 1	Doğru	66	17,2	19	20,7	5,145	0,08
	Yanlış	269	70,1	54	58,7		
	Bilmiyorum	49	12,8	19	20,7		
Fin. Ok. 2	Doğru	176	45,8	29	31,5	9,225	0,01
	Yanlış	145	37,8	37	40,2		
	Bilmiyorum	63	16,4	26	28,3		
Fin. Ok. 3	Doğru	37	9,6	6	6,5	5,911	0,05
	Yanlış	245	63,8	50	54,3		
	Bilmiyorum	102	26,6	36	39,1		
Fin. Ok. 4	Doğru	236	61,5	45	48,9	6,559	0,04
	Yanlış	111	28,9	31	33,7		
	Bilmiyorum	37	9,6	16	17,4		
Fin. Ok. 5	Doğru	38	9,9	10	10,9	1,566	0,46
	Yanlış	308	80,2	69	75,0		
	Bilmiyorum	38	9,9	13	14,1		

Finansal okuryazarlık problemlerine verilen cevaplar ile kredi kartı kullanma durumu arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında ikinci, üçüncü ve dördüncü

probleme verilen cevaplar ile kredi kartı kullanma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İkinci probleme verilen cevaplarda kredi kartı kullananların %45,8'inin doğru cevap verdiği, %37,8'inin yanlış cevap verdiği, %16,4'ünün ise bilmediği ortaya çıkmıştır. Kredi kartı kullanmayanların %31,5'inin doğru cevap verdiği, %40,2'sinin yanlış cevap verdiği, %28,3'ünün ise bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

Üçüncü probleme verilen cevaplarda kredi kartı kullananların %9,6'sının doğru cevap verdiği, %63,8'inin yanlış cevap verdiği, %26,6'sının ise bilmediği ortaya çıkmıştır. Kredi kartı kullanmayanların %6,5'inin doğru cevap verdiği, %54,3'ünün yanlış cevap verdiği, %39,1'inin ise bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

Dördüncü probleme verilen cevaplarda kredi kartı kullananların %9,9'unun doğru cevap verdiği, %80,2'sinin yanlış cevap verdiği, %9,9'unun ise bilmediği ortaya çıkmıştır. Kredi kartı kullanmayanların %48,9'unun doğru cevap verdiği, %33,7'sinin yanlış cevap verdiği, %17,4'ünün ise bilmiyorum tarzında cevap verdiği tespit edilmiştir.

4.9.5. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyi İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeyi ile cinsiyet, medeni durum, kurum sektörü, tasarruf yapma, kredi kartı kullanma durumu arasındaki ilişkinin sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

4.9.5.1. Finansal Okuryazarlık Düzeyi İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılanların finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin ki-kare testi sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.23: Finansal Okuryazarlık Düzeyi İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Testi Sonuçları

	Finansal Okuryazar Değil		Temel Düzeyde Finansal Okuryazar		İleri Düzeyde Finansal okuryazar		X ²	p
	N	%	N	%	N	%		
Cinsiyet								

	Kadın	177	68,3	49	18,9	33	12,7	5,778	0,06
	Erkek	129	59,4	61	28,1	27	12,4		
Yaş		N	%	N	%	N	%	X ²	P
	18-24	48	82,8	5	8,6	5	8,6		
	25-34	143	65,3	52	23,7	24	11,0		
	35-44	85	63,0	31	23,0	19	14,1	24,496	0,00
	45-54	19	38,8	19	38,8	11	22,4		
	55 ve üstü	11	73,3	3	20,0	1	6,7		
Medeni Durum		N	%	N	%	N	%	X ²	p
	Evli	182	60,5	78	25,9	41	13,6	5,316	0,07
	Bekar	124	70,9	32	18,3	19	10,9		
Eğitim Durumu		N	%	N	%	N	%	X ²	P
	İlkokul/İlköğretim	22	73,3	2	6,7	6	20,0		
	Lise ve Dengi	74	75,5	7	7,1	17	17,3		
	Üniversite	185	62,3	84	28,3	28	9,4	30,860	0,00
	Yüksek Lisans/Doktora	25	49,0	17	33,3	9	17,6		
Aylık Gelir Düzeyi		N	%	N	%	N	%	X ²	P
	2000-3000 TL	116	75,8	14	9,2	23	15,0		
	3001-4000 TL	55	67,9	12	14,8	14	17,3		
	4001-5000 TL	59	50,9	45	38,8	12	10,3	42,073	0,00
	5001-6000 TL	41	59,4	22	31,9	6	8,7		
	6001 TL ve üzeri	35	61,4	17	29,8	5	8,8		
Çalışılan Kurum		N	%	N	%	N	%	X ²	p
	Kamu	150	57,7	80	30,8	30	11,5	18,940	0,00
	Özel	156	72,2	30	13,9	30	13,9		
Hane Halkı Tipi		N	%	N	%	N	%	X ²	p
	Yalnız yaşıyorum	44	65,7	16	23,9	7	10,4		
	Anne babamla yaşıyorum	62	74,7	13	15,7	8	9,6		
	Evliyim ve çocuğum var	138	59,2	63	27,0	32	13,7		
	Evliyim çocuğum yok	41	64,1	14	21,9	9	14,1	8,546	0,38
	Diğer	21	72,4	4	13,8	4	13,8		
Hane Halkı Geliri		N	%	N	%	N	%	X ²	p
	2000-3000 TL	43	79,6	6	11,1	5	9,3		
	3001-4000 TL	42	71,2	9	15,3	8	13,6		
	4001-5000 TL	55	58,5	20	21,3	19	20,2	18,524	0,02
	5001-6000 TL	45	66,2	15	22,1	8	11,8		
	6001 TL ve üzeri	121	60,2	60	29,9	20	10,0		
Tasarruf yapıyor musunuz?		N	%	N	%	N	%	X ²	p
	Evet	247	64,2	89	23,1	49	12,7	,029	0,99
	Hayır	59	64,8	21	23,1	11	12,1		
Kredi Kartı kullanıyor musunuz?		N	%	N	%	N	%	X ²	p
	Evet	243	63,3	97	25,3	44	11,5	6,363	0,04

Hayır	63	68,5	13	14,1	16	17,4
-------	----	------	----	------	----	------

Finansal okuryazarlık düzeyi ile katılımcıların demografik özellikleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaş ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Medeni durum ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiye dönük elde edilen sonuçlara bakıldığında ise anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burada, ilkokul/ilköğretim mezunu olanların %73,3'ünün finansal okuryazar olmadığı, %6,7'sinin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %20'sinin ise ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. Lise ve dengi okul mezunu olanların %75,5'inin finansal okuryazar olmadığı, %7,1'inin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %17,3'ünün ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. Üniversite mezunu olanların %62,3'ünün finansal okuryazar olmadığı, %28,3'ünün temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %9,4'ünün ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. Yüksek lisans/doktora mezunu olanların %49'unun finansal okuryazar olmadığı, %33,3'ünün temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %17,6'sının ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir.

Aylık gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiye dönük elde edilen sonuçlara bakıldığında ise anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu ilişkide 2000-3000 TL arası gelire sahip olanların %75,8'inin finansal okuryazar olmadığı, %9,2'sinin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %15'inin ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. 3001-4000 TL arası gelire sahip olanların %67,9'unun finansal okuryazar olmadığı, %14,8'inin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %17,3'ünün ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. 4001-5000 TL arası gelire sahip olanların %50,9'unun finansal okuryazar olmadığı, %38,8'inin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %10,3'ünün ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. 5001-6000 TL arası gelire sahip olanların %59,4'ünün finansal okuryazar olmadığı, %31,9'unun temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %8,7'sinin ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. 6001 TL ve üzerinde gelire sahip olanların %61,4'ünün finansal okuryazar olmadığı, %29,8'inin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %8,8'inin ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir.

4.9.6. Katılımcıların Tasarruf Yapma Durumu İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının tasarruf yapma durumu ile cinsiyet, medeni durum, kurum sektörü, tasarruf yapma, kredi kartı kullanma durumu, eğitim durumu, hane halkı tipi, yaş ve hane halkı geliri arasındaki ilişkinin sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

4.9.6.1. Tasarruf Yapma Durumu İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Sonuçları

Araştırmaya katılanların tasarruf yapma durumu ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin ki-kare testi sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.24: Tasarruf Yapma Durumu İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin Ki-Kare Testi Sonuçları

		Tasarruf Yapıyor musunuz?				X ²	p
		Evet		Hayır			
Cinsiyet		N	%	N	%		
	Kadın	209	80,7	50	19,3	,013	0,91
	Erkek	176	81,1	41	18,9		
Yaş		N	%	N	%	X ²	p
	16-24	49	84,5	9	15,5	3,748	0,44
	25-34	179	81,7	40	18,3		
	35-44	109	80,7	26	19,3		
	45-54	35	71,4	14	28,6		
	55 ve üstü	13	86,7	2	13,3		
Medeni Durum		N	%	N	%	X ²	p
	Evli	243	80,7	58	19,3	,012	0,91
	Bekar	142	81,1	33	18,9		
Eğitim Durumu		N	%	N	%	X ²	p
	İlkokul/İlköğretim	20	66,7	10	33,3	6,901	0,08
	Lise ve Dengi	78	79,6	20	20,4		
	Üniversite	241	81,1	56	18,9		
	Yüksek Lisans/Doktora	46	90,2	5	9,8		
Aylık Gelir Düzeyi		N	%	N	%	X ²	p
	2000-3000 TL	118	77,4	35	22,9		

3001-4000 TL	64	79,0	17	21,0	3,247	0,52
4001-5000 TL	96	82,8	20	17,2		
5001-6000 TL	58	84,1	11	15,9		
6001 TL ve üzeri	49	86,0	8	14,0		
Çalışılan Kurum	N	%	N	%	X ²	P
Kamu	214	82,3	46	17,7	,753	0,39
Özel	171	79,2	45	20,8		
Hane Halkı Tipi	N	%	N	%	X ²	P
Yalnız yaşıyorum	53	79,1	14	20,9	,934	0,92
Anne babamla yaşıyorum	68	81,9	15	18,1		
Evliyim ve çocuğum var	186	79,8	47	20,2		
Evliyim çocuğum yok	54	84,4	10	15,6		
Diğer	24	82,8	5	17,2	11,290	0,02
Hane Halkı Geliri	N	%	N	%		
2000-3000 TL	35	64,8	19	35,2		
3001-4000 TL	47	79,7	12	20,3		
4001-5000 TL	77	81,9	17	18,1	X ²	P
5001-6000 TL	59	86,8	9	13,2		
6001 TL ve üzeri	167	83,1	34	16,9		
Kredi Kartı Kullanıyor musunuz?	N	%	N	%		
Evet	313	81,5	71	18,5	,507	0,48
Hayır	72	78,3	20	21,7		

Tasarruf yapma durumu ile katılımcıların demografik özellikleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, aylık gelir düzeyi, çalışılan kurum, hane halkı tipi, kredi kartı kullanma durumu ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın tasarruf yapma durumu ile hane halkı gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişkide 2000-3000 TL arası gelire sahip olanların %64,8'inin tasarruf yaptığı, %35,2'sinin tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir. 3001-4000 TL arası gelire sahip olanların %79,7'sinin tasarruf yaptığı, %20,3'ünün tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir. 4001-5000 TL arası gelire sahip olanların %81,9'unun tasarruf yaptığı, %18,1'inin ünün tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir. 5001-6000 TL arası gelire sahip olanların %86,8'inin tasarruf yaptığı, %13,2'sinin tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir. 6001 TL arası gelire sahip olanların %83,1'inin tasarruf yaptığı, %16,9'unun tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir.

4.9.7. Tasarruf Davranışı İle Demografik Özellikler Arasındaki Karşılaştırma Sonuçları

Araştırmaya katılan kamu ve özel sektör çalışanlarının tasarruf davranışları ile cinsiyet, medeni durum, kurum sektörü, tasarruf yapma, kredi kartı kullanma durumu, finansal okuryazarlık düzeyi, yaş, eğitim durumu, aylık gelir düzeyi, hane halkı tipi, hane halkı geliri ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı arasındaki karşılaştırma sonuçları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

4.9.7.1. Tasarruf Davranışı İle Cinsiyet Arasındaki Karşılaştırmanın Sonuçları

Tasarruf davranışı ile cinsiyet arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.25: Tasarruf Davranışları İle Cinsiyet Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Cinsiyet	N	Sıralı Ort.	Sıralar Toplamı	Mann-Whitney U	p
Tasarruf Davranışları	Kadın	259	233,38	60446,50	26776,500	,38
	Erkek	217	244,61	53079,50		

Tasarruf davranışları ile cinsiyet arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.2. Tasarruf Davranışı İle Medeni Durum Arasındaki Karşılaştırmanın Sonuçları

Tasarruf davranışı ile medeni durum arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.26: Tasarruf Davranışları İle Medeni Durum Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Medeni Durum	N	Sıralı Ort.	Sıralar Toplamı	Mann-Whitney U	p
Evli		301	248,10	74679,50	23446,500	,05

Tasarruf Davranışları	Bekar	175	221,98	38846,50
-----------------------	-------	-----	--------	----------

Tasarruf davranışları ile medeni durum arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılıkta evlilerin daha çok tasarruf davranışlarında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.3. Tasarruf Davranışı İle Kurum Sektörü Arasındaki Karşılaştırmanın Sonuçları

Tasarruf davranışı ile kurum sektörü arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.27: Tasarruf Davranışları İle Kurum Sektörü Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Kurum Sektörü	N	Sıralı Ort.	Sıralar Toplamı	Mann-Whitney U	p
Tasarruf Davranışları	Kamu	260	242,61	63079,00	27011,000	,47
	Özel	216	233,55	50447,00		

Tasarruf davranışları ile kurum sektörü arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.4. Tasarruf Davranışı İle Kredi Kartı Kullanma Durumu Arasındaki Karşılaştırmanın Sonuçları

Tasarruf davranışı ile kredi kartı kullanma durumu arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.28: Tasarruf Davranışları İle Kredi Kartı Kullanma Durumu Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Kredi kartı kullanıyor musunuz	N	Sıralı Ort.	Sıralar Toplamı	t	p
	Evet	384	239,27	91881,50	17366,500	,80

Tasarruf Davranışları	Hayır	92	235,27	21644,50
-----------------------	-------	----	--------	----------

Tasarruf davranışları ile kredi kartı kullanma durumu arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.5. Tasarruf Davranışı İle Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Karşılaştırmaların Sonuçları

Tasarruf davranışı ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.29: Tasarruf Davranışları İle Finansal Okuryazarlık Düzeyi Arasındaki Karşılaştırmaların Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Finansal Okuryazarlık Düzeyi	N	Ort.	SS	t	p
Tasarruf Davranışları	Finansal okuryazar değil	306	231,52	70845,50	23874,500	,14
	Finansal okuryazar	170	251,06	42680,50		

Tasarruf davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.5. Tasarruf Davranışı İle Yaş Arasındaki Karşılaştırmaların Sonuçları

Tasarruf davranışı ile yaş arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.30: Tasarruf Davranışları İle Yaş Arasındaki Karşılaştırmaların Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Yaş	N	Sıralı Ort.	Kruskal-Wallis H	p
Tasarruf Davranışları	18-24 arası	58	236,68	9,958	,04
	25-34 arası	219	237,56		
	35-44 arası	135	254,40		

45-54 arası	49	187,84
55 yaş üstü	15	281,70
Total	476	

Tasarruf davranışları ile yaş arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılıkta 55 yaş üstü olanların daha çok tasarruf davranışlarında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.6. Tasarruf Davranışı İle Eğitim Durumu Arasındaki Karşılaştırmanın Sonuçları

Tasarruf davranışı ile eğitim durumu arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.31: Tasarruf Davranışları İle Eğitim Durumu Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Eğitim Durumu	N	Sıralı Ort.	Kruskal-Wallis H	p
Tasarruf Davranışları	İlkokul/İlköğretim	30	232,33	1,023	,80
	Lise ve dengi	98	249,58		
	Üniversite	297	234,54		
	Yüksek Lisans/Doktora	51	243,91		
	Total	476			

Tasarruf davranışları ile eğitim durumu arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.7. Tasarruf Davranışı İle Aylık Gelir Düzeyi Arasındaki Karşılaştırmanın Sonuçları

Tasarruf davranışı ile aylık gelir düzeyi arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.32: Tasarruf Davranışları İle Aylık Gelir Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

Aylık Gelir	N	Sıralı Ort.	Kruskal-Wallis H	p
-------------	---	-------------	------------------	---

Tasarruf Davranışları	2000-3000 tl	153	226,10	9,446	,05
	3001-4000 tl	81	230,30		
	4001-5000 tl	116	226,46		
	5001-6000 tl	69	262,51		
	6001 tl ve üzeri	57	278,89		
	Total	476			

Tasarruf davranışları ile aylık gelir arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılıkta geliri yüksek olanların daha çok tasarruf davranışında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.8. Tasarruf Davranışı İle Hane Halkı Tipi Arasındaki Karşılaştırmanın Sonuçları

Tasarruf davranışı ile hane halkı tipi arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.33: Tasarruf Davranışları İle Hane Halkı Tipi Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Hane Halkı Tipi	N	Sıralı Ort.	Kruskal-Wallis H	p
Tasarruf Davranışları	Yalnız yaşıyorum	67	227,19	5,620	,23
	Anne babamla yaşıyorum	83	227,42		
	Evliyim ve çocuğum var	233	246,49		
	Evliyim çocuğum yok	64	255,28		
	Diğer	29	195,12		
	Total	476			

Tasarruf davranışları ile hane halkı tipi arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.9. Tasarruf Davranışı İle Hane Halkı Geliri Arasındaki Karşılaştırmanın Sonuçları

Tasarruf davranışı ile hane halkı geliri arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.34: Tasarruf Davranışları İle Hane Halkı Geliri Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Hane Halkı Geliri	N	Sıralı Ort.	Kruskal-Wallis H	p
Tasarruf Davranışları	2000-3000 tl	54	215,32	6,826	,15
	3001-4000 tl	59	212,47		
	4001-5000 tl	94	231,15		
	5001-6000 tl	68	261,93		
	6001 tl ve üzeri	201	247,87		
	Total	476			

Tasarruf davranışları ile hane halkı geliri arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.9.7.10. Tasarruf Davranışı İle Finansal Gelişmeleri Takip Etme Sıklığı Arasındaki Karşılaştırmanın Sonuçları

Tasarruf davranışı ile finansal gelişmeleri takip etme sıklığı arasındaki farklılığın sonuçları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4.35: Tasarruf Davranışları İle Finansal Gelişmeleri Takip Etme Sıklığı Arasındaki Karşılaştırmanın Tespitine Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

	Finansal gelişmeleri hangi sıklıkla takip edersiniz	N	Sıralı Ort.	Kruskal-Wallis H	p
Tasarruf Davranışları	Hergün	128	286,39	41,501	,00
	Haftada birkaç kez	137	260,49		
	Bazen	187	199,34		
	Hiç takip etmiyorum	24	162,67		
	Total	476			

Tasarruf davranışları ile finansal gelişmeleri takip etme sıklığı arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılıkta finansal gelişmeleri hergün takip edenlerin daha çok tasarruf davranışında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tasarrufların hem gelişmiş düzeyde ülkelere hem de gelişmekte olan ülkelere ekonomik bakımdan pozitif biçimde katkısı gözle görülür bir gerçektir. Bu tasarrufları şekillendiren ve onlara yön veren unsurlardan biri de kişisel tasarruftur. Kişiler yapmış olduğu bu tasarruflar bir araya geldiği zaman ülkelerin ekonomisine olumlu biçimde tesir ettiği anlaşılmaktadır. Tasarruf davranışlarına karar verecek olan kişiler birtakım davranışsal boyutlar altında bunu gerçekleştirir. Özellikle son zamanlarda finans piyasalarının çeşitlilik arz etmesi ve globalleşme ile birlikte hız kazanan finansallaşma ve bunun nihayetinde meydana gelen finansal okuryazarlık ile bu davranışsal boyutlar arasında bir bağlantı kurulabilir. Zira tasarruf davranışını gösterecek olan kişi, finans bilgisi ile finansal tutum ve davranışı sentezleyecek ve davranışları bu yönde seyredecektir. Nitekim finansal okuryazarlık olgusu görüldüğü biçimde sade ve basit kavram değildir; bilgi, davranış ve tutumları temsil eden bütünsel bir yapıya sahip bir kavramdır. Bir başına bilgi veya davranış ile ölçümü yapılamayan finansal okuryazarlık olgusu, araştırma içerisinde alt başlıklar halinde sunulmuş olup yürütülen derinlemesine analiz doğrultusunda; algı, tutum, ilgi, harcama gibi birtakım başlıkların tasarruf davranışı, sosyo-demografik unsurlar ile bağıntısı nihayetinde birtakım sonuçlar ele edilmiştir.

Bartın ilinde yürütülen ve toplamda 476 kişiye uygulanan anketin sonuçlarına göre; Finansal okuryazarlık düzeyi ile katılımcıların demografik özellikleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaş ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Medeni durum ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiye dönük elde edilen sonuçlara bakıldığında ise anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burada, ilkokul/ilköğretim mezunu olanların %73,3'ünün finansal okuryazar olmadığı, %6,7'sinin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %20'sinin ise ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. Lise ve dengi okul mezunu olanların %75,5'inin finansal okuryazar olmadığı, %7,1'inin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %17,3'ünün ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. Üniversite mezunu olanların %62,3'ünün finansal okuryazar olmadığı, %28,3'ünün temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %9,4'ünün ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. Yüksek lisans/doktora mezunu olanların %49'unun

finansal okuryazar olmadığı, %33,3'ünün temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %17,6'sının ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir.

Aylık gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiye dönük elde edilen sonuçlara bakıldığında ise anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu ilişkide 2000-3000 TL arası gelire sahip olanların %75,8'inin finansal okuryazar olmadığı, %9,2'sinin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %15'inin ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. 3001-4000 TL arası gelire sahip olanların %67,9'unun finansal okuryazar olmadığı, %14,8'inin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %17,3'ünün ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. 4001-5000 TL arası gelire sahip olanların %50,9'unun finansal okuryazar olmadığı, %38,8'inin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %10,3'ünün ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. 5001-6000 TL arası gelire sahip olanların %59,4'ünün finansal okuryazar olmadığı, %31,9'unun temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %8,7'sinin ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. 6001 TL ve üzerinde gelire sahip olanların %61,4'ünün finansal okuryazar olmadığı, %29,8'inin temel düzeyde finansal okuryazar olduğu, %8,8'inin ileri düzey finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. Güler'in (2015) Sakarya'daki finansal tüketiciler (453 kişi), Barmaki'nin (2015) ise Hacettepe Üniversitesi'nde okuyan öğrenciler (500 kişi) üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada finansal okuryazarlık düzeyi ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özen ve Kaya'nın (2015) çalışmasında ise cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bu ilişkide kızların finansal okuryazarlık düzeyinin erkeklerden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kılıç ve arkadaşlarının (2015) gerçekleştirdiği çalışmada, finansal okuryazarlık düzeyi ile kredi kartı kullanma durumu arasında ilişki olduğu kaydedilmiştir. Tuna ve Ulu'nun (2016) gerçekleştirdiği çalışmada, yaş ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında ilişki olduğu ve bu ilişkide 23-25 yaş aralığında yer alanların okuryazarlık düzeyi diğer yaş gruplarından yüksek bulunmuştur. Dağdelen'in (2017) Aydın ili ve ilçelerindeki serbest muhasebeci mali müşavirler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, eğitim ve yaş durumunun finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çil Koçyiğit ve arkadaşlarının (2018) yaptıkları çalışmada, finansal okuryazarlık düzeyi ile kredi kartına sahip olma durumu anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tasarruf yapma durumu ile katılımcıların demografik özellikleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen sonuçlara bakıldığında cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, aylık gelir

düzeyi, çalışılan kurum, hane halkı tipi kredi kartı kullanma durumu ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın tasarruf yapma durumu ile hane halkı gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişkide 2000-3000 TL arası gelire sahip olanların %64,8'inin tasarruf yaptığı, %35,2'sinin tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir. 3001-4000 TL arası gelire sahip olanların %79,7'sinin tasarruf yaptığı, %20,3'ünün tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir. 4001-5000 TL arası gelire sahip olanların %81,9'unun tasarruf yaptığı, %18,1'inin tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir. 5001-6000 TL arası gelire sahip olanların %86,8'inin tasarruf yaptığı, %13,2'sinin tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir. 6001 TL arası gelire sahip olanların %83,1'inin tasarruf yaptığı, %16,9'unun tasarruf yapmadığı tespit edilmiştir. Şahin'in (2017) çalışmasında, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek ve hane halkı tipi değişkenleri ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fisher'in (2010) yaptığı çalışmada, cinsiyete göre tasarruf yapma durumunun anlamlı düzeyde farklılaştığı ve bu farklılıkta kadınların daha çok tasarruf davranışlarında bulunduğu tespit edilmiştir. Çebi Karaslan'ın (2020) çalışmasında, tasarruf yapma durumu ile eğitim durumu, yaş, medeni durum, kredi kartı kullanma, gelir düzeyi ve hanehalkı büyüklüğü arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, ortaokul mezunu, erkek, 35-44 yaş, kredi kartı kullananların, gelir düzeyi yüksek olanların ve evli olanların daha çok tasarruf davranışında bulunduğu kaydedilmiştir. Tunalı ve Tatoğlu'nun (2010) yaptıkları çalışmada, eğitim durumu ile tasarruf yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu kaydedilmiştir. Şenol'un (2018) yaptığı çalışmada, yaş değişkeni bağlamında tasarruf yapma durumunun anlamlı düzeyde farklılaştığı ve bu farklılıkta yaşı büyük olanların daha çok tasarruf davranışında bulunduğu kaydedilmiştir. Yaşı büyük olanların tasarruf davranışında bulunması, bu yaş grubunda olanların giderlerinin azalması sonucunda gelirlerinin tasarrufa ayrılacak kısmının artması ve yakınlarına miras bırakma düşünceyle açıklanabilir. Literatürde medeni durum bağlamında yapılan çalışmalara bakıldığında ise, Şengür ve Taban'ın (2016) yaptıkları çalışmada bekarların evlilere kıyasla daha çok tasarruf yapma olasılığında olduğu tespit edilmiştir. Bertocchi ve arkadaşlarının (2008) çalışmasında ise bekarların daha az riskli yatırımlara yöndeldiği raporlanmıştır. Bozkuş ve Üçdoğruk (2007) ile Zengin ve arkadaşlarının (2018) yaptıkları çalışmada, kredi kartı kullananların tasarruf yapma olasılıklarının daha az olduğu kaydedilmiştir. Şengür ve Taban (2016) ile Temel-Nalın'ın (2013) yaptıkları çalışmada, gelir düzeyi yüksek olanlarda tasarruf yapma eğiliminin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ekonominin ve büyümenin sağlanabilmesi adına gerekli olan tasarrufların elde edilebilmesi için finansal bilgi seviyesi ileri düzeyde olan bireylere, mevcut bilgilerini, tutum ve davranışlarını daha da ileriye taşımak adına tasarruf davranışı başlığı altında eğitimler ve seminerlerin MEB desteği ve altyapısı ile verilmesinin önerilmesini yerinde olacaktır. Çünkü böyle bir hâlde, yüksek finansal bilgi düzeyi ile finansal araç ve ürünleri iyi biçimde kullanan kişiler tasarruf araçlarını ve tasarruf davranışlarını da iyi biçimde kullanacak bu sayede yüksek okuryazarlık düzeyi kendisi ile birlikte yüksek düzeyde kişisel tasarruf miktarlarını getirecektir.

Çalışma nihayetinde elde edilen verilere bakılarak söylenebilir ki; kişilerin finansal kurumlar tarafından daha ayrıntılı olarak bilgilendirilmesi hem bireysel hem de ülke adına ekonomi için olumlu birtakım neticeleri kendisi ile birlikte ortaya çıkaracaktır. Finansal kurum ve yapılanmaların dışında MEB ve ÖSYM'ye bağlı çeşitli birimlerce konu ile alakalı seminer vb. birtakım toplu etkinlikler düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Finansal okuryazarlık kavramı ve bireysel tasarruf davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çok sayıda araştırmanın mevcut olmaması nedeniyle yürütülen bu araştırmanın literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abaan D. E., (1998). Fayda Teorisi ve Rasyonel Seçimler, *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezi*, Ankara. 1-139.
- AbdulRahman, M. Babangida, M. M.ve Alex, A. A. (2018). Financial Literacy and Poverty Management of Low Income Earners in Nigeria. *Frontiers of Knowledge Journal Series*, 1(3), 1-20.
- Agarwalla, S. Amromin, G., Ben-David, I., Chomsisengphet, S. Evanoff, D. (2015). Financial Literacy and Financial Planning: Evidence from India. *Journal of Housing Economics*. 27: 4-21.
- Ağırman, E. ve Akyol,Ş. (2019). Finansal Okuryazarlık İ.İ.B.F. Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, Bursa: Ekin Yayınları.
- Akben S., E. ve Altıok Y., A. (2014). Financial Literacy among Turkish College Students: The Role of Formal Education, Learning Approaches, and Parental Teaching. *Psychological Reports: Employment Psychology & Marketing*. 115(2): 351-371.
- Aktaş, B. (2011). Finansal Farkındalık ve Finansal Eğitim Hazine Perspektifi. *International Conference on Financial Education and Financial Awareness*.
- Almenberg, J.ve Andsäve-Söderbergh, J. (2011). “Financial Literacy and retirement Planning in Sweden”. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 585-596.
- Alpay, A. (2021). *Yükseköğretimde 21. yy. Becerileri*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Altan, F., Ve Biçer, E. B. (2017). Sağlık Bakanlığına Bağlı Hastanelerde Çalışan Sağlık Personellerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Sivas ili Örneği. *Business & Management Studies: An International Journal*, 5(2), 481- 499.
- Altuğ, S. ve Öz, S. (2012). *Finansal Serbestleşme ve Yurtiçi Tasarruflar*. EkonomikAnkara, Nobel Yayın Dağıtım, S. 73-74.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu S. ve Yıldırım, E. (2012). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Aren, S.(1986). 100 Soruda Ekonomi El Kitabı: 12. Baskı, Ankara.
- Arıkan, Z. ve İnneci, A. (2016). Vergilendirilebilir Gelir ve Gelir Vergisinde Üniter Yapıyı Bozan Uygulamalar . *Sosyoekonomi* , 24 (30) , 11-28.
- Aşırım, O. (1994). *Enflasyon ve Tasarruf İlişkisinin Kesintisiz Zaman Modeli*.<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb%20tr/tcmb%20tr/main%20menu/yayinlar/arastirma%20yayinlari/calisma%20tebligleri/1996/94-08>Erişim Tarihi: 12.03.2022
- Atamtürk, B. (2007). Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye’de Finansal Serbestleşmenin İç Tasarruflar Üzerine Etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 13(2): 75-89.

- Atkinson, A. ve Messy, F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD: International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15.
- Aycan, M. (2016) Davranışsal Ekonomi Yaklaşımlarının Turistik Ürün Satın Alma Davranışları Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*. 1-100.
- Ayçalar, M. (2014). *Türkiye'nin Düşük Tasarruf Sorununa Davranışsal Yaklaşım*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, Ü., ve Ağan, B. (2018) Yükselen Davranışsal Finans: Optimal Finansal Yapının Tesisi İçin Davranışsal Politika Önerileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi*. 1-18.
- Bacanlı, H., Çeliközi N., Erişen, Y., Şahin, M., Eyyam, R., Doğruer, N. Vd. (2012). Öğrenme Ve Öğretme Kuramlar Yaklaşımlar Modeller. *Ankara. Pegem Yayınları*. 1-400.
- Bağlıoğlu, A. (2019). Akademik Personelin Finansal Okuryazarlık Ve Finansal Davranış Analizi: Fırat Üniversitesi Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Bandura, A. (1971). Social Learning Theory. *General Learning Press*, New York. 1-46.
- Bandura, A. (1986). The Explanatory And Predictive Scope Of Self-Efficacy Theory. *Journal Of Social And Clinical Psychology*, 4(3), 359-373.
- Bandura, A. (1999). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective”, *Asian Journal of Social Psychology*, (2). 21-41.
- Barberis, N., Huang, M., ve Santos, T. (2001). Prospect Theory And Asset Prices. *The Quarterly Journal Of Economics*, 116(1), 1-53.
- Barmaki, N. (2015). Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Barrett, N.S., (1975). The Theory Of Macroeconomics Policy, Second Edition, Prentice.
- Bay, C., Catusus, B. Johed, G. (2014). “Situating financial literacy”, *Critical Perspectives On Accounting*, 25, S. 36-45.
- Bayram, S. S. (2010). *Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram, S. S. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. *Business & Management Studies: An International Journal*, 2(2), 105-135.

- Beckmann, E. (2013). Financial Literacy and Household Savings in Romania. <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1139&context=numeracy> 16.06.2022.
- Béres, D. ve Andhuzdik, K. (2012). “Financial Literacy and Macro-Economics”. Public Finance Quarterly, 57(3), 298.
- Bertocchi, G., Brunetti, M., ve Torricelli, C. (2008). “Portfolio choices, gender and marital status”. Rivista di Politica Economica, 98(5), 119-154.
- Beverly, S. G., ve Sherraden, M. (1999). Institutional Determinants Of Saving: Implications For Low-Income Households And Public Policy. *The Journal Of Socio-Economics*, 28(4), 457-473.
- Biçer, E. B. ve Altan, F. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık ile İlgili Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(4), 1501-1517.
- Bozkurt, Ç. (2016). *Özel Tasarrufların Ekonomideki Önemi ve Tasarrufa İlişkin Eğilim Çalışması* (Master's Thesis, Finans Enstitüsü).
- Bozkuş, S., ve Üçdoğruk, Ş. (2007). “Hanehalkı Tasarruf Tercihleri-Türkiye Örneği”. 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, 24-25 Mayıs 2007, Malatya.
- Braunstein, S., ve Welch, C. (2002). Financial Literacy: An Overview Of Practice, Research, And Policy. *Fed. Res. Bull.*, 88, 445.
- Capuano, A. ve Ramsay, I. (2011). What causes suboptimal financial behaviour? An Exploration Of Financial literacy, Social influences and behavioural economics university of Melbourne, 540, 1-243.
- Chen, H. ve Volpe, R. (2002). Gender Differences in Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*. 11: 289-307.
- Contuk, F. Y. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Durumunu Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (77), 115-136.
- Çağlar, Ü. ve Dışkaya, S. (2018). Küreselleşme, Uluslararası Para Sistemine Kriz İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi *Journal of Economic Policy Researches*, 5 (2), 1-24
- Çam, H. ve Çam, A. V. (2016). Finansal Okuryazarlığın Mobil Bankacılık Kullanımındaki Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesinde Bir Araştırma. *Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi*, 2(2), 98-104
- Çebi Karaslan, K. (2020). Hanehalkı Tasarruf Tercihlerinin Kesikli Tercih Modelleriyle İncelenmesi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çetin, M. (2004). *Türkiye'nin Tasarruf Sorunu*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.

- Çil Koçyiğit, S. Şeremet, G. G., Altunay, R. Sağlık Yönetimi Bölümü ve İşletme Bölümü Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Gazi Üniversitesi Örneği. Gülcan, B. ve Sağlam Arı, G. (Ed). Prof. Dr. Erkan Öngel'e Armağan Çok Disiplinli Çalışmalar içinde (ss. 126- 139) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çolak, Ö. F. ve Öztürkler, H. (2012). Tasarrufun Belirleyicileri: Küresel Tasarruf Eğiliminde Değişim ve Türkiye'de Hanehalkı Tasarruf Eğiliminin Analizi. *Bankacılar Dergisi*. (82): 3-44.
- Dağdelen, T. (2017). "Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama". Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Das, S. (2016). Financial Literacy: "Measurement and Determinants. *Epra International Journal of Economic Business Review*", 4(6), S. 88-93.
- Demir, N., Kaderli, Y. ve Özdemir, M. (2016). "TR 32 Bölgesinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Çözüm Önerileri Projesi". Adnan Menderes Üniversitesi Vakfı, 1-66.
- Demiral, M. (2007). Türkiye Ekonomisi İçin Tüketim Fonksiyonu Tahmini (1980-2005). *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İİBF Dergisi*. 2(3): 347-366.
- Demirel, Ö. (2007). Eğitimde Program Geliştirme. Pegem Yayıncılık.
- Dikmen, F. H. (2021). Türkiye'de Hanehalkı Tasarruf Eğilimi ve Portföy Tercihlerinin Analizi. *Fiscaeconomia*, 5 (3), 1159-1174.
- Duesenberry, J. S. (1949). Income, Saving, And The Theory Of Consumer Behavior. *Harvard Economic Studies*. 1-128.
- Eitel, S. ve Martin, J. (2009). First-Generation Female College Students' Financial Literacy: Real and Perceived Barriers to Degree Completion. *College Student Journal*. 43(2): 616-630.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A. ve Sönmez, H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(4): 113-126.
- Erdal M. Ünsal (2005) Uluslararası İktisat - Teori, Politika ve Açık Ekonomi Makro İktisadi, Ankara, İmaj Yayınevi.
- Eren, E.(2006). Makro İktisat, 4.Bs., İstanbul, Avcıol Basım Yayın, S.153.
- Ergenekon, S. (1996). *Tasarruf Eğilimini Etkileyen Sosyolojik Faktörler*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eroğlu, N. (2007). Atatürk Dönemi İktisat Politikaları. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve Eskişehir, Seçkin*.

- Eskici, Y. (2014), “Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)”, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Evlimoğlu, U.,veGümüş, U. T. (2018). İtibari paranın kullanımdan kaldırılmasına yönelik teorik bir değerlendirme. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 167-183.
- Felipe, I. J. S., Ceribeli, H. B. ve Lana, T. Q. (2017). Investigating the Level of Financial Literacy of University Students. *RACE*, Joaçaba, 16(3), 845-866.
- Fettahoğlu, S. (2015). “Hane halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli’nde Bir Araştırma” *Muhasebe Finansman Dergisi*, 14(122), 101-106.
- Fisher, P. (2010). “Gender differences in personal saving behaviors”. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 21(1), 13-24.
- Gökmen, H. (2012). Finansal Okuryazarlık. İstanbul: Hiperlink Yayınları
- Gönen, E. ve Özmete, E. (2007). Finansal Refah: Finansal Yönetim Sürecinden Duyulan Tatmin, Finansal Davranışlar İle Öz-saygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 3(11): 57-69.
- Grohmann, G. Kouwenberg, R., ve Menkhoff, L. (2014). “Financial Literacy and Its Consequences in The Emerging Middleclass”,Kiel Institute Fort He World Economy,Kiel Working Papers,No, 1943.
- Güler. E. (2015). Hane halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Güneş, E. (2019). Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kayseri Ve Sivas İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kayseri.
- Güngörmez, E. ve Alkış, H. (2015). Örgütsel Adalet Algısının Performans Üzerindeki Etkisi: Adıyaman İli Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 937-967.
- Han, E. ve Kaya, A.(2008). Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika, 6.Bs.,
- Harrison, N. ve Chudry, F. (2011). Overactive, Overwrought or Overdrawn? The Role of Personality in Undergraduate Financial Knowledge, Decision-Making and Debt. *Journal of Further and Hisger Education*. 35(2): 149-182.
- Heckman, S. J. ve Grable, J. E. (2011). Testing the role of Parental Debt Attitudes, Student Income, Dependency Status, and Financial Knowledge Have in Shaping Financial Self-Efficacy among College Students. *College Student Journal*. 45(1): 51.
- Hung, A.,Parker, Amandyoong, J. (2009). “Finansal Okuryazarlığın Tanımlanması Ve Ölçülmesi”.

- Huston, S. J. (2010). "Measuring Financial Literacy". *Journal Of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.
- İnan, M. (2007). Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan Tasarruf Politikaları ve Tasarrufların Yatırımlara Dönüştürülmesinde Vergi Sisteminin Etkisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İnceoğlu, M. (2010). Tutum Algı İletişim [Elektronik Sürüm]. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- Jappelli, T., ve Pagano, M. (1997). The Determinants of Savings: Lessons From Italy. *Inter-American Development Bank Office of The Chief Economist Research Network*. 1-32.
- Jorgensen, B. L. (2007). Financial Literacy of College Students: Parental and Peer Influences. Master’s Thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Kahneman, D., Lovallo, D., ve Sibony, O. (2011). Before you make that big decision. *Harvard business review*, 89(6), 50-60.
- Kalkınma Bakanlığı (2016). *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler*, <http://www.kalkinma.gov.tr/>
- Kanık, Z. B., ve Dinç, D. T. (2017). Eğitim-tasarruf ilişkisi: Türkiye için bir uygulama. *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, 2(11), 59-91.
- Karaçor, Z. ve Alptekin, V. (2006). 1980 Sonrası İstikrar Politikaları Işığında Türkiye Ekonomisinin Trend Analizi Yardımıyla Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 6(11): 307-342.
- Karataş, Ç. (2017). "Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankasının Rolü Ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme". Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim Ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, 1-59.
- Katona, G. (1965). —Private Pensions And Individualsaving Monograph No. 40, *Survey Research Center Institute For Social Research The University Of Michigan*.
- Kaya, V. ve Efe, G. (2015). Yurt İçi Tasarruflar ve Ekonomik Büyüme: Dünyanın En Büyük İlk Yirmi Ekonomisi Üzerine Teorik Bir Değerlendirme ve Panel Veri Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 29(2): 251-278.
- Kempson. (2009). Framework for the Development of Financial Literacy Baseline Surveys: A First International Comparative Analysis. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private.
- Keynes, J.M. (1936), *The General Of Employment, Interest And Money* [Elektronik Sürüm]. New York: Horcourt, Brace and Co. cas2.umkc.edu/economics/people/facultypages/kregel/courses/.../generaltheory.pdf Erişim Tarihi: 05.02.2022.
- Kılıç, Y, Ata, H. A., ve İbrahim H. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe Finansman Dergisi*, 14 (66), 129-154.

- Kıyılar, M. ve Acar, O.(2012). “Ülkemizde Tasarruf Oranlarını Etkileyen Faktörler ve Bölgeler Arası Tasarruf Alışkanlıklarının Tespiti Üzerine Bir Araştırma”, İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi, Sayı: 73, 41-60.
- Klapper, L., ve Panos, G. A. (2011). Financial literacy and retirement planning: the Russian case. *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 599-618.
- Kutlu, A. (2019). Finansal okuryazarlık ile bütçeleme ve tasarruf davranışları: Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğrencileri üzerine bir araştırma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mainsa.
- Kuyumcu, O. (2018). “Finansal Okuryazarlığın Makro Ekonomik Önemi Ve Ülkemizde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Bursa İli Uygulaması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Loayza, N., K. ve Schmidt-Hebbel, L. Serven, “Saving In Developing Countries: An Overview”, *The World Bank Economic Review*, Vol.14, No.3, 2000, Pp.393-414
- Luksander, A., Beres, D., Huzdik, K. ve Nemeth, E. (2014). Analysis of the Factors that Influence the Financial Literacy of Young People Studying in Higher Education. *Public Finance Quarterly*. 2: 220-241.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O.S. (2014). “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence”, *Journal of Economic Literature*, Vol: 52, N.1, 1-9
- Lusardi, A. (2006) “Financial Literacy and Financial Education: Review and policy implications”. Networks Financial Institute At Indiana state university policy brief: Indiana, Usa.
- Lusardi, A. (2015). Financial Literacy skills for the 21st Century: Evidence from Pisa. *Journal Of Consumer Affairs*, 49(3), 639-659.
- Lusardi, A., Mitchell, O.S., ve Andcurto, V. (2010). “Financial Literacy among the young”, *Journal of Consumer Affairs: Special Issue: Financial Literacy*, 44(2), S. 358-380.
- Mandell, L. (2008). “Financial Literacy Of High School Students. In handbook of Consumer Finance Research”. Springer, New York, Ny. 163-183.
- Mankiw, N. G. (2010). *Makroekonomi*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Mason, C. L. J. ve Wilson, R. M. S. (2000). *Conceptualising Financial Literacy*, Loughborough.
- Mien, N. T. N. ve Andthao, T. P. (2015). “Factors affecting personal Financial Management Behaviors: Evidence from Vietnam”. In *proceedings of The Second Asia-Pacific Conference On Global Business, Economics, Finance and social sciences*, 10-12.
- Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, (2018). Kurs Programları: Finansal Yatırım. <https://Eya.ygin.Meb.Gov.Tr/Download.Ashx?FileId=1089> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).

- Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, (2016). Finansal Okuryazarlık Eğitimleri. <http://Mtegm.Meb.Gov.Tr/Www/Finansal-Okuryazarlik-Formator-Ogretmenlerin-Egitimi-Basladi/Icerik/1252> (Erişim Tarihi:16.05.2022).
- Mottaz, J. C., (1985). The Relative Importance Of Intrinsic Andextrinsic Rewards As Determinants of Wok Satisfaction, *The Sociological Quarterly*, 26 (3). 365-385.
- Murphy, J. L. (2013). “Psychosocialfactorsand Financial Literacy”. Social Security Bulletin, 73(1): 73-81.
- OECD INFE, (2011) Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy. Paris: OECD.
- OECD, (2005). “Improving Financial Literacy Analysis of Issuesandpolicies”, Paris: Oecd Publishing.
- OECD, (2005). Improving Financial Literacy: Analysis Of Issuesandpolicies. https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/improving-financial-literacy_9789264012578-en#page1 (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- OECD, (2011). Oecd-Fsb Conference On Financial Literacy: Financial Educationforall. <https://Www.Oecd.Org/Southafrica/Oecd-Fsbconferenceonfinancialliteracyfinancialeducationforall.Htm> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- OECD, (2013). Advancingnationalstrategiesfor Financial Education A Jointpublication By Russia’s G20 Presidency And Theoecd. https://Www.Oecd.Org/Finance/Financial-Education/G20_Oecd_Nsfancialeducation.Pdf, (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- OECD, (2013). Russian/World Bank/Oecd Financial Literacyandeducationtrustfund. <https://Www.Oecd.Org/Daf/Fin/Financial-Education/Russia-Oecd-World-Bank-Financial-Literacy.Htm> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- OECD, (2015). Nationalstrategiesfor Financial Education: Oecd/Infe Policyhandbook. <https://Www.Oecd.Org/Daf/Fin/Financial-Education/National-Strategies-For-Financial-Education-Policy-Handbook.Htm> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- OECD, (2015). Programmefor International Studentassessment (Pisa) 2015 Financial Literacy. <https://Www.Oecd.Org/Pisa/Pisa-2105-Financial-Literacy-Russian-Federation.Pdf> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- OECD, (2016). Oecd/Infe International Survey Of Adult Financial Literacycompetencies. Www.Oecd.Org/Finance/Oecd-Infe-International-Survey-Of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.Pdf (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- OECD, (2018). G20/Oecd Infe Policyguidance On Digitalisationand Financial Literacy.<https://Www.Oecd.Org/Finance/G20-Oecd-Infe-Policy-Guidance-Digitalisation-Financial-Literacy-2018.Pdf> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).

- OECD, (2020). “Pisa 2018 Results (Volume Iv): Are students Smart About Money?”. <https://www.Oecd.Org/Daf/Pisa-2018-Results-Volume-Iv-48ebd1ba-En.Htm> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- OECD, (2020). Financial Literacy Of Adults In South East Europe. <https://www.Oecd.Org/Financial/Education/Financial-Literacy-Of-Adults-In-South-East-Europe.Pdf> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- OECD. (2012). <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm> Erişim Tarihi: 30.06.2022.
- OECD. (2016). “Pisa 2015 Assessment and analytical Framework: Science, Reading, Mathematics and Financial Literacy”, France, S.85.
- Oehler, A., Ve Werner, C. (2008). Saving For Retirement—A Case For Financial Education In Germany And Uk An Economic Perspective. *Journal Of Consumer Policy*, 31(3), 253-283.
- Okcu, A. B. (2008). *Türkiye İçin Gelir Tüketim İlişkisinin Eşbütünleşme Analizi İle İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oktay, M. (2019). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Bireylerin Tasarruf Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Kırıkkale Üniversitesi Akademik ve İdari Personeli Üzerine Bir Uygulama. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Opletalova, A. (2015). “Financial Education and Financial Literacy In The Czech education system”, *Procedia - Social and behavioral sciences*, 171, S. 1176-1184.
- Organisation for economic co-operation and Development (Oecd). (2012). Financial Education In Schools. Oecd, Publishing, Paris. Erişim Adresi: https://www.Oecd.Org/Daf/Fin/Financial_education/2012%20schools%20guidelines.Pdf.
- Orton, L. (2007). “Financial Literacy: Lessons from International Experience”, Cprn Research Report, Ottawa, September, S.8.
- Öcal, Ö. (2019). Finansal Okuryazarlık ve Bireysel Tasarruf Davranışları: Ankara İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öncüler, İ. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: İstanbul Gelişim Üniversitesi Örneği* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Öner, A. (2018). “Finansal Bilgi Düzeyinin Finansal Başarısızlık Üzerindeki Etkiliğinin Analizi: Erzincan İli Kobi Yöneticileri Üzerine Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Özcan, B. ve Peker, A. E. (2018). *Özel Tasarrufun Belirleyenleri: Türkiye Örneği*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 28 (2) , 179-197 . DOI: 10.18069/firatsbed.460935

- Özcan, B., ve Karagöl, E. T. (2014). Sürdürülebilir büyüme için tasarruf. Seta.
- Özdemir, F. S. (2011). Finansal Raporlama Sistemlerinin Bilginin İhtiyaca Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi: İMKB Şirketlerinde Finansal Başarısızlık Tahminleri Yönüyle Bir Uygulama. (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özen, E. ve Kaya, Z. (2015). Finansal Okuryazarlık Seviyesinin Ölçülmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. 19. Finans Sempozyumu, 21-24 Ekim 2015, Çorum.
- Özen, Ü., Çam, H., Aslay, F. ve Çam, A. V. (2018). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi İçin Coğrafi Ağırlıklı Regresyon Yönteminin Uygulanması. International Conference on Applied economics and Finance Extended with social sciences, 1-10.
- Özkale, A., ve Erdoğan, E. Ö. (2019). Türkiye’de PISA finansal okuryazarlık sorularının uygulanması: Ön lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 771-802.
- PACFL (2008). “President’s advisory council on Financial Literacy”, Annual Report to the president.
- Parasız, İ. (2005). Kalkınma Ekonomisi, Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Parasız, L. (2006). Makro Ekonomi, 9.Bs., Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Paya, M. (1997). Makro İktisat, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Peterson, W. C. (1994). Gelir, İstihdam ve Ekonomik Büyüme, Çev. Talat Güllap Erzurum: Atatürk Üniversitesi. No: 763.
- Rai, K., Dua, S. ve Yadav, M. (2019). Association of Financial Attitude, Financial Behaviour and Financial Knowledge Towards Financial Literacy: A Structural Equation Modeling Approach. *FIIB Business Review*, 8(1), 51-60.
- Reiss, S. (2004). Multifaceted Nature Of Intrinsic Motivation: The Theory of 16 Basic Desires. *Review of General Psychology*, 8(3), 1-179.
- Remund, D., L. (2010). “Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy” , *The Journal of Consumer Affairs*, Volume 44, No:2, Pages 276-295.
- Sabuncuoğlu Z. ve Tüz, M. V. (2013), “Örgütsel Davranış”. Aktüel Yayınları, Bursa.
- Sağlam, Y. (2006). Keynesyen Tüketim Fonksiyonunun Türkiye Uygulaması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3(6).
- Sami, Ş. (1985). Temel Türkçe Sözlük; Sadeleştirilmiş Ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Tûrki. İmaj Yayınları , Ankara, 1185.

- Sancak, E. ve Demirci, N. (2012). Ulusal Tasarruflar ve Türkiye’de Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarrufların Önemi . *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 159-198.
- Saraç, E. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Sarıgül, H. (2014), A Survey of Financial Literacy Among University Students. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 17(64): 207-224.
- Sarıgüzel, A. (2019). Faiz Oranları ve Döviz Kurlarındaki Değişimin Banka Pay Senedi Getirilerine Etkisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Kangal Meslek Yüksek Okulu , Finans Bankacılık ve Sigorta, 4-23.
- Sermaye Piyasası Kurulu, (2015). 2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırmasına İlişkin Basın Duyurusu. <https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20151005/0> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- Shefrin H, ve Statman M., (2000). "Behavioral Portfolio Theory". *Journal Of Financial And Quantitative Analysis*, 35(02)
- Şahin, M. (2017). Finansal Okuryazarlığın Tasarruf Davranışları Üzerine Etkileri: Tokat İlinde Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Şahin, M. ve Barış, S. (2017). “Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 77-103.
- Şengür, M., ve Taban, S. (2016). “Türkiye’de Hanehalkı Tasarruflarının Gelir Dışındaki Belirleyicileri”. *Optimum: Journal of Economics & Management Sciences/Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(1). 29-53.
- Şenol, S. (2018). The impact of borrowing on household saving behavior the case of Turkey 2003–2012. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kadir Has Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, N. (2018). Ocak Ayı Anomalisinin Davranışsal Finans Üzerindeki Yeri:Bist’te Bir Uygulama. *Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. 1-93.
- Taban, S.ve Kar, M., (2016). Türkiye’de hanehalkı tasarruflarının gelir dışındaki belirleyicileri. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(1).
- Tapşın, G. (2011). İç Tasarruflar, Büyüme ve İstihdam İlişkisi, İstanbul Üniversitesi.
- Tarı, R. ve Çalışkan, Ş. (2005). Kocaeli İlinde Tüketime Gelir Hipotezlerinin Analizi.*Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*. 19(2): 1-19.
- TCMB, (2011). Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim Ve Finansal Eğitim. <http://www.tcmb.gov.tr>, (Erişim Tarihi:18.05.2022).

- TEB. (2020). “Finansal Okuryazarlık”, <https://www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik/> Erişim Tarihi: 30.06.2022.
- Tellan, D.Ö. (2008). *Tüketimin Karşı Devrimi: Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan İktisat Politikalarının Toplumsal Sonuçlarına Eleştirel Bir Bakış. Ekonomik Yaklaşım Dergisi*. 19(67): 1-19.
- Temel-Nalın, H. (2013). “Determinants of household saving and portfolio choice behaviour in Turkey”. *Acta Oeconomica*, 63(3), 309-331.
- Temizel F., ve Bayram F. (2011)“Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma.”*Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*. Cilt 12, Sayı 1, 73-86.
- Temizel, Fatih ve İsmet Özgüler (2015). “Finansal Eğitime Bakış”. *Business & Management Studies: An International Journal*, 2015, 3 (1), 1-16.
- Thaler R. H., ve Sunstein C. R. (2017). Dürüme. *Pegasus Yayınları, Çeviren Enver Günsel, İstanbul*.1-336.
- Thun, C. M., Kai, C. Y., Nie, F. S., Chiun, L. W., Ve Tsen, T. C. (2012). *Determinants Of Saving Behaviour Among The University Students In Malaysia*. Bachelor Of Commerce (HONS) Accounting, 1-53.
- Tuna, G, ve Ulu, M. O. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, (ICAFR 16 Özel Sayısı), 128-141.
- Tunalı, H., ve Tatoğlu, F. Y. (2010). “The Analysis of Factors Affecting Investment Choices of Households in Turkey with Multinomial Logit Model”. *International Research Journal of Finance and Economics*, 40. 186-202.
- Tuncel, F. B. ve Polat, M. (2022). *Arıcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyi: Bingöl Örneği*. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(42), 488-509.
- Tuncer, N. (1985). *Tasarruf Sorunu,. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. C. IV, Turkish Economic Association Discussion Paper, No. 2012/109.
- Türk Ekonomi Bankası, (2018). Finansal Okuryazarlık Araştırmaları. <https://www.teb.com.tr/finansal-okuryazarlik/> (Erişim Tarihi:18.05.2022).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2011). “Dünyada Ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim Ve Finansal Eğitim, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e/Finansal_Egitim.Pdf?Mod=Ajperes&CacheId=Rootworkspace-362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e-M3fbaly/. Erişim: 18.05.2022).
- Türlüoğlu, E. (2019). *Türkiye’deki ekonomik büyüme dinamikleri: ekonomik büyüme ve dış ticaret ilişkisi nedensellik analizi*(Master's thesis, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Uluatam, Ö. (1984). *Makro İktisat*, 5.Bs., Ankara, Savaş Yayınları, S.153.
- URL-1(2022).<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-I-Ceyrek:-Ocak---Mart,-2022-45549> Erişim Tarihi: 29.05.2022.
- URL-2(2022). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kurumsal-Sektor-Hesaplari-2020-37186> Erişim: 29.05.2022.
- Waweru, N. M., Munyoki, E., Ve Uliana, E. (2008). The Effects Of Behavioural Factors In Investment Decision-Making: A Survey Of Institutional Investors Operating At The Nairobi Stock Exchange. *International Journal Of Business And Emerging Markets*, 1(1), 24-41.
- Wilkinson, N. Ve Klaes, M. (2012) An Introduction To Behavioral Economics Macmillan Education Uk, 1-592.
- William R. E. 2005. "Consumer-finance myths and other obstacles to financial literacy," Supervisory Policy Analysis Working Papers 2005-03, *Federal Reserve Bank of St. Louis*.
- Xiao, J. J. (2014). "Applying behavior theories to Financial Behavior". Handbook of Consumer Finance Research, 69-81.
- Xiao, J. J., Tang, C. ve Shim, S. (2008). Acting for Happiness: Financial Behavior and Life Satisfaction of College Students. *Social Indicators Research*. 92(1): 53-68.
- Xiao, J. Ve J.,Shim, S. ve Barber, B.ve Andlyons, A. (2007). "Academic success and well-being of College students: Financial Behaviors matter", Tucson, Az: Take charge american institute for Consumer Financial Education and research, The university of Arizona.
- Yaraşır, S. Elif ve Yılmaz, B. (2011). "OECD Ülkelerinde Özel Tasarruflar: Bir Bakış (1999-2007)". *Maliye Dergisi*. 160. 139-153.
- Yardımcıoğlu, M. ve Yörük, A. (2016). Türkiye'deki Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığın Durumu. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Cilt: 9, S.2, 173-207.
- Yayar, R., Çoban, M. N., ve Tekin, B. (2015). Otomobil Sahipliğini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Tokat İli Kentsel Alanda Bir Uygulama. *Yönetim ve Ekonomi*. 22(2): 603-617.
- Yıldırım, K., Karaman, D. ve Taşdemir, M.(2008). *Makroekonomi*, 7. BS., Seçkin Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, V. ve Tuncay, M. (2012). Finansal Liberalizasyonun Tasarruf ve Yatırım Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Ataturk university journal of Economics & Administrative sciences*, 26(3-4), 345-363.
- Zeelenberg, M., ve Beattie, J. (1997). Consequences of Regret Aversion 2: Additional Evidence For Effects of Feedback On Decision Making. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 72(1), 63-78.

Zengin, S. , Yüksel, S., ve Kartal, M. T. (2018). “Türkiye'deki Düşük Hanehalkı Tasarrufuna Neden Olan Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”. Journal of Yaşar University, 13(49), 86-100.

EKLER

Ek .1: Çalışmada Kullanılan Anket Formu

TASARRUF DAVRANIŞI ve FİNANSAL OKURYAZARLIKÖLÇEĞİ FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN TANIMI: Yaşam içerisinde bireyin bütçeleme, tasarruf, borç alma ve yatırım gibi temel finansal kavramlar konusunda ekonomik koşulları da gözönünde bulundurarak karar alma, finansal planlama yoluyla kişisel finans durumunu idare etme, sorunları çözebilme ve bilinçli birşekilde finansal kararlar almasını sağlayan yeterlilik ya da kabiliyetidir.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Tasarruf yaparım çünkü tasarruf yapmanın gerekli olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
Gelecekteki hedeflerim için düzenli olarak bir kenara para koyarım.	1	2	3	4	5
Acil/beklenmedik durumlar için para biriktiririm.	1	2	3	4	5
Parayı harcamaktansa uzun bir dönem için saklamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
Ürün ya da hizmet satın alırken gerçekten gerekli olup olmadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5
Ürün ya da hizmet satın alırken fiyat karşılaştırması yaparım.	1	2	3	4	5
Tasarruf yapabilmek için harcamalarımı azaltmayı hedeflerim.	1	2	3	4	5
Enflasyon ve faiz oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini bilirim.	1	2	3	4	5
Finansal ürünler konusunda bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
Finansal hedeflerim (eğitim, tatil, araç-gayrimenkul alımı vb.) veya harcamalarım için haftalık/aylık bütçe yaparım.	1	2	3	4	5
Genellikle bütçemin veya harcama planımın sınırları içinde kalırım.	1	2	3	4	5
Harcama yaparken gelirim ve bütçemi gözönünde bulundururum.	1	2	3	4	5
Harcamalarım ile ilgili finansal kayıtlarını (fiş,fatura vb.) saklarım.	1	2	3	4	5
Tüm ödemelerimi zamanında yaparım.	1	2	3	4	5
Kredi kartı kullanırken gelime göre harcama yaparım.	1	2	3	4	5
Her ay kredi kartı bakiyemin (borcumun) tamamını öderim.	1	2	3	4	5
Borç ve/veya fatura ödemelerimi zamanında yaparım.	1	2	3	4	5
Borçlanmanın maliyetleri hakkında bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
Bütçemi yönetme konusunda başarılıyım.	1	2	3	4	5
Para ile ilgili konular karmaşık değildir.	1	2	3	4	5

FİNANSAL OKUR YAZARLIK DÜZEYİ SORULARI :	A	B	C	D	E
1) Vadeli mevduat hesabınızda 100 TL olduğunu ve yıllık faiz oranının %2 olduğunu farzediniz. Parayı hesabınızda tuttuğunuz takdirde, 1 yıl olduğunda ne kadar paranız olacağını düşünüyorsunuz?	102 TL'den fazla ()	Tam 102 TL ()	102 TL'den az ()	Hiç biri ()	Bilmiyoru m ()
2) Vadeli mevduat hesabınızda 100 TL olduğunu, paranızı yıllık %20 faizle bankada tuttuğunuzu ve hesabınızdan hiç para ya da faiz ödemesi çekmediğinizi farzediniz. 5 yıl sonra hesabınızda toplam kaç liranız olacağını düşünüyorsunuz?	200 TL'den fazla ()	Tam 200 TL ()	200 TL'den az ()	Hiçbiri ()	Bilmiyoru m ()
3) Vadeli mevduat hesabınıza uygulanan yıllık faizin %1 ve enflasyonun %2 olduğunu düşünün. 1 yıl sonra, bu hesaptaki parayla ne kadar harcama yapabileceğinizi düşünüyorsunuz?	Bugünkün den fazla ()	Bugünkü ile aynı ()	Bugünkün den az ()	Hiç biri ()	Bilmiyoru m ()
4) Bir arkadaşınıza bugün 10.000 TL miras kalmıştır. Arkadaşınızın kardeşine ise 3 yıl sonra 10.000 TL miras kaldığını farz ediniz. Miras nedeniyle hangisi daha zengin olacaktır?	Arkadaşım ()	Kardeşi ()	Zenginlik düzeyi eşittir ()	Hiçbiri ()	Bilmiyoru m ()
5) Gelecek yıl (2021 yılında) gelirinizin ve her şeyin fiyatının iki kat artacağını farz edin. Gelecek yıl gelirinizle ne kadar harcama yapabileceğinizi düşünürsünüz?	Bugünkün den fazla ()	Bugünkü ile aynı ()	Bugünkün den az ()	Hiçbiri ()	Bilmiyoru m ()

1. Cinsiyetiniz

()Kadın ()Erkek

2. Yaşınız

()16-24 ()25-34arası ()35-44arası ()45-54arası ()55 ve üstü

3.Medeni Durumunuz

()Evli ()Bekâr

4. Eğitim Durumunuz

()İlkokul/İlköğretim ()Lise ve dengi ()Üniversite ()Yükseklisans/Doktora

5. Aylık Geliriniz

()2021-3000TL ()4001-5000TL ()6001TLve üzeri

()3001-4000 TL ()5001-6000 TL

6. Kurumunuzun Sektörü:() Kamu () Özel **Mesleğiniz:**(.....)

7. Hane halkı tipi

()Yalnız yaşıyorum ()Anne babamla yaşıyorum
()Evliyim ve çocuğum var () Evliyim çocuğum yok ()Diğer (.....)

8.Hane halkının (evinizin) toplam aylık geliri

()2021-3000TL ()4001-5000TL ()6001TLve üzeri

()3001-4000 TL ()5001-6000 TL

9. Finansalgelişmelerineredentakipedersiniz?(Birdenfazlaşıkışaretleyebilirsiniz.)

()Aile,akraba,arkadaş ()Gazete/dergi ()Televizyon ()İnternet

10. Finansal gelişmeleri hangi sıklıkla takip edersiniz?

()Her gün ()Haftada birkaç kez ()Bazen ()Hiç takip etmiyorum

11. Tasarruf yapıyor musunuz?

()Evet ()Hayır

12. Tasarruflarınızı ne şekilde değerlendiriyorsunuz? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.)

()Altın () Bireysel emeklilik fonları ()Döviz ()Repo

()Bankada vadeli mevduat () Hisse senedi/Devlet Tahvili/Hazine Bonosu

()Diğer (.....)

13. Kredi kartı kullanıyor musunuz?

()Evet ()Hayır